

Staranje in medgeneracijsko sožitje v Občini Postojna

Slovenska mreža
starosti prijaznih
mest in občin

Naročnik:

Občina Postojna

Ljubljanska 4, 6230 Postojna

Tel.: 05 728 07 00

E-pošta: obcina@postojna.si

Spletna stran: www.postojna.si

Naziv dokumenta: Študija: Staranje in medgeneracijsko sožitje v Občini Postojna

Številka:

Odgovorna oseba naročnika: Igor Marentič, župan Občine Postojna

Koordinatorica: Alenka Hladnik Suša, vodja oddelka za družbene dejavnosti

Strateška skupina za pripravo študije - Lokalna akcijska skupina Starosti prijazne Občine Postojna: Alenka Hladnik Suša, Ljubica Gutnik, Neva Doles, Valentina Žagar, Liljana Bole, Elida Džanič, Tomaž Prehaj, Irena Lamper Vukelič, Nastja Belcer Premrl, Tina Bazjako, Nika Bolčina, Nuša Koban Čugura, Klemen Šlosar, Daliborka Rudonjič, Marlena Korpar, Zdenka Žakelj

Izvajalec priprave študije: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje

Koordinator Slovenske mreže starosti prijaznih mest in občin

Resljeva 11, 1000 Ljubljana

Tel.: 01 433 93 01, E-pošta: info@iat.si

Spletna stran: www.inst-antonatrstenjaka.si

Odgovorna nosilka naloge: Leja Žakelj

Grafike: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje in WHO, Age-friendly cities and communities

Datum: Oktober 2025

Študija Staranje in medgeneracijsko sožitje v Občini Postojna je bila sprejeta na XX redni seji Občinskega sveta Občine Postojna, dne xx.xx.2025.

Kazalo vsebine

UVOD	4
1 METODOLOGIJA PRIPRAVE	6
2 DEMOGRAFSKA SLIKA OBČINE POSTOJNA.....	9
2.1 Trenutno demografsko stanje v občini Postojna.....	9
3 PROGRAMI, STORITVE IN AKTERJI ZA PODROČJE STARANJA IN SOŽITJA V OBČINI POSTOJNA.....	12
3.1 Zdravstvo.....	12
3.2 Pomoč na domu	15
3.3 Topel obrok	17
3.4 E- oskrba	17
3.5 Domovi za starejše.....	18
3.6 Center za socialno delo Primorsko - Notranjska	19
3.7 Brezplačni prevozi za starejše: SOPOTNIK, FURMAN, TORBAR	24
3.8 Javni zavodi s področja vzgoje in izobraževanja ter njihovi medgeneracijski programi	25
3.9 Drugi javni zavodi pomembni za področje staranja in medgeneracijskega sožitja.....	28
3.10 Področje civilne družbe	30
4 SLIKA STANJA PO PODROČJIH	36
4.1 Storitve zdravstva in oskrbe	36
4.2 Socialna vključenost in družabno življenje starejših	48
4.3 Medgeneracijsko sožitje	56
4.4 Ozaveščanje, informiranje in digitalno opismenjevanje	61
4.5 Materialna preskrbljenost, zaposljivost in varnost	67
4.6 Infrastruktura, zunanje površine in javni objekti.....	72
4.7 Bivališča.....	77
4.8 Mobilnost in prevozi	83
4.9 Skrb za vključevanje, skupnost in celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja v prehodu iz tradicionalne v post tradicionalno družbo	86
Literatura	90

UVOD

Pripravo je vodil slovenski nacionalni Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, ki je tudi nacionalni koordinator programa starosti prijaznih mest in občin, pisanje Študije pa je bilo razdeljeno med Inštitut Antona Trstenjaka (uvod, prvo in četrto poglavje) in Občino Postojna (drugo in tretje poglavje).

Struktura študije

V prvem poglavju - Metodologija priprave - je opisan postopek priprave Študije.

Drugo poglavje - Demografska slika občine Postojna - kratko povzame objektivne podatke o trenutnem stanju in projekcijo za prihodnost občine.

V tretjem poglavju - Programi, storitve in akterji za področje staranja - je opis vseh pomembnih deležnikov in programov, ki delujejo na področju staranja v občini Postojna; resno lahko gradimo samo na vsem kar je že utečeno in dobro deluje. Zavedati se moramo, da ne začenjamo »iz nič«.

To je vodilo tudi naslednjega, najobsežnejšega poglavja tega dokumenta, ki oriše sliko stanja po naslednjih področjih:

1. storitve zdravstva in oskrbe,
2. socialna vključenost in družabno življenje starejših,
3. medgeneracijsko sožitje,
4. ozaveščanje, informiranje in digitalno opismenjevanje,
5. materialna preskrbljenost, zaposljivost in varnost,
6. infrastruktura, zunanje površine in javni objekti,
7. bivališča,
8. mobilnost in prevozi,
9. celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja ter proaktivnost in povezanost deležnikov (občine, stroke, civilnih organizacij, starejših).

Razdelitev na teh devet področij je bila narejena na osnovi svetovnega programa starosti prijaznih skupnosti ter novih spoznanj Slovenske mreže starosti prijaznih mest in občin.

Opredelitev vsakega izmed področij zajema štiri točke.

- a) V prvi točki so za posamezno področje strnjena sodobna teoretična spoznanja in usmeritve za delo v praksi.
- b) V drugi točki je v tabeli strnjen opis slike stanja v občini Postojna, ki je bil narejen na podlagi anketnih vprašalnikov, ki so jih izpolnili ključni deležniki za področje staranja in sožitja v občini Postojna ter občani občine Postojna. Področje je zaradi

boljše preglednosti razdeljeno na posamezna podpodročja, za katera je napisano, kaj so anketiranci izpostavili kot pozitivno in kaj kot problem oziroma potrebo. V kolikor podnaslova »izpostavljeno kot pozitivno« ali »izpostavljeno kot problemi/potrebe« ni, pomeni, da se tega podpodročja iz določenega vidika v anketnih vprašalnikih anketiranci niso dotaknili.

- c) Tretja točka »V kateri smeri ukrepati?« je rezultat skupnega analitično-raziskovalnega dela z deležniki za področje staranja in sožitja. Na delavniških srečanjih smo obravnavali vsako področje posebej: sodelavci ekipe Inštituta Antona Trstenjaka, za posamezno področje relevantni predstavniki občinske uprave in predstavniki stroke (npr. predstavniki zdravstva, oskrbe, šolstva) ter predstavniki civilne sfere (predstavniki društev ter zainteresirani starejši ljudje in zainteresirani predstavniki krajevnih skupnosti). Udeleženci so za vsako področje prejeli analizo anketnih vprašalnikov (ki so v tej študiji strnjeni v točki b.), po tem pa so se osredotočili na raziskovanje možnosti in prioritet pri ukrepanju. Poleg skupinske obravnave na delavniških srečanjih so vsi omenjeni deležniki prejeli tudi delovni list za ocenjevanje prioritet ukrepanja. Rezultati obojega so strnjeni v tej točki.
- d) V zadnji točki sledi strokovni komentar ekipe Inštituta Antona Trstenjaka, ki s sintetično-analitičnim pristopom povezuje teorijo in izkušnje Slovenske in Svetovne mreže starosti prijaznih mest in občin (v določeni meri strnjeni v točki a.) ter stanje v občini Postojna (iz točke b. in c.). Ob enem smo izpostavili tudi nekatere razvojne možnosti občine.

1 METODOLOGIJA PRIPRAVE

Študija Staranje in medgeneracijsko sožitje v občini Postojna je rezultat skupnega raziskovanja in razmišljanja predstavnikov občine, lokalnih civilnih organizacij in starejših ljudi ter stroke na lokalni in širši ravni. Pri tem je imela veliko vlogo tako imenovana lokalna akcijska skupina starosti prijazne občine Postojna (v nadaljevanju tudi LAS SPO Postojna). V pripravo te študije so bili v okviru LAS SPO Postojna vključeni predstavniki različnih društev, zavodov, javnih institucij in krajevnih skupnosti. Sodelovali so predstavniki občine Postojna, Zavoda Sopotnik - enote Postojna, Društva upokojencev Postojna, Centra za socialno delo Primorsko - Notranjska (enota Postojna), Kluba upokojencev v vzgoji in izobraževanju občin Postojna in Pivka, Območnega združenja Rdečega križa Postojna - Pivka, Postojnske območne Karitas, Zdravstvenega doma dr. F. Ambrožiča Postojna, Doma upokojencev Postojna, Ljudske univerze Postojna, Zavoda Pristan, Društva invalidov ter krajevnih skupnosti Hruševje, Hrenovice, Orehek in Postojna.

Odgovore in razmisleke so z izpolnjevanjem vprašalnikov prispevali tudi člani drugih nevladnih organizacij na področju občine Postojna, npr. PGD Postojna, KŠD Mušketirji, Društvo Drobnovratnik, ŠOK Prestranek, Društvo invalidov, KŠD Koče, BOREO - regijsko stičišče nevladnih organizacij Primorsko-notranjske regije, KŠOPP - Klub študentov občin Postojna in Pivka idr.

Pripravo je vodil slovenski nacionalni Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

Pri pripravi študije smo sledili kombinirani raziskovalni metodologiji, ki združuje dva pristopa. Prvi temelji na **principu »od spodaj navzgor«**, pri čemer izhajamo iz potreb, želja, interesov ter dejanske zmožnosti in pripravljenosti prebivalcev občine Postojna za prispevanje k področju staranja in medgeneracijskega sožitja. Drugi pristop temelji na principu **»od zgoraj navzdol«**, saj vključuje strateške usmeritve lokalne uprave ter sodobne strokovne in znanstvene ugotovitve s tega področja.

Študija je tako pripravljena na temelju treh virov:

1. prvi vir so **mnenja in podatki občanov in ključnih deležnikov**;
2. drugi so za to področje **relevantni javno dostopni podatki in občinski viri**;
3. tretji vir so **svetovna in domača strokovna spoznanja** in dobre izkušnje s področja gerontologije in medgeneracijskega sožitja, zlasti dobre prakse in program Svetovne zdravstvene organizacije *Starosti prijazne lokalne skupnosti*, ki so povezane v svetovni in slovenski mreži starosti prijaznih občin in mest.

Stališča občanov so bila zbrana individualno preko vprašalnikov in skupinsko, preko delavniških srečanj za pripravo Študije Staranje in medgeneracijsko sožitje v občini Postojna in Strategije starosti prijazne občine Postojna.

Vprašalnike je delno izpolnilo 76, v celoti pa 54 občanov, pisno ali v obliki raziskovalnega pogovora, ki ga je izpolnil za to usposobljen lokalni deležnik iz LAS Postojna, nekaj občanov pa je svoje mnenje sporočilo prek spletnega vprašalnika. Pri tem smo uporabili kvalitativni pristop. Vprašalnik je vseboval šest odprtih ali pol-strukturiranih vprašanj. Kot običajno pri kvalitativnem raziskovanju ni šlo za reprezentativni vzorec ali za prizadevanje za veliko količino vprašalnikov, ampak za poglobljen razmislek izbrane skupine anketirancev. Vprašalnik so izpolnili člani LAS SPO Postojna, torej tisti, ki v občini največ delajo s starejšimi in za starejše. Možnost izpolnjevanja vprašalnikov so imeli vsi predstavniki krajevnih skupnosti kot predstavniki občanov različnih geografskih enot in vsi občinski svetniki kot predstavniki različnih skupin občanov, anketa pa je bila tudi javno dostopna prek občinskih spletnih občil. Poleg vseh naštetih načinov smo načrtno poiskali in pridobili mnenja po enega ali več starejših ljudi oziroma relevantnih deležnikov naslednjih profilov:

1. nekoga, ki potrebuje oskrbo in ga svojci oskrbujejo doma,
2. nekoga, ki ima samo domačo oskrbo,
3. starejšega človeka, ki je zelo dejaven in vključen v različne organizacije in krožke,
4. prostovoljca za področje staranja,
5. nekoga, ki se zadržuje bolj doma in pazi na vnuke,
6. nekoga, ki se je ravnokar upokojil,
7. starejšega krajana, ki je osamljen,
8. svojca, ki ima izkušnjo oskrbe starejšega bližnjega in
9. starejše iz različnih krajevnih skupnosti (vasi in zaselki).

Poleg posameznikov, ki živijo v mestu Postojna, so odgovore na vprašalnike prispevali tudi posamezniki iz Hruševja, Rakitnika, Landola, Zagona, Hrenovic, Prestranka, Planine, Dilc, Matenje vasi in Koč. Odgovarjali so ljudje različnih starosti - od 18 do 95 let - njihova povprečna starost pa je bila 57,6 let ($SD=15,27$). Med udeleženci je bilo 28 % moških in 68 % žensk, 4% pa tega podatka niso podelili. Večina (61 %) vprašanih je aktivnih v različnih društvih in organizacijah na lokalni in/ali državni ravni.

Drug način zbiranja mnenj in podatkov občanov je bil preko delavniških srečanj za pripravo Študije in Strategije za področje staranja in medgeneracijskega sožitja v občini Postojna.

- a.) 3. 4. 2025 je potekala delavnica za pripravo splošne slike stanja. Sodelovali so člani LAS SPO Postojna, povabljeni so bili tudi vsi, ki so osebno prejeli ali izpolnili anketni vprašalnik. Skupno število udeležencev delavnice je bilo 13.
- b.) 29. 5. 2025 je potekala prva delavnica po področjih. Na delavnici smo v majhnih skupinah obdelali področja: 1. infrastruktura, zunanje površine in javni objekti, 2. medgeneracijsko sožitje in 3. socialna vključenost in družabno življenje starejših. Sodelovali so člani LAS SPO Postojna in za posamezno področje relevantni predstavniki občinske uprave. Skupno število udeležencev delavnice je bilo 17. Delo je potekalo po principu participatornega razvijanja in ocenjevanja prioritet in ukrepanja.
- c.) 12. 6. 2025 je potekala druga delavnica po področjih. Na delavnici smo v majhnih skupinah obdelali področja: 1. storitve zdravstva in oskrbe, 2. materialna preskrbljenost, zaposljivost in varnost starejših, 3. prevozi in mobilnost starejših, 4. ozaveščanje, informiranje in digitalno opismenjevanje starejših, 5. bivališča ter dopolnili področje socialna vključenost in družabno življenje starejših. Vsi skupaj smo predelali tudi področje celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja ter proaktivnost in povezanost deležnikov. Sodelovali so člani LAS SPO Postojna in za posamezno področje relevantni predstavniki občinske uprave. Skupno število udeležencev delavnice je bilo 11. Delo je tako kot na prvi delavnici potekalo po principu participatornega razvijanja in ocenjevanja prioritet ukrepanja.
- d.) 20. 8. 2025 je bilo srečanje s predstavniki BOREO - regijsko stičišče nevladnih organizacij Primorsko-notranjske regije v imenu Mladinskega centra ter KŠOPP - Klub študentov občin Postojna in Pivka za področje medgeneracijskega sodelovanja.
- e.) Posebej so vzporedno potekala tudi usklajevanja s koordinatorico starosti prijazne občine Postojna, z direktorjem občinske uprave in županom.

2 DEMOGRAFSKA SLIKA OBČINE POSTOJNA

2.1 Trenutno demografsko stanje v občini Postojna

Občina Postojna je del primorsko-notranjske statistične regije. Meri 270 km². Po površini se med slovenskimi občinami uvršča na 13. mesto. Sredi leta 2024 je imela občina približno 17.691 prebivalcev (približno 9.254 moških in 8.418 žensk). (vir: www.stat.si/obcine/sl/Municip/Index/126)

Statistični podatki za leto 2023/24 kažejo, da se je po številu prebivalcev med slovenskimi občinami uvrstila na 27. mesto. Na kvadratnem kilometru površine občine je živel povprečno 65 prebivalcev; torej je bila gostota naseljenosti tu manjša kot v celotni državi (105 prebivalcev na km²).

Slika 1: občina Postojna v slovenskem prostoru (Vir: Prostorski informacijski sistem občin, 2024)

Število živorojenih je bilo nižje od števila umrlih. Naravni prirast na 1.000 prebivalcev v občini je bil torej v tem letu negativen, znašal je -2,5 (v Sloveniji -2,1). Število tistih, ki so se iz te občine odselili, je bilo nižje od števila tistih, ki so se vanjo priselili.

Povprečna starost občanov je bila 43 let in tako nižja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije (44,1 let).

Med prebivalci te občine je bilo število najstarejših, tako kot v večini slovenskih občin, večje od števila najmlajših: na 100 oseb, starih 0-14 let, je prebivalo 121 oseb, starih 65 let ali več. To razmerje pove, da je bila vrednost indeksa staranja za to občino nižja od vrednosti tega indeksa za celotno Slovenijo (ta je bila 145). Pove pa tudi, da se povprečna starost prebivalcev te občine dviga v povprečju počasneje kot v celotni Sloveniji. To je v

veliki meri povezano tudi z vztrajnim naraščanjem števila občanov ter priseljevanjem mladih (gl. Tabela 1).

V občini delujeta 2 vrtca (Vrtec Postojna in OŠ Prestranek - Vrtec Prestranek), obiskuje pa jih je cca. 760 otrok. Od vseh otrok v občini, ki so bili stari od 1-5 let, jih je bilo 79 % vključenih v vrtec.

V Postojni delujejo tri osnovne šole (OŠ Miroslava Vilharja Postojna s podružnično šolo Hruševje, OŠ Antona Globočnika s podružničnimi šolami Planina, Bukovje in Studeno ter OŠ Prestranek). V tamkajšnjih osnovnih šolah se je v šolskem letu 2023/2024 izobraževalo približno 1.850 učencev.

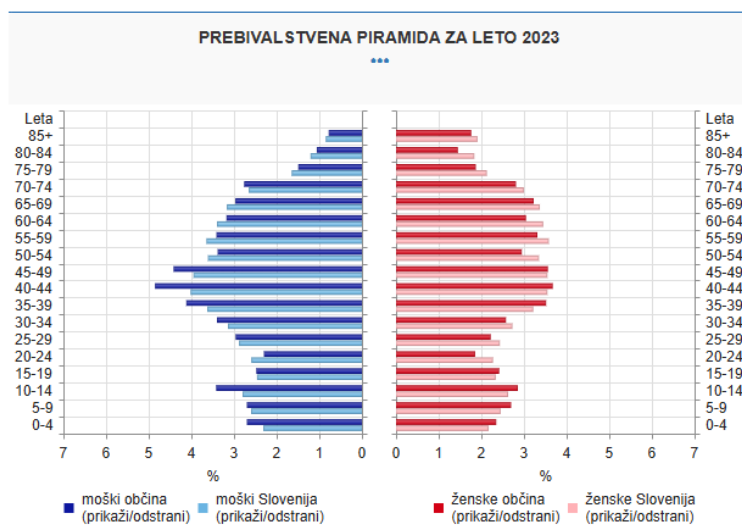
Poleg osnovnih šol delujejo tudi dve srednji šoli, Šolski center Postojna in Srednja gozdarska, lesarska in zdravstvena šola Postojna ter Višja strokovna šola. Različne srednje šole je obiskovalo okoli 620 dijakov.

a. Podatki o starejših:

V občini Postojna je cca. 20 % prebivalcev starejših od 65 let (3.538 oseb). Glede na slovensko povprečje in trende potrebuje dolgotrajno oskrbo v občini Postojna okrog 141,5 ljudi, kar predstavlja 4 % starejših od 65 let; od tega več kot 1,42 ljudi v oskrbovalnih ustanovah, kar predstavlja 1 % starejših od 65 let ter 4,25 ljudi v domači oskrbi - 3 % starejših od 65 let. Več kot 3.390 oseb (20 %) potrebuje sodobne programe za zdravo in aktivno staranje, ostali pa potrebujejo vzgojo za krepitev medgeneracijskega sožitja.

Ocenjuje se, da bo delež prebivalstva nad 80 let v občini Postojna, glede na slovensko povprečje, povečal iz 4,5 % na 12,3 %. To je prebivalstvo, ki večinoma potrebuje dolgotrajno oskrbo.

Delež prebivalstva nad 65 let se bo, glede na slovensko povprečje, v občini Postojna povečeval, kar je razvidno tudi iz prebivalstvene piramide.

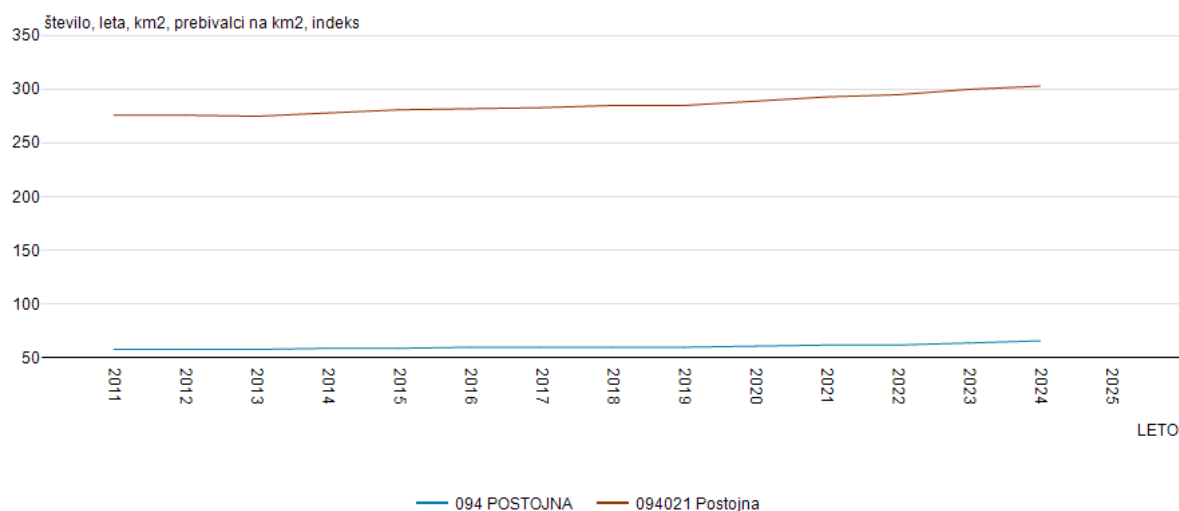
Slika 2: Prebivalstvena piramida občine Postojna za leto 2023 (Vir: Prostorski informacijski sistem občin, 2024)

Iz spodnje tabele, v kateri so prikazani podatki za zadnjih pet let, je razvidno, da se povprečna starost ter indeks staranja v občini postopoma povečujeta, kot že omenjeno, počasneje od državnega povprečja, kar je povezano s priseljevanjem mladih ter naraščanjem števila občanov. (Vir: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2640010S.px/table/tableViewLayout2/>) Ne preseneča torej, da tako v mestu kot v občini Postojna postopoma narašča tudi gostota poseljenosti, kakor je prikazano na Sliki 3.

	2010	2020	2021	2022	2023	2024
Število prebivalcev - 1. januar	15.639	16.442	16.675	16.753	17.264	17.672
Število moških - 1. januar	7.866	8.329	8.504	8.544	8.897	9.254
Število žensk - 1. januar	7.773	8.113	8.171	8.209	8.367	8.418
Delež prebivalcev starih 0 do 14 let - 1. januar	14,4	16,8	16,9	17,0	17,0	16,4
Delež prebivalcev, starih 15 do 64 let - 1. januar	70,8	64,1	63,3	62,8	62,9	63,7
Delež prebivalcev starih 65 let ali več - 1. januar	14,8	19,2	19,8	20,2	20,1	19,9
Gostota naseljenosti - 1. januar	58	61	62	62	64	66
Naravni prirast (na 1.000 prebivalcev)	1,5	-1,7	-0,7	-1,6	-2,5	-2,1
Skupni selitveni prirast (na 1.000 prebivalcev)	3,4	15,6	4,0	31,1	25,9	-5,7
Skupni prirast (na 1.000 prebivalcev)	4,8	13,9	3,3	29,5	23,4	-7,7
Povprečna starost prebivalcev - 1. januar	41,0	42,4	42,5	42,7	42,6	42,8
Indeks staranja - 1. januar	103,0	114,3	117,0	118,8	117,8	121,5

Tabela 1: Podatki o prebivalstvu v občini Postojna v zadnjih petih letih in letu 2010

Prebivalstvo - izbrani kazalniki po: OBČINA/NASELJE, LETO. Gostota naseljenosti.

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Slika 3: Spreminjanje gostote prebivalstva v mestu in občini Postojna od leta 2011.

3 PROGRAMI, STORITVE IN AKTERJI ZA PODROČJE STARANJA IN SOŽITJA V OBČINI POSTOJNA

3.1 Zdravstvo

Zdravje je kompleksen pojem, ki ga je Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) leta 1948 opredelila kot stanje popolnega fizičnega, duševnega in socialnega blagostanja in ni zgolj odsotnost bolezni ali oviranosti. To pomeni, da zdravje prebivalstva ni v celoti odvisno od zdravstvenega sistema, temveč nanj vplivajo številni dejavniki - od osebnih izbir do življenjskih okoliščin v katerih ljudje odraščajo, živijo, se izobražujejo in delajo, ter starajo.

Nacionalni inštitut za javno zdravje Republike Slovenije vsako leto objavlja podatke o zdravju prebivalcev v slovenskih občinah in jih javnosti predstavlja preko javno dostopnega spletnega portala »Zdravje v občini«. Ti podatki niso uporabljeni zgolj za statistične namene, temveč imajo širši pomen - pomagajo prepoznati odstopanja, ta pa predstavljajo priložnosti za izboljšanje zdravja prebivalstva. Eden izmed ključnih ciljev tega procesa je tudi izboljšanje zdravstvene pismenosti in informiranosti prebivalstva, ter spodbujanje skupnostnega pristopa pri krepitevi zdravja in preprečevanju bolezni. Zato je pomembno slediti podatkom o zdravju, ter s kazalniki oblikovati celovito sliko zdravstvenega stanja prebivalstva.

Zdravje prebivalcev občine Postojna v letu 2024 je v večini vidikov primerljivo s slovenskim povprečjem, pri nekaterih kazalnikih pa se od njega nekoliko razlikuje. Povprečna dolžina bolniške odsotnosti delovno aktivnih prebivalcev je v občini Postojna znašala 21,2 koledarskih dni na leto, kar je nekoliko manj kot slovensko povprečje (21,7 dni). Delež oseb, ki prejemajo zdravila zaradi povišanega krvnega tlaka, je bil nižji od slovenskega povprečja, medtem ko je bil delež oseb, ki prejemajo zdravila za sladkorno bolezen, blizu slovenskemu povprečju. Stopnja bolnišničnih obravnav zaradi srčne kapi je znašala 1,6 na 1000 prebivalcev, starih med 35 in 74 let, kar je nižje od slovenskega povprečja (2,0). Pri starejših prebivalcih občine je bila stopnja bolnišničnih obravnav zaradi zlomov kolka 5,7 na 1000 prebivalcev, kar je prav tako nekoliko nižje od slovenskega povprečja (6,2).

Na tem območju je statistično več uporabnikov pomoči na domu kot v povprečju po Sloveniji, kar lahko pomeni, da so potrebe po tej oskrbi večje in hkrati storitve dobro organizirane, ter dostopne tistim, ki jih potrebujejo. Stopnja umrljivosti zaradi samomora v občini Postojna je znašala 16 na 100.000 prebivalcev, kar je nekoliko nižje od slovenskega povprečja (18 na 100.000 prebivalcev). Kljub nekoliko nižji stopnji umrljivosti zaradi samomora, to še vedno ostaja pomemben javnozdravstveni izziv.

Posebno pozornost bi bilo treba nameniti izboljšanju odzivnosti v preventivne programe. V občini je bila udeležba v programu Svit, namenjenemu presejanju za raka debelega črevesa in danke, 61,4 %, kar je nekoliko pod slovenskim povprečjem (63,4 %). Presejanost v programu Zora, ki omogoča zgodnje odkrivanje raka materničnega vratu, je dosegla 65,5 %, kar je občutno manj od slovenskega povprečja (71,4 %). V Programu Dora, namenjenem zgodnjemu odkrivanju raka dojke, je bila udeležba v občini 71,7 %, medtem ko slovensko povprečje znaša 77,8 %. Ti podatki kažejo na potrebo po dodatnih prizadevanjih za ozaveščanje ciljne populacije o pomenu preventivnih pregledov ter odpravi morebitnih ovir, kot so pomanjkanje informacij, strah pred pregledi ali diagnozo.

Izbira načina življenja je sicer odločitev posameznika, a tudi okoljski dejavniki pomembno vplivajo na možnosti vzdrževanja zdravih navad in dobrega počutja. Dostopnost do zdrave prehrane, možnosti za telesno aktivnost, kakovost zraka in vode, ter podpora skupnosti so ključni za spodbudo posameznika pri ohranjanju zdravega življenjskega sloga.

Mreža pomoči v Občini Postojna, ki pokriva vsa področja zdravja - duševno, socialno in fizično je dobro razvita. V Zdravstvenem domu Postojna si prizadevajo, da bi s celostnim pristopom, vključno s programi Centra za krepitev zdravja, izboljšali ozaveščenost prebivalstva o pomenu zdravega življenjskega sloga in preprečevanja bolezni. S tesnim sodelovanjem z lokalno skupnostjo, šolami in delovnimi organizacijami želijo doseči večjo udeležbo v preventivnih programih, ter zagotoviti podporo posameznikom pri skrbi za njihovo fizično in duševno zdravje.

JAVNI ZAVOD ZDRAVSTVENI DOM DR. FRANCA AMBROŽIČA POSTOJNA

Kot že omenjeno v občini Postojna deluje Zdravstveni dom dr. Franca Ambrožiča Postojna, čigar soustanoviteljici sta občini Postojna in Pivka. Poleg zdravstvenega doma deluje v Postojni tudi Bolnišnica za ženske bolezni in porodništvo ter zasebne ambulante na področju družinske medicine, zobozdravstva, medicine dela, prometa in športa ter druge specialistične ordinacije.

V okviru ZD Postojna delujejo ambulante za odrasle, ambulante za zdravstveno varstvo otrok in mladine, zobozdravstvene ambulante, specialistične ambulante, laboratorij, rentgen, fizioterapija, patronažno varstvo, Center za krepitev zdravja ter nujna medicinska pomoč.

Specialistične ambulante: antikoagulantna ambulanta, dermatološka ambulanta, diabetološka ambulanta, kirurška ambulanta, ortodonska ambulanta, ortopedska in varikološka ambulanta.

Zdravstveni dom Postojna je pred leti uspešno pridobil projekt "Nadgradnje in razvoj preventivnih programov ter njihovo izvajanje v primarnem zdravstvenem varstvu in lokalni

skupnosti". Slogan projekta je Krepitev zdravja - za vse, namen pa je krepitev javno-zdravstvene vloge zdravstvenih domov, implementacija nadgradenj preventivnih pregledov za otroke in mladostnike, izvajanje preventivnih obravnav za ogrožene otroke in mladostnike ter izvajanje integrirane preventive kroničnih bolezni na primarni ravni zdravstvenega varstva, vključevanje ranljivih oseb v preventivno zdravstveno varstvo ter uvajanje modela skupnostnega pristopa za krepitev zdravja in zmanjševanja neenakosti v zdravju v lokalni skupnosti. V okviru projekta se izvaja dodatno strokovno izobraževanje in usposabljanje s področja javnega zdravja, zmanjševanja neenakosti v zdravju in kulturnih kompetenc. S tem so izvajalci preventivnih obravnav dodatno usposobljeni tudi za vključevanje ranljivih oseb v preventivne programe.

Ključni del projekta predstavlja vzpostavitev celovitega Centra za krepitev zdravja (CKZ) kot samostojne enote v zdravstvenem domu ter vzpostavitvi skupin znotraj ZD, da je zagotovljeno celovito izvajanje zdravstveno vzgojnih obravnav ter aktivnosti krepitev zdravja in zmanjševanja neenakosti v zdravju pri prebivalcih vseh populacijskih skupin v lokalnih skupnostih. (<https://www.zd-po.si/ckz/projekt-center-za-krepitev-zdravja/>)

PATRONAŽNA SLUŽBA

Gre za zdravstveno-socialno obravnavo posameznika in družine. Obiski patronažnih sester vključujejo svetovanje, pogovor, navodila, skrb za zdravje... Te obiske lahko opravi patronažna sestra samostojno, tudi brez naročila zdravnika.

Patronažna služba izvaja tudi zdravstveno obravnavo nosečnice, otročnice, novorojenčka in dojenčka na domu. Vsem nosečnicam v zadnjem tromesečju namreč pripada obisk patronažne sestre. V kolikor nosečnica izrazi željo, da se jo obiše na domu, se le-to tudi izvede.

Poleg navedenega zaposleni v patronažni ambulanti izvajajo tudi zdravstveno nego bolnika na domu (predvsem gre za opravljanje prevez, injekcije, odvzemi krvi...). Storitev se izvaja izključno po naročilu zdravnika.

Starejši od 65 let so upravičeni tudi do preventivnega obiska patronažne sestre na domu. Namen le-tega je ohranjanje zdravega načina življenja, izboljšati kakovost življenja in preprečevati morebitne kronične zaplete. Patronažna sestra poleg pogovora izvede tudi meritve vitalnih funkcij.

Delo ob sobotah, nedeljah in praznikih je zagotovljeno za nujne in neodložljive primere, ki so po dogovoru z zdravnikom vnaprej planirani.

V ZD Postojna so zaposlene patronažne sestre, ki terensko delo opravljajo na območju celotne občine. Vsaka posamezna medicinska sestra ima dogovorjeno območje občine (del mesta Postojna in posamezne vasi), tako da je zagotovljena pokritost za celotno območje občine Postojna.

HOSPIC

Na območju občin Postojna in Pivka deluje Območni odbor Primorsko - Notranjska društva Hospic s sedežem v Pivki. Občina Postojna zagotavlja sredstva za sofinanciranje zaposlitve delavke na delovnem mestu tajnica območnega odbora, ki opravlja administrativno in tehnično podporo za nemoteno delovanje Hospic programov, skrbi za učinkovito pisarniško poslovanje, komunikacijo, organizacijo sestankov in dogodkov ter za urejeno dokumentacijo in evidence. Sodeluje pri pripravi razpisov, izdaji strokovne literature ter pri usposabljanju in podpori prostovoljcev.

3.2 Pomoč na domu

POMOČ DRUŽINI NA DOMU izvajajo javni socialnovarstveni zavodi ter druge pravne in fizične osebe, ki pridobijo koncesijo na javnem razpisu. Storitve pomoč na domu je plačljiva. Pravico do oprostitve plačila lahko uveljavljate na CSD na območju stalnega bivališča.

Upravičenci/ke do pomoči na domu so:

- osebe, starejše od 65 let;
- osebe s statusom invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb;
- druge invalidne osebe, ki jim je priznana pravica do tuje pomoči in nege;
- kronično bolne osebe in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja;
- hudo bolni otroci ali otroci s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju.

Storitve se izvajajo na domu uporabnika/ce in obsega različne oblike:

- gospodinjsko pomoč (npr. prinašanje enega pripravljenega obroka ali nabava živil, pomivanje uporabljene posode...),
- pomoč pri temeljnih dnevnih opravilih (npr. pomoč pri oblačenju ali slačenju, pomoč pri umivanju, hranjenju...),
- pomoč pri ohranjanju socialnih stikov (npr. informiranje ustanov o stanju in potrebah upravičenca/ke ter priprava upravičenca/ke na institucionalno varstvo)

Pomoč občanom na domu je ena izmed oblik socialne storitve, ki je predpisana v 99. členu Zakona o socialnem varstvu in je v porastu. Zakonska obveza občine je, da iz sredstev občinskega proračuna pokriva najmanj 50 % cene učinkovite ure, za katero je upravičenec

delno ali v celoti oproščen plačila. Za izvajanje storitve pomoč družini na domu ima občina Postojna sklenjeno koncesijsko pogodbo za izvajanje socialno varstvene storitve pomoč družini na domu v občini Postojna, št. 430-31/2012-23 z dne 19. 3. 2013 in Aneks št. 1 h koncesijski pogodbi za izvajanje socialno varstvene storitve pomoč družini na domu v občini Postojna. Omenjeno storitev izvaja Zavod za socialno oskrbo Pristan. Obseg javne službe, višina sredstev in drugi pogoji za izvajanje in financiranje javne službe za posamezno leto so določeni v letnih pogodbah in v skladu z omenjeno pogodbo ter glede na razpoložljiva proračunska sredstva.

Cena storitve pomoč družini na domu trenutno znaša na delovnik 28,88 EUR na efektivno uro. Subvencija Občine Postojna k ceni storitve na delovnik znaša 21,30 EUR na efektivno uro, cena za uporabnika na delovnik pa 7,58 EUR na efektivno uro. Cena ure storitve, opravljene na nedeljo, znaša 38,54 EUR na efektivno uro. Subvencija Občine Postojna k ceni storitve na nedeljo znaša 30,61 EUR na efektivno uro, cena za uporabnika na nedeljo pa 7,93 EUR na efektivno uro. Cena ure storitve, opravljene na državni praznik ali na dela prost dan, znaša 39,92 EUR na efektivno uro. Subvencija občine Postojna k ceni storitve na državni praznik ali na dela prost dan znaša 31,46 EUR na efektivno uro, cena za uporabnika pa znaša 8,46 EUR na efektivno uro.

Skupna višina mesečne subvencije se obračuna na osnovi števila opravljenih ur zaposlenih socialnih oskrbovalk, ki izvajajo storitev na celotnem območju občine Postojna.

V letu 2025 znaša okvirni obseg storitve v višini največ 1.385 efektivnih ur mesečno oz. največ 16.620 efektivnih ur letno.

Podatki o številu uporabnikov Pomoči družini na domu v letu 2024:

Tabela 1: Število uporabnikov po posameznih mesecih

mesec	jan.	feb.	mar.	apr.	maj	jun.	jul.	avg.	sept.	okt.	nov.	dec.
št. upor.	138	138	141	139	137	137	144	144	145	140	140	136

V letu 2024 smo storitev izvajali pri skupno 205-ih uporabnikih, kar so 3 uporabniki manj kot v predhodnem letu. Ob koncu leta 2024 smo pomoč nudili 136-im uporabnikom. Povprečno smo na mesec nudili pomoč 140-im uporabnikom. Mesečno povprečje se je v primerjavi z letom 2023 zmanjšalo za 2 uporabnika.

4.2. STRUKTURA UPORABNIKOV GLEDE NA STAROST

Tabela 2: Število uporabnikov v letu 2024 glede na starost

Starost	Število uporabnikov
mlajši od 65 let	4
od 65 do 80 let	62
nad 80 let	139

V letu 2024 je bilo 68 % uporabnikov starejših od 80 let.

Občina Postojna je v letu 2024 za sofinanciranje omenjene storitve namenila 302.378,08 EUR.

DOLGOTRAJNA OSKRBA NA DOMU

Zakon o dolgotrajni oskrbi opredeljuje tudi pravico do dolgotrajne oskrbe na domu (DO na domu). Predviden pričetek izvajanja te storitve je 1. 7. 2025, sredstva za financiranje storitve bodo črpana iz obveznega zavarovanja za dolgotrajno oskrbo in proračunskih sredstev Republike Slovenije.

Upravičenci do dolgotrajne oskrbe na domu bodo lahko še vedno koristili tudi storitev pomoči na domu (skladno z Zakonom o socialnem varstvu). Sredstva za sofinanciranje pa se tako zagotavljajo v okviru letnega proračuna občine.

3.3 Topel obrok

V letu 2015 je bil podpisan Sporazum o vzpostavitvi in delovanju skupnega projekta »Moja kuhinja« v Postojni. Gre za projekt, katerega osnovni namen je zagotavljanje toplih obrokov po subvencionirani ceni socialno ogroženim občanom.

Občina se je zavezala, da zagotavlja prostor, ki je namenjen razdeljevanju toplih obrokov upravičencem, in sicer vse delovne dni v mesecu ter sofinanciranje le-teh. Hrano zagotavlja Vrtec Postojna, o upravičenosti pa odloča Center za socialno delo Primorsko - Notranjska, Enota Postojna.

Cena obroka znaša 5,02 EUR z DDV, pri čemer upravičenci plačajo 1,00 EUR, razlika pa se zagotavlja v okviru letnega proračuna Občine. Število uporabnikov - 20 do 30 mesečno.

3.4 E- oskrba

TELEKOM

V letu 2019 je Občina Postojna pristopila k projektu »Varni in povezani« (e-oskrba) za starejše. E-oskrba je socialnovarstvena storitev, ki omogoča aktivno, bolj neodvisno in varno bivanje na domu vsem, ki potrebujejo podporo pri samostojnem življenju v domačem okolju in miren spanec njihovim bližnjim. Učinkovito podpira bivanje starejših, invalidov, bolnikov s kroničnimi boleznimi, bolnikov po težjih operativnih posegih in oseb z demenco pri samostojnejšem bivanju na njihovem domu. 24 ur na dan je omogočen enostaven in hiter klic na pomoč v primeru padca ali nenadne slabosti ter organizacije pomoči.

Sredstva za sofinanciranje stroškov socialno varstvene storitve socialnega servisa celodnevne povezave prek osebne telefonskega alarma se dodelijo na podlagi javnega razpisa, ki se objavi v začetku posameznega leta in je odprt do porabe sredstev. V letu 2025 se zagotavlja sredstva za pomoč pri kritju stroškov za 20 osnovnih paketov (20 upravičencev), v višini 15,00 EUR mesečno za posameznega upravičenca. Občina Postojna trenutno sofinancira stroške 9 občanom.

Pravica oz. storitev e-oskrbe je opredeljena tudi v Zakonu o dolgotrajni oskrbi. Pravice po omenjenem zakonu se bodo zaradi kompleksnosti zakona oz. enostavnejšega prehoda v nov sistem uveljavljale postopoma. Načrtuje se, da se bo pravica do e-oskrbe iz Zakona o dolgotrajni oskrbi pričela izvajati s 1. 7. 2025.

3.5 Domovi za starejše

DOM UPOKOJENCEV POSTOJNA, Rožna ulica 10, Postojna (<https://du-po.si/>)

Dom upokojencev Postojna je javno socialno varstveni zavod, namenjen institucionalnemu varstvu starejših oseb. Na omenjeni lokaciji je začel delovati v začetku leta 1977, in sicer za dve občini, občini Postojna in Pivka.

V domu je redno zaposlenih 82 ljudi. Ima 86 enoposteljnih in 37 dvoposteljnih sob. Poleg sob ima dom še skupne prostore: jedilnica, TV klub, ambulanta, prostori za fizioterapijo in delavno terapijo, čajni kuhinji na oddelkih, recepcija in večnamenska dvorana. Posebnost, ki se kaže kot posebna odlika, je relativna majhnost doma, ki omogoča neposredne stike in komuniciranje med vsemi, ki se v njem nahajajo. Dom upokojencev Postojna lahko sprejme 160 oskrbovancev.

TALITA KUM ZAVOD POSTOJNA, Zavod za pomoč materam in ostarelim

Talita kum zavod je zasebni zavod s podeljeno koncesijo za opravljanje institucionalnega varstva starejših in spada v mrežo javnih služb. Na razpolago je skupno 33 sob (24 enoposteljnih in 9 dvoposteljnih sob).

Občani občine Postojna pa so vključeni tudi v druge domove po Sloveniji

Občina zagotavlja doplačila institucionalnega varstva za osebe, katerih finančna sredstva ne zadoščajo za plačilo storitve oz. nimajo zavezancev za doplačilo. Občina je tako doplačnik storitev za občane, ki so poleg doma upokojencev Postojna in zavoda Talita kum Postojna, nastanjeni še v 17-ih tovrstnih institucijah po Sloveniji.

To so: CUDV Draga, CUDV Matevža Langusa Radovljica, DEOS d.o.o, Dom na Krasu, Dom Nine Pokorn Grmovje, Dom starejših Logatec, Dom starejših občanov Ilirska Bistrica, Dom upokojencev Vrhnika, Društvo Šent, DUO Impoljca, Novi paradoks - slovensko društvo

za kakovost življenja, SVZ Hrastovec, Trubarjev dom upokojencev, VDC Ajdovščina - Vipava, VDC Postojna, VDC Tončke Hočevar ter Zavod Pristan Vipava. Za ta namen je bilo v letu 2024 porabljenih 490.360,53 EUR.

3.6 Center za socialno delo Primorsko – Notranjska

V okvir CSD Primorsko - Notranjska sodijo enote Postojna, Cerknica in Ilirska Bistrica, ki med drugim delujejo tudi na področju starejših. Center za socialno delo pomaga odraslim posameznikom, ki potrebujejo pomoč pri urejanju statusnih vprašanj, pri invalidnosti, bolezni, skrbništvu in pomagajo obsojeni osebi pred, med in po izteku kazni. Direktorica doma je Kristina Zadel Škrabolje. Center za socialno delo Primorsko - Notranjska je tudi vstopna točka za sistem dolgotrajne oskrbe.

SKRBNIŠTVO ZA ODRASLE OSEBE

Namen skrbništva za odrasle osebe je varstvo njihove osebnosti, ki se uresničuje predvsem z urejanjem zadev, ki jih osebe ne morejo narediti same, ter s prizadevanjem za zdravljenje in usposabljanje za samostojno življenje, kot tudi varovanje premoženjskih in drugih pravic posameznika.

Sodišče za skrbnika imenuje osebo, ki ima osebne lastnosti in sposobnosti, potrebne za opravljanje obveznosti skrbnika, in ki privoli, da bo skrbnik. Obveznost skrbnika je prostovoljna in častna. Če je mogoče in če to ni v nasprotju koristmi varovanja, se imenuje za skrbnika njegov zakonec, zunajzakonski partner ali sorodnik.

Samo z dovoljenjem centra za socialno delo sme skrbnik odtujiti ali obremeniti varovančeve nepremičnine, odtujiti iz varovančevega premoženja premičnine večje vrednosti, ali razpolagati s premoženjskimi pravicami večje vrednosti, odpovedati se dediščini ali volilu, ali odkloniti darilo, vložiti tožbo otroka za ugotovitev ali izpodbijanje očetovstva, izvesti druge ukrepe, če tako določa zakon.

Skrbnik mora CSD poročati o svojem delu najmanj enkrat letno.

PRVA SOCIALNA POMOČ

Strokovni delavec ali delavka na razgovoru uporabnika spodbudi, da spregovori o stiskah in težavah, da pove čim več pomembnih podatkov, da izrazi stališče do razmer v katerih se nahaja. Pomaga prepoznati stiske in težave in pri tem upošteva pričakovanja in predloge za rešitev. Strokovni delavec ali delavka uporabnika seznani s socialno varstvenimi storitvami in prejemki, ki so na voljo, kako jih uveljaviti, kakšne so dolžnosti, o tem kakšne mreže pomoči in programi so na voljo.

Na razgovor lahko občani pridejo brez predhodnega naročila in v času uradnih ur, v nujnih primerih pa jim je v poslovnem času centra za socialno delo na razpolago tudi dežurna strokovna delavka ali delavec.

OSEBNA POMOČ

Osebna pomoč je socialnovarstvena storitev namenjena vsakomur, ki se zaradi različnih vzrokov znajde v stiski ali težavi ter lahko ob ustrezni strokovni pomoči normalno živi v svojem okolju. Obsega svetovanje, urejanje in vodenje z namenom, da posameznik razvija, dopolnjuje, ohranja in izboljšuje svoje socialne zmožnosti. Za storitev se lahko vsak odloči prostovoljno, po dogovoru na centru za socialno delo.

POMOČ DRUŽINI ZA DOM

Pomoč družini za dom obsega strokovno svetovanje in pomoč družini pri urejanju odnosov med družinskimi člani/članicami, strokovno svetovanje in pomoč pri skrbi za otroke ter usposabljanje družine za opravljanje njene vsakdanje vloge.

VARSTVO INVALIDOV

Pravica gluhe osebe do tolmača

Gluha oseba na krajevno pristojnem centru za socialno delo vloži vlogo, ki mora vsebovati osebne podatke in avdiogram. Tričlanska strokovna komisija, ki deluje na centru, izda mnenje in na podlagi tega mnenja center v odločbi odloči o pravici in izda izkaznico ter vavčerje.

Postopek za priznanje statusa invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb

Vlogo za priznanje statusa invalida poda upravičenec/ka oziroma njegov/njen zakoniti zastopnik/ca na centru za socialno delo. To stori pisno ali ustno na zapisnik. K vlogi mora priložiti izvid in mnenje komisije za razvrščanje otrok s posebnimi potrebami oziroma komisije za usmerjanje; v kolikor ga oseba še nima, ga je potrebno pridobiti.

Pravice, ki jih prinaša status invalida

1. **Nadomestilo za invalidnost:** To nadomestilo pridobi invalidna oseba ne glede na socialno stanje oziroma cenzus na družinskega člana.
2. **Dodatek za tujo nego in pomoč:** Če invalidna oseba, ki prejema nadomestilo za invalidnost, potrebuje pomoč druge osebe pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb, lahko uveljavlja tudi pravico do dodatka za tujo nego in pomoč. Pomoč in

višina dodatka sta odvisna od tega, ali je invalidni osebi nujno potrebna pomoč in postrežba pri opravljanju vseh ali pri večini osnovnih življenjskih potreb.

3. **Vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji v varstveno delovnem centru (VDC):** Upravičenci so odrasle invalidne osebe z lažjo, zmerno ali težjo motnjo v duševnem razvoju. Vključitev v VDC jim daje možnost aktivnega vključevanja v družbeno in delovno okolje ter opravljanje koristnega, njihovim zmožnostim primernega dela. Za vključitev vloži uporabnik ali njegov zakoniti zastopnik na VGC prošnjo za vključitev ali premestitev v storitev, vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji. Na podlagi sklenjenega dogovora z VDC o vključitvi center za socialno delo odloča o pravici do vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji z odločbo o vključitvi v zavod. Ta storitev je v celoti financirana iz proračuna Republike Slovenije. Več informacij je na voljo na pristojnem CSD ali na spletni strani MDDSZ.
4. **Obvezno zdravstveno zavarovanje:** Osebi, ki ima status invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, se stroški obveznega zdravstvenega zavarovanja krijejo iz proračuna, razen če je oseba iz naslova invalidnosti upravičena do materialnih pravic (na primer denarne socialne pomoči) po drugih predpisih in je zato tudi zavarovana iz drugega naslova.

Pravica do osebne asistence

Osebna asistenca je pomoč uporabniku pri vseh tistih opravilih in dejavnostih, ki jih uporabnik ne more izvajati sam zaradi vrste in stopnje invalidnosti, a jih vsakodnevno potrebuje doma in izven doma, da lahko živi neodvisno, aktivno in je enakopravno vključen v družbo. Pri izvajanju osebne asistence mora imeti uporabnik nadzor nad organizacijo in oblikovanjem storitev osebne asistence glede na lastne potrebe, zmožnosti, življenjske okoliščine, pogoje ter želje.

Do osebne asistence je lahko upravičena oseba, ki:

- zaradi invalidnosti potrebuje pomoč pri opravljanju aktivnosti, vezanih na samostojno osebno in družinsko življenje, vključevanje v okolje, izobraževanje in zaposlitev;
- je državljan Republike Slovenije s stalnim bivališčem v Republiki Sloveniji ali tujec, ki ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji;
- je stara od 18 do 65 let (če je oseba uveljavljala pravico do osebne asistence pred dopolnjenim 65. letom starosti, je upravičena do osebne asistence tudi po tem ko dopolni 65 let);

- živi ali bi želela živeti v samostojnem ali skupnem gospodinjstvu zunaj celodnevne institucionalne oskrbe;
- in potrebuje pomoč najmanj 30 ur tedensko.

Upravičenec do osebne asistencije izbere enega izmed izvajalcev osebne asistencije, ki so vpisani v register MDDSZ ter z njim opredeli izvedbeni načrt osebne asistencije.

Pravica do komunikacijskega dodatka

Komunikacijski dodatek je pravica, ki se lahko dodeli gluhi, slepi ali gluhoslepi osebi, ki potrebuje izmed storitev osebne asistencije samo pomoč pri komunikaciji in spremstvu. Pravica do komunikacijskega dodatka se uveljavlja z vlogo na centru za socialno delo, kjer ima oseba stalno oz. začasno prebivališče. Vlagatelj se lahko odloči za uveljavljanje osebne asistencije v obsegu 30 ur na mesec ali za denarno nadomestilo v višini dodatka za pomoč in postrežbo pri opravljanju večine osnovnih življenjskih potreb, določenega v zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje. O pravici odloči center za socialno delo z odločbo.

Socialno - varstvene storitve

Storitve so dostopne posamezniku, družini in skupini pri preprečevanju in odpravljanju osebnih stisk, nudenju oskrbe, varstva, vzgoje in usposabljanja. Upravičen je vsakdo, ki potrebuje pomoč, vključitev je prostovoljna.

PREPREČEVANJE NASILJA V DRUŽINI

Nasilje v družini je uporaba vsakega fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu. Nasilje je zloraba moči povzročitelja nasilja z namenom, da si podredi in nadzoruje žrtev nasilja.

Po Zakonu o preprečevanju nasilja v družini je vsakdo dolžan obvestiti center za socialno delo, policijo ali tožilstvo, kadar sumi, da je žrtev nasilja v družini otrok. Otrok je žrtev nasilja tudi, kadar je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, kjer se nasilje izvaja. Prav tako je potrebno posebno skrb nameniti starejšim osebam, invalidom in osebam, ki zaradi osebnih okoliščin niso sposobne skrbeti same zase.

Podpora žrtvam kaznivih dejanj

Podpora žrtvam kaznivih dejanj je namenjena osebam, ki jim je bila s kaznivim dejanjem neposredno povzročena kakršnakoli škoda. Do storitve je upravičen vsakdo, ki je žrtev kaznivega dejanja, storjenega v Republiki Sloveniji, ne glede na to, ali je kaznivo dejanje prijavil. Kadar je kaznivo dejanje storjeno izven ozemlja Republike Slovenije, je

upravičenec oseba, ki ima v Republiki Sloveniji stalno ali začasno prebivališče. Kadar je posledica kaznivega dejanja smrt osebe, so do storitve upravičeni tudi zakonec oz. zunajzakonski partner, krvni sorodniki v ravni vrsti, posvojenec ali posvojitelj, bratje in sestre ter osebe, ki jih je ta oseba preživljala oz. jih je bila dolžna preživljati.

Storitev obsega strokovno podporo in strokovno svetovanje. Strokovna podpora zajema prepoznavanje stiske upravičenca, seznanjanje in usmerjanje. Strokovna podpora in strokovno svetovanje se izvajata z namenom, da bi žrtvi kaznivega dejanja omogočili ustrezno psihološko, socialno in finančno izboljšanje položaja, nastalega zaradi storjenega kaznivega dejanja.

POMOČ STORILCEM PREKRŠKOV IN KAZNIVIH DEJANJ

Na področju varstva odraslih socialne delavke in delavci nudijo pomoč storilcem/kam prekrškov in/ali kaznivih dejanj ter njihovim svojcem.

Pravice žrtev kaznivih dejanj

Oškodovanec (oziroma žrtev) kaznivega dejanja postane tisti, ki mu je s kaznivim dejanjem prekršena ali ogrožena osebna ali premoženjska pravica, pri čemer je utrpel škodo, vključno s fizičnimi, duševnimi ali čustvenimi posledicami ali ekonomsko izgubo. Kadar je neposredna posledica kaznivega dejanja smrt osebe, se za oškodovanca štejejo tudi njeni zakonec oziroma oseba, s katero je živela v zunajzakonski skupnosti, krvni sorodnik v ravni vrsti, posvojenec ali posvojitelj, bratje in sestre ter osebe, ki jih je preživljala oziroma jih je imela dolžnost preživljati.

V skladu z Zakonom o kazenskem postopku lahko vsak prijavi kaznivo dejanje oziroma poda ovadbo državnemu tožilcu ali policiji. Ta jo mora sprejeti in poslati pristojnemu državnemu tožilcu.

Podpora žrtvam nudijo tudi nevladne organizacije:

- Društvo SOS telefon (<http://www.drustvo-sos.si/>)
- Društvo za nenasilno komunikacijo (<https://www.drustvo-dnk.si/>)
- Društvo Ženska svetovalnica (<http://www.drustvo-zenska-svetovalnica.si/>)
- Ključ - center za boj proti trgovini z ljudmi (<http://www.drustvo-kljuc.si/>)
- Društvo za pomoč žrtvam kaznivih dejanj - Beli obroč Slovenije (<http://www.beliobroc.si/>)
- Združenje za MOČ (<http://spolna-zloraba.si/>)

3.7 Brezplačni prevozi za starejše: SOPOTNIK, FURMAN, TORBAR

ZAVOD SOPOTNIKI - v letu 2025 direktor Marko Zevnik; v letu 2025 je koordinator za občino Postojna Ljubica Gutnik

Zavod Sopotniki je zavod za medgeneracijsko solidarnost, ki je nastal za pomoč starejšim pri vključevanju v aktivno družbeno življenje. Z medgeneracijskim sodelovanjem želijo preprečiti ali prekiniti izoliranost in osamljenost starejših prebivalcev iz predvsem manjših, odročnejših krajev, ki zaradi oddaljenosti, odsotnosti avta ali slabih prometnih povezav skoraj ne zapuščajo doma.

Prostovoljci zavoda omogočajo brezplačne prevoze starejšim, da se udeležujejo kulturnih dogodkov, obiskujejo svoje prijatelje, gredo k zdravniku, v trgovino ipd. Tako lahko ne le samostojno in brez skrbi opravijo nujna opravila, temveč tudi spletajo nova poznanstva in prijateljstva ter ohranjajo družabne stike s širšo okolico, ki jim je sicer brez avta predaleč in s tem nedosegljiva. Lahko se zapeljejo po opravkih, na obisk, kulturno prireditve ali zgolj na izlet.

Projekt je v občini Postojna zaživel 1. marca 2018. Prevozi so namenjeni občanom, starejšim od 65 let. S tem jim je omogočen lažji dostop do zdravstvenih storitev, trgovin, uradov in drugih institucij na območju občine, pa tudi ohranjanje socialnih stikov. Uporabnika pridejo iskat na dom, ga odpeljejo do dogovorjenega cilja, ko zaključi z opravki, pa ga odpeljejo domov.

Prevoze izvajajo vozniki - prostovoljci - različnih starosti in poklicev. Storitve je med občani izredno dobro sprejeta. V letu 2024/25 vožnje opravlja 13 prostovoljcev, ki vozijo vsaj enkrat mesečno, nekateri pa celo večkrat. Njihove zadolžitve so navedene na potnih nalogih, ki jih prejmejo preko koordinatorja. Uporabnike pridejo iskat na njihov dom in jih odpeljejo na dogovorjeno destinacijo. Ko opravijo, jih pripeljejo nazaj domov.

Trenutno storitev uporablja 131 uporabnikov. Nekateri vožnje koristijo redno, drugi pa občasno, po potrebi. Pretežno gre za osebe, starejše od 70 let.

Prostovoljci zavoda Sopotniki se udeležujejo nacionalnega srečanja prostovoljcev. Tam si izmenjujejo izkušnje, doživetja, predvsem pa se družijo. Tvrstna srečanja jim zelo veliko pomenijo.

Vse prevoze opravijo prostovoljno in brezplačno. Starejšim pomagajo pri podaljšanju njihove samostojnosti, kajti ni jim potrebno za vsako željo ali opravek bremeniti svojcev, ki so zaposleni ali pa jih sploh nimajo. To se opazi pri njihovih zahvalah in besedah strahu, da ne bi prišlo do ukinitve prevozov, na katere so se zelo navezali.

Poleg brezplačnih prevozov za starejše (iz podeželja v mesto), pa se v občini Postojna izvaja tudi brezplačni mestni prevoz - **FURMAN**. Gre za prevoz, ki je namenjen tako šolarjem kot tudi starejšim, da lažje pridejo do nakupovalnih centrov, zdravstvenega doma, uradov... Prevoze izvajajo v krožnih linijah, po ustaljenem voznem redu, ki je objavljen na vsakem postajališču ter spletni strani občine.

Mestne prevoze izvaja pogodbeni prevoznik, ki je bil izbran v postopku javnega naročila. Storitve prevozov je v celoti financirana iz letnega proračuna občine.

V mesecu marcu 2025 je v občini Postojna začel delovati **TORBAR** - inovativna storitev prevoza po naročilu, ki omogoča **enostaven, varen in cenovno dostopen** prevoz po Postojni in njeni okolici. Torbar je prilagodljiv prevoz, namenjen vsem občankam in občanom, še posebej pa tistim, ki nimajo dostopa do osebnega vozila ali potrebujejo zanesljivo prevozno rešitev.

Gre torej za prevoz na zahtevo, ki v popoldanskem času omogoča enostavne in cenovno dostopne vožnje po občini Postojna. Cena ene vožnje v eno smer je le 1 evro! Na voljo sta dve vozili, ki vozita od ponedeljka do petka med 15. in 21. uro.

Vstopna in izstopna mesta so vsa obstoječa avtobusna postajališča v občini Postojna ter druge vnaprej določene lokacije. Seznam lokacij je na voljo v aplikaciji, kjer so vnaprej določene točke jasno označene. Prevoz se lahko naroči preko mobilne aplikacije Toyota GO, sistem pa dodeli najbližje vozilo, ki bo odpeljalo do želene destinacije.

3.8 Javni zavodi s področja vzgoje in izobraževanja ter njihovi medgeneracijski programi

OŠ MIROSLAVA VILHARJA POSTOJNA (PODRUŽNIČNA ŠOLA HRUŠEVJE) - v letu 2025 ravnatelj Gvido Cigale

Medgeneracijsko sodelovanje: Dopisovanje z opisovanjem/primerjanjem življenja in dela današnjih otrok s starejšimi in izmenjava njihovih doživetij v otroštvu; spoznavanje obdarovanj in praznovanj nekoč in danes (npr. Miklavževanje, god, rojstni dan ...) Učenci obiščejo stanovalce Doma upokojencev v Postojni.

OŠ ANTONA GLOBOČNIKA POSTOJNA (PODRUŽNIČNE ŠOLE BUKOVJE, STUDENO IN PLANINA) - v letu 2025 ravnateljica Nataša Režek Donev

OŠ Antona Globočnika Postojna se skupaj z učenci in mentorji povezuje z okoljem na različne načine; skrbi za zgledno in dobro sodelovanje z obema osnovnima šolama v občini Postojna, OŠ Miroslava Vilharja Postojna in OŠ Prestranek. Skupno sodelovanje se kaže

predvsem na področju kadrovske politike in projekta SIMS. Izjemno dobro je sodelovanje z obema srednjima šolama, Šolskim centrom Postojna in Gozdarsko in lesarsko šolo Postojna in Zavodom Znanje, predvsem pri predstavitvi različnih poklicev in organizaciji tehniških dni. S Šolskim centrom Postojna sodelujejo v projektu SIMS in Popestrimo šolo ter sodelujemo tudi pri reševanju kadrovske problematike. Dobro poteka tudi sodelovanje z nevladnimi lokalnimi organizacijami npr. Boreo, MC Postojna. Vsa leta dobro sodelujejo z Glasbeno šolo Postojna, KS Postojna, Domom upokojencev ter drugimi institucijami kot na primer Zdravstvenim domom Postojna, Centrom za komunikacijo - sluh in govor Portorož, Centrom za socialno delo Postojna, Zavodom za zaposlovanje, Vzgojnim zavodom Planina, Zavodom Znanje Postojna, MC Postojna in Boreo, Društvo prijateljev mladine PoPi, Društvom upokojencev Postojna, NC Postojna in Društvom invalidov Postojna. Zgledno sodelujejo tudi s Policijo Postojna, ki ob sprejemu učencev v 1. razred pripravi predstavitev varnih poti v šolo in iz nje ter kratko predavanje za prvošolce. Skozi šolsko leto pa delavci policije redno pripravljajo kratka predavanja o varni hoji in vožnji skozi naselja tudi za učence podružničnih šol. Šola se povezuje tudi s Pedagoškimi fakultetami v Ljubljani, Mariboru ter Kopru, ki izobražujejo bodoče profesorje vseh predmetnih področij. Njihovim študentom in študentkam šola s strokovnimi delavci omogoča, da opravijo obvezne vsebine in pedagoško prakso. Šola intenzivno deluje tudi v lokalnem okolju, saj se s svojim programom povezuje v različne aktivnosti, ki jih izvajajo krajevne skupnosti v občini Postojna, podjetja in različna društva s kulturnega in športnega področja. Trudi se za dobro in korektno sodelovanje in povezovanje z ustanoviteljico občino Postojna in vsemi KS šolskega okoliša za izboljšanje prostorskih in materialnih pogojev za delo osnovne šole skupaj s podružnicami. Šola se bo še naprej trudila dobro sodelovati s humanitarnimi organizacijami v občini, Rdečim križem in Karitasom ter drugimi humanitarnimi ustanovami in centri za socialno delo izven občine.

OŠ PRESTRANEK IN VRTEC PRESTRANEK - v letu 2025 ravnateljica Mojca Klinec

Šola v sodelovanju z občino Postojna in lokalnimi skupnostmi vsako leto v mesecu aprilu organizira čistilno akcijo ***Očistimo in uredimo svoj kraj***. Namen celotne akcije je privzgojiti učencem pozitiven odnos do narave in jih pripraviti, da jo bodo cenili. Poleg tega pa akcija ponuja priložnost za medgeneracijsko sodelovanje.

VRTEC POSTOJNA - v letu 2025 ravnateljica Elizabeta Zgonc

Vrtec deluje v okviru 5 enot, 34 oddelkov, v katere je trenutno vključenih cca. 570 otrok. Poleg enot v mestu Postojna ima vrtec tudi enoto v Bukovju in Planini.

Vrtec izvaja številne aktivnosti, programe in sodeluje v več projektih. Med drugim:

- Teden vseživljenjskega učenja

Vseživljenjsko učenje je način življenja. Je razmišljanje in hkrati odnos do učenja, pridobivanja novih znanj, spretnosti, izkušenj. Vseživljenjsko učenje je koncept, ki se vedno bolj uveljavlja. Koncept vseživljenjskega učenja zajema tako učenje in izobraževanje v formalnih oblikah kot tudi pridobivanje znanja ob neformalnih priložnostih. V namen osveščanja in promocije pomena tega koncepta Andragoški center Slovenije vsako leto v projektu Teden vseživljenjskega učenja (TVU) in pod sloganom Slovenija, učeča se dežela prireja vrsto prireditev. Vrtec Postojna je ustanova, ki aktivno sodeluje v projektu TVU kot podizvajalec zavoda Znanje Občine Postojna že vrsto let.

Strokovni delavci Vrtca Postojna vsako leto v mesecu oktobru in maju prirejajo pestro paleto dogodkov, ki nudijo tudi obilico priložnosti za medgeneracijsko druženje. Vrtec redno obiskuje stanovalce doma upokojencev in Zavoda Talita Kum, kjer poskrbijo za medgeneracijsko druženje.

- Sodelovanje s Policijsko postaja Postojna

Otroke seznanjajo s preventivnimi programi: dan brez avtomobila, varno v prometu, za varno udeležbo v prometu.

- Sodelovanje z Gasilsko zvezo Postojna

Organizirajo obiske pri gasilcih, kjer jih seznanjajo s preventivo pri preprečevanju požarov, vaje evakuacije.

- Sodelovanje z Mestno knjižnico Postojna

Organizirajo redne obiske knjižnice in obeležijo dan knjige.

- Med drugim obiskujejo tudi varovance VDC-ja Postojna, s katerimi se zelo radi družijo.

ŠOLSKI CENTER POSTOJNA - v letu 2025 direktorica/ravnateljica Petra Bremec

Šolski center Postojna izvaja medgeneracijsko sodelovanje preko izobraževanja SIMBIOZA; izvajajo predstave ali delavnice v domovih za starejše občane.

SREDNJA GOZDARSKA, LESARSKA IN ZDRAVSTVENA ŠOLA POSTOJNA (SGLZŠ) - v letu 2025 ravnatelj Miha Uhelj

Šola izvaja programe gozdarstvo, lesarstvo in zdravstvo. V okviru svojih izobraževalnih programov redno sodeluje v raznovrstnih projektih in aktivnostih, ki povezujejo različne generacije. Predvsem gre za t. i. medgeneracijske igre, sodelujejo pri Mednarodnem dnevu starejših, projektu Simbioza giba, obiskujejo oskrbovance Doma upokojencev Postojna, Centra starejših Cerknica itd. SGLZŠ je prejela že številna priznanja

in nagrade; dne 20. 5. 2025 je prejela častni naziv »Junaki našega časa«, ki ga podeljuje Slovenska filantropija. Prejem priznanja potrjuje zavzeto delo dijakov na področju prostovoljstva ter pomemben prispevek šole k razvoju solidarnosti, medgeneracijskega sodelovanja in vključevanja v lokalno skupnost.

3.9 Drugi javni zavodi pomembni za področje staranja in medgeneracijskega sožitja

BOREO, regijsko stičišče nevladnih organizacij notranjsko-kraške regije; v letu 2025 vodja Tatjana Rant.

Sodelovanje v dejavnostih za otroke in mladino, ki jih vodi društvo, združeno pod imenom PO-stoj na živi ulici. Sodelovanje v drugih dobrodelnih projektih.

V regijskem stičišču Boreo omogočajo organizacijam in posameznikom dejavno udeležbo v razvoju družbe, regije in lokalnega prostora. Njihov cilj je aktivno in uspešno delovati na področju zagovorništva, razvoja in izobraževanja nevladnega sektorja v regiji. V sklopu zagovorništva nevladnega sektorja in razvoja lokalne družbe so vplivali na vzpostavitev participativnega proračuna v občini Postojna. Dobro prakso poskušajo prenesti tudi na druge občine v regiji.

Aktivno državljanstvo mladih so kot prvi v Sloveniji vzpostavili z otroškim občinskim svetom (OOS). Na sejah OOS, ki je replika pravega, mladi podajajo konstruktivne predloge županu in občinski upravi.

Boreo je pobudnik prenosa nekaterih javnih storitev na nevladni sektor, to so dosegli z vzpostavitvijo LAS-a za preprečevanje zasvojenosti, ki ga koordinira nevladna organizacija. Izvajajo številne zagovorniške akcije: PO-stoj-na živi ulici, otrokom prijazno Unicefovo mesto, PO-stoj-na živi ulici z mladimi, Šolo za župane (skupna akcija stičišč) ..., s katerimi krepijo prepoznavnost nevladnega sektorja v Primorsko-notranjski regiji. Z zagovorniškimi akcijami so dosegli spremembe meril in kriterijev na občinskih razpisih v večini občin znotraj regije. Zaposleni na Boreu so člani številnih odborov (Regijski razvojni svet, svet CSD, Lista za mlade ...), kjer aktivno sodelujejo za izboljšanje pogojev za delovanje NVO.

V program »NVO s potencialom« vključujejo 11 organizacij. NVO v regiji so pod okriljem stičišča medsebojno povezane, usklajene in usposobljene za procese učinkovitega civilnega dialoga z lokalnimi odločevalci. V okviru šole za NVO organizirajo številna izobraževanja na različnih področjih, ki koristijo regionalnim nevladnim organizacijam. Želijo usposobiti čim več NVO za zagovorniške aktivnosti, boljšo prepoznavnost, transparentnost in aktivno vključevanje v okolje.

Tudi v prihodnje bodo delovali v okviru že vzpostavljenih partnerstev z lokalno skupnostjo (občine v regiji), javnimi zavodi (osnovne in srednje šole, vrtci, Zavod Znanje, knjižnice), nevladnimi organizacijami (Športna zveza, Zavod Oron), saj so prepričani, da je sodelovanje ključ do boljše družbe za vse.

Aktivnosti je sofinanciralo Ministrstvo za javno upravo iz Sklada za razvoj NVO v okviru Javnega razpisa za podporno okolje za razvoj nevladnih organizacij 2019-2023.

MESTNA KNJIŽNICA POSTOJNA - v letu 2025 direktor Uroš Mlinar

Oblike dela z otroki in mladino: v vseh enotah načrtujejo skupno 60 prireditev za otroke in mladino. Pri svojem delu skrb posvečajo predšolskim otrokom, osnovnošolcem in mladini, organizirajo različne aktivnosti, ki vplivajo na njihovo učenje, branje in kreativnost:

- krepitev pozitivnega odnosa do branja ter kakovostno preživljanje prostega časa,
- zagotavljanje pomoči pri uporabi knjižnice in iskanju knjižničnega gradiva ter svetovanje pri izbiri in uporabi gradiva za branje,
- knjižni kvizi, delavnice, predstave in priložnostne razstave v enotah Postojna, Pivka, in bibliobus,
- vključevanje v projekte, ki spodbujajo bralno kulturo in bralno pismenost otrok ter mladostnikov (Rastem s knjigo, Rovka Črkolovka, Noč knjige ...)
- sodelovanje z organizacijami in drugimi partnerji pri razvoju bralne pismenosti (obiski šol, srednjih šol, vrtcev, varstvenih zavodov ...),
- organizacija in vodenje bralnih klubov za otroke, mladostnike in starše predšolskih otrok,
- digitalna knjižnica in promocijska dejavnost - posodabljanje spletne strani, socialnih omrežij in drugih elektronskih storitev knjižnice (objave novosti v knjižnici, promocije uporabe e-knjig in drugih elektronskih virov ...),
- pridobivanje sodobnih kompetenc zaposlenih za delo z otroki in mladostniki,
- obiski potujoče knjižnice v vrtcih in bibliopedagoško delo s skupinami otrok.

ZAVOD ZNANJE POSTOJNA, JAVNI ZAVOD ZA MUZEJSKO DEJAVNOST, KULTURO, IZOBRAŽEVANJE IN OSTALE DEJAVNOSTI (OE Ljudska univerza, OE Šport, OE Podjetniški inkubator Perspektiva, OE Turizem) - v letu 2025 direktorica Tatjana Hvala

- Univerza za tretje življenjsko obdobje,
- Programi večgeneracijskega centra;
 - o Projekt Užitni in čutni parki: Projekt je neprofiten in namenjen kakovostnejšemu življenju prebivalcev v smeri trajnostnega razvoja. Projekt prostoru trajnostno in smiselno, na sodoben način povezuje medgeneracijsko

oskrbo trajnostno urejenega užitnega in čutnega prostora. Zasajene so izključno užitne rastline, obiskovalcem parkov (predvsem otrokom) nudijo ne le svež prigrizek ob igri in počitku, ampak tudi prepoznavanje že pozabljenih rastlin (skorš, murva, šmarna hrušica ...) ter spoznanje, da lahko prelep ambient v parku ustvarimo tudi z neparkovnimi, užitnimi avtohtonimi rastlinami.

3.10 Področje civilne družbe

Na območju občine deluje veliko društev in organizacij, ki izvajajo programe za aktivno, zdravo in kakovostno staranje ter medgeneracijsko sožitje.

DRUŠTVO UPOKOJENCEV - v letu 2025 predsednik Cveto Bajc

Društvo upokojencev je aktivno na različnih področjih, med katerimi je tudi socialna in humanitarna dejavnost, ki jo vodi sedemčlanska komisija, ki se sestaja enkrat mesečno. Vključeni so v projekt starejši za starejše, ki deluje v okviru Zveze društev upokojencev Slovenije. Obiskujejo starejše od 69 let z namenom ugotavljanja kakovosti bivanja, potreb po pomoči, osebnega počutja ter druženja in prostega časa.

Drugi projekt so torkova srečanja, ki jih izvajajo vsakih 14 dni. V to skupino, ki jo lahko imenujejo tudi skupina za samopomoč, so prostovoljno vključene osebe, ki so osamljene, brez večjih socialnih stikov. Vključenih je cca 35 oseb, redno pa prihaja na to srečanje 15-20 oseb, predvsem ženske, njihova povprečna starost je okrog 80 let. Skupina se sestaja vsak drugi torek, razen v poletnih mesecih. O vsebinah predavanj se dogovorijo na komisiji za socialna in humanitarna vprašanja. Trudijo se pridobiti predavatelje iz različnih življenjskih področij, da so vsebine predavanj raznolike in vsebujejo podatke za bolj kakovostno življenje starejših.

Namen projekta je zmanjšati osamljenost ter občutek izključenosti starejših oseb.

Naloga društva je tudi povezovanje oz. sodelovanje z drugimi institucijami in organizacijami, ki se ukvarjajo s humanitarno dejavnostjo.

Aktivnosti v društvu opravljajo prostovoljci. Le - teh je trenutno 13, sestajajo pa se enkrat letno, po potrebi tudi več, kjer si izmenjajo izkušnje. Ugotavlja se, da je v mestu težje izvajati to dejavnost, ker so ljudje bolj nezaupljivi. Po vaseh se ljudje bolje poznajo in je med seboj več sodelovanja.

Društvo upokojencev izvaja različne aktivnosti, prireditve "Pozdrav pomladi" se organizira v juniju in jo lahko obiščejo različne generacije. Prav tako imajo pevci, ki so organizirani v društvu, več nastopov za različne populacije po posameznih krajih.

V društvo upokojencev je včlanjenih veliko upokojencev, saj je le-to aktivno na kulturnem, športnem, socialnem področju in sodeluje z lokalno skupnostjo.

Tendenca društva je priti do vseh starejših, ki so osamljeni, ki se zaradi različnih razlogov ne morejo udeležiti njihovih dejavnosti.

POSTOJNSKA OBMOČNA KARITAS - v letu 2025 predsednik Jožef Koren

Postojnska območna Karitas je cerkvena dobrodela ustanova, ki deluje na območju Škofije Koper in uresničuje človekoljubno dejavnost, ki je bistvena razsežnost življenja in poslanstva Cerkve. Opravljajo temeljne dejavnosti na področju humanitarne dejavnosti in socialnega varstva, mednarodne humanitarne pomoči in mednarodnega razvojnega sodelovanja ter promocije in organiziranja prostovoljstva.

V neposredni povezanosti s temeljnimi dejavnostmi in vrednotami delujejo tudi na področju zdravstvenega varstva, varstva družine in starejših, varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, na področju spremljanja mladine, vzgoje in izobraževanja, prometne varnosti in varstva človekovih pravic ter varstva okolja in ohranjanja narave.

V okviru svojih nalog organizirajo tudi številna srečanja, dogodke, itd.

V letu 2025 je bil med drugim izveden izlet za starejše in invalide na Brezje, kjer so se udeležili Slovenskega romanja bolnikov in invalidov.

Medgeneracijsko sodelovanje in preživljanje prostega časa je potekalo tudi na t. i. Farni dan. Gre za družabni dogodek cele župnije, na katerega so vabljene vse generacije.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE - Območno združenje Postojna-Pivka - sekretarka Erika Dekleva

Rdeči križ je samostojna, neodvisna, nevladna, humanitarna, nepridobitna in prostovoljska organizacija. Nekatere aktivnosti določa Zakon o RKS, sicer pa izvajajo tudi mnoge druge aktivnosti in programe, ki so usmerjeni predvsem v pomoč socialno ogroženim občanom, družinam in otrokom.

Območno združenje Rdečega križa Postojna-Pivka deluje v dveh občinah, Postojni in Pivki, kjer spremljajo življenje ljudi ter aktivno reagirajo na pojave stiske in nemoči, še posebej ranljivih skupin, kot so otroci in starejši.

V letu 2024 so pomagali 361 socialno ogroženim osebam, obiskali in obdarili so cca 500 starejših občanov, pomagali 94 otrokom pri nakupu šolskih potrebščin ter omogočili brezplačno letovanje 40 otrokom. Uporabniki njihovih storitev se najbolj razveselijo skupnih druženj in izletov.

Njihovo delo krepi cca 52 prostovoljk in prostovoljcev, na katere so izredno ponosni. Le-ti so vključeni v razdeljevanje humanitarne pomoči socialno ogroženim občanom, pomagajo na krvodajalskih akcijah in pri delu v logističnem centru. Veliko prostovoljnih ur

opravijo tudi bolničarji - člani ekip prve pomoči ter prostovoljci ob nudenju brezplačne učne pomoči. Delo poteka v skladu s potrebami in dogovorom, na podlagi prostovoljske pogodbe. V letu 2024 so skupno opravili 2.516 ur.

Izvajajo tudi medgeneracijske dejavnosti, mladi in starejši se srečujejo pri občasnih delavnicah, izletih in učni pomoči.

Pri svojem delu se srečujejo tudi s številnimi izzivi, predvsem izpostavljajo starejše, ki jih težko ustrezno motivirati, da se vključijo v dejavnosti. Opažajo nezainteresiranost in apatičnost. Ne marajo sprememb, ampak svoj utečen, predvidljiv urnik. Velikokrat odklonijo celo brezplačno tedensko letovanje na Debelem rtiču.

KLUB UPOKOJENCEV V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU OBČIN POSTOJNA IN PIVKA - v letu 2025 predsednica Edvarda Sajovic

Osnovni namen kluba je združevanje in povezovanje upokojenih pedagoških delavcev in drugih delavcev v vzgoji in izobraževanju ter ostalih, za zadovoljevanje potreb po kulturno - umetniških in drugih dejavnostih.

Klub organizira zbiralne in dobrodelne akcije, bralne krožke in krožek zgodovina ter poučne ekskurzije. Poleg navedenega organizirajo tudi aktivnosti v okviru Tedna pisanja z roko, Tedna vseživljenskega učenja, Tedna kulturne dediščine, Zapisnih spomina, ob Tednu za spremembe ter druge vseslovenske akcije.

Šestdeset članov kluba je iz območja občine Postojna, nekateri pa so že nastanjeni v domovih starejših občanov. Aktivni člani društva le-te pogosto obiskujejo in z njimi izvajajo primerne aktivnosti (pisanje z roko, bralne urice, krajši sprehodi...). Medgeneracijsko druženje izvajajo ob Tednu pisanja z roko, Tednu kulturne dediščine. Pripravljajo pa tudi predstave za predšolske in šolske otroke.

Člani kluba so izredno ponosni na raznolikost programa, ki ga lahko ponujajo.

DRUŠTVO INVALIDOV - v letu 2025 predsednica Daliborka Rudonjić

Zveza delovnih invalidov Slovenije je največja nacionalna invalidska organizacija, ki v 69 lokalnih društvih, katere del je tudi Društvo invalidov Postojna, združuje:

- delovne invalide po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju,
- osebe s telesno okvaro po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju,
- osebe s statusom invalida po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov.

Zveza delovnih invalidov Slovenije (ZDIS) je prostovoljno, neodvisno, samostojno, nevladno, nepridobitno združenje društev invalidov, ki ji je na podlagi Zakona o invalidskih

organizacijah s strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve podeljen status invalidske organizacije.

Društvo združuje občane vseh generacij. Izvajajo številne aktivnosti, predavanja, izobraževanja, kjer zelo izstopa tudi medgeneracijsko sodelovanje.

DRUŠTVO TVOJ TELEFON - v letu 2025 predsednica Tatjana Gorjanc

Društvo deluje že 32 let. Osnovna dejavnost društva je zagotavljanje čustvene podpore, svetovanja in informiranja ljudem v stiski, preko telefonske linije. Društvo deluje na območju celotne Slovenije in je del Zveze telefonskih svetovalcev Slovenije. Eden od segmentov dela je stik s starejšimi, ki se pogosto srečujejo s samoto, zdravstvenimi težavami, izgubo bližnjih ter drugimi izzivi, ki jih prinaša starost.

Preko telefonskih pogovorov nudijo čustveno podporo, socialno vključenost, informacije o možnostih pomoči in krepitev samostojnosti. V društvu deluje tudi 24 prostovoljcev.

DRUŠTVO SPOMINČICA

Na območju občine Postojna potekajo aktivnosti v okviru organizacije Spominčica, ki nudi pomoč pri zagotavljanju strokovne in učinkovite pomoči osebam z demenco, njihovim svojcem ter skrbnikom. Redno se sestaja Odbor za demenco, vzpostavljene pa so tudi demenci prijazne točke. Občina Postojna je s podpisom konzorcijske pogodbe pristopila k postopku za vzpostavitev Centra za oskrbo oseb z demenco, katerega sedež bo v Ilirski Bistrici.

KŠOPP - Klub študentov občin Postojna in Pivka - v letu 2025 predsednica Lea Mekina

Klub študentov občin Postojna in Pivka (KŠOPP) je mladinska organizacija, ki združuje dijake in študente s stalnim prebivališčem v občinah Postojna in Pivka. Klub deluje kot osrednje stičišče mladih, kjer se spodbuja njihova ustvarjalnost, aktivna vloga v družbi ter povezanost z lokalnim okoljem.

Njegovo poslanstvo je ustvarjati pogoje za kakovostno preživljanje prostega časa mladih ter jim omogočiti osebni, izobraževalni in družbeni razvoj. S svojimi dejavnostmi klub mlade spodbuja k prevzemanju odgovornosti, prostovoljstvu in k aktivnemu sodelovanju pri oblikovanju vključujoče in solidarne skupnosti.

Vizija Kluba študentov občin Postojna in Pivka je postati prepoznaven partner pri razvoju mladinskih in medgeneracijskih politik v lokalnem okolju. Organizacija si prizadeva biti prostor sodelovanja, ustvarjalnosti in priložnosti za mlade, hkrati pa s svojimi projekti

vzpostavlja mostove med generacijami ter spodbuja razumevanje, strpnost in medsebojno pomoč.

S številnimi kulturnimi, športnimi in izobraževalnimi dejavnostmi klub prispeva k dvigu kakovosti življenja mladih in celotne skupnosti. KŠOPP sodeluje z lokalnimi institucijami in društvi ter tako povezuje različne generacije v skupnih projektih in aktivnostih.

DRUŠTVO PRIJATELJEV MLADINE PO - PI

Društvo prijateljev mladine občin Postojna in Pivka PO-PI je mlado društvo, ustanovljeno 4. marca 2016. Sodeluje v projektih krovne organizacije Zveze prijateljev mladine Slovenije - Poštar Pavli, Evropa v šoli - organizira humanitarne akcije, v sodelovanju z Zvezo društev Mladinski center Postojna vsako leto organizira 10-dnevne otroške počitnice v avgustu, pripravlja aktivnosti v tednu otroka in delavnice, ki so razkropljene čez celo leto ter zdravstveno letovanje za občino Postojna. Društvo v celoti deluje prostovoljno, zato so med svojimi člani vedno veseli novih obrazov, ki so pripravljeni priskočiti na pomoč pri organizaciji in izvedbi dogodkov.

Društvo izvaja številne aktivnosti, med drugim tudi projekt Živa knjižnica in Božiček za en dan, kjer gre prav tako za medgeneracijsko sodelovanje.

KORONARNO DRUŠTVO POSTOJNA - predsednica Lidija Zadel

Koronarno društvo Postojna je bilo ustanovljeno leta 1999 v Postojni, vanj pa so vključeni koronarni bolniki in osebe s povečanim tveganjem za nastanek koronarnih bolezni z območja Postojne, Pivke in Prestranka. Dejavnost društva je humanitarno in zdravstveno - preventivnega značaja, ki temelji na strokovnih dognanjih in sodobnih načelih rehabilitacije srčnih in srčno - žilnih bolnikov. Predstavlja nadaljevanje kontrolirane, medicinsko vodene rehabilitacije, začete v bolnišnici ali zdravilišču.

Njihovo poslanstvo je doživljenjska rehabilitacija koronarnega bolnika in posredno tudi njegovih svojcev. Dejstvo, da so bolniki po prebolelem infarktu, po operacijah na srcu, prestrašeni, da niso dovolj poučeni o tem, koliko so lahko fizično zmogljivi in telesno dejavni, ali pa ne zaupajo dovolj vase, kaže, da je strokovno vodstvo vsaj v začetni fazi izvajanja fizične dejavnosti zelo pomembno.

V Koronarnem društvu vodijo telesno vadbo vaditelji (kineziologinje, fizioterapevte, prof. telesne vzgoje, ipd.), ki so strokovno usposobljeni za izvajanje kakovostne, varne in bolnikom prilagojene telesne vadbe ter za vodenje, usmerjanje in motiviranje koronarnega bolnika.

Rezultati delovanja društva se kažejo v boljšem počutju članov, manj je hospitalizacij in manjkrat iščejo zdravniško pomoč. Redna fizična dejavnost jim omogoča boljšo gibljivost in s tem ohranja samostojnost in neodvisnost tudi v poznejših obdobjih človekovega življenja.

GASILSKA DRUŠTVA

Prostovoljna gasilska društva v občini Postojna delujejo v okviru Gasilske zveze Postojna.

V gasilske vrste je vključenih preko 300 otrok v starosti od 7 do 16 let. Skupno je v Gasilski zvezi Postojna v stalni pripravljenosti 300 operativnih gasilcev ter še dodatnih 100 rezervnih operativnih gasilcev, ki v primeru potrebe nesebično delujejo na območju občin Postojna in Pivka, pa tudi širše. Najaktivnejši gasilci imajo letno tudi več 10 intervencij, svojo visoko usposobljenost pa zagotavljajo s številnimi vajami in usposabljanji. Poleg tega veliko svojega prostega časa namenijo drugemu prostovoljnemu delu in aktivnostim.

Izkazujejo velike organizacijske sposobnosti, skrbijo za pomladek, prizadevajo si za visoko strokovno usposobljenost, združevanje in povezovanje interesov vseh gasilskih enot, predvsem pa nesebično in požrtvovalno nudenje pomoči občanom občine Postojna.

4 SLIKA STANJA PO PODROČJIH

V poglavju je opisana slika stanja po področjih Svetovne zdravstvene organizacije (SZO), prilagojenih na situacijo v občini Postojna. Na začetku je narejena opredelitev področja (točka a.), v kateri so opisane strokovne usmeritve za posamezno področje. Nato sledi slika stanja v občini Postojna (točka b.) strnjena v tabeli in narejena glede na dostopne podatke ter pridobljena mnenja občanov (preko vprašalnikov, na delavnicah in preteklih srečanj lokalne akcijske skupine SPO Postojna). V točki c) se nahaja strokovni komentar na sliko stanja v občini Postojna.

4.1 Storitve zdravstva in oskrbe

a. Opredelitev področja

Na ravni lokalne skupnosti spadajo v to področje zdravstvene storitve in programi za dolgotrajno oskrbo. Med **zdravstvene storitve** spadajo storitve splošne medicine, zobozdravstvene, fizioterapevtske storitve, storitve patronažne zdravstvene nege in podobno. V tem razvojnem programu se bomo bolj posvetili programom integrirane lokalne dolgotrajne oskrbe.

Dolgotrajna oskrba je namenjena ljudem, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju enega ali več od osnovnih sedmih vsakdanjih opravil (osebna higiena, oblačenje, hranjenje in pravilna uporaba zdravil, gibanje, obvladovanje izločanja vode in blata, varno spanje in počitek ter navezovanje medčloveškega stika) ter podpornih opravil (čiščenje stanovanja, pranje, likanje in druga osnovna gospodinjska opravila, kuhanje in priprava hrane, nakupovanje potrebščin za vsakdanje življenje, uporaba transportnih sredstev, upravljanje z denarjem, drobna opravila po stanovanju ali hiši, uporaba telefona, interneta in drugih komunikacijskih sredstev).

V Evropi se po letu 1990 sistemi in metode za dolgotrajno oskrbo razvijajo izredno naglo, pri čemer sta se socialna oskrba in zdravstvena nega povezali v integrirano celoto. **Države so pričele z zakoni uvajati sisteme celovite dolgotrajne oskrbe, v katerih zagotavljajo minimalno kakovost, razvoj in finančno vzdržnost, lokalna skupnost pa na tej osnovi dolgotrajno oskrbo smiselno organizira upoštevajoč potrebe svojih prebivalcev.** To je edina vzdržna razvojna perspektiva, saj postaja tradicionalni način oskrbe v današnjih razmerah neuporaben, prav tako ne deluje razvojno moderna industrijska oskrba, med drugim tudi zaradi nevarnosti zlorabe najšibkejših zaradi povečanja kapitala. Kot učinkovit se kaže razvojni trend v smeri lokalne integrirane dolgotrajne oskrbe, to je v

vsestransko celoto povezan sistem, ki sinergično povezuje neformalno domačo in formalno profesionalno oskrbo, vse politične, civilne, strokovne socialne in zdravstvene storitve, osebne vire in javne finančne vire ter vse deležnike v de-institucionalizirano celovito oskrbo v lokalnem okolju. Pri tem deinstitutionalizacija dolgotrajne oskrbe pomeni premik od oskrbovanja v zaprtih negovalnih institucijah v odpiranje oskrbovalne ustanove v krajevno skupnost, v podporo neformalnim oskrbovalcem ter v razvoj mreže številnih sodobnih programov za oskrbo v domačem okolju.

Integriran lokalni sistem dolgotrajne oskrbe se je v Evropi pokazal kot najboljša rešitev za razvoj humane, finančno in kadrovsko vzdržne oskrbe v času naraščanja potreb po njej. Zavedati se namreč moramo, da staranje prebivalstva ni le ekonomski problem. Starostna onemoglost, bolezen in invalidnost so reden del človeškega življenja; solidarna pomoč, ki jo zdravi člani skupnosti nudijo tem ljudem, pa je konstitutivni element obstoja in razvoja človeške vrste v vseh kulturah.

Mreža oskrbovalnih programov omogoča uresničiti prevladujočo željo starih ljudi, da lahko čim dlje ali do konca življenja živijo doma, v vsakem primeru pa vsaj v svojem lokalnem okolju. Programi, ki omogočajo človeku, da lahko ostaja na jesen življenja doma, so prilagajanje stanovanja za samostojno življenje v starosti (o tem več v podpoglavju *bivališča*), pomoč na daljavo z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT), zdravstvena in socialna oskrba na domu ter drugi programi za razbremenilno pomoč družinskim oskrbovalcem (npr. dnevno varstvo, nočno varstvo, začasne namestitve). Drugi programi so še preselitev v oskrbovano stanovanje ali v dom za stare ljudi.

Mreža oskrbovalnih programov

Oskrba na domu je program, ki največ pripomore, da se lahko ljudje čim dlje starajo v domačem okolju. Vanjo sodi socialna oskrba in pomoč pri osnovnih vsakdanjih in podpornih opravilih, vrsta zdravstvenih storitev kot so obiski družinskega zdravnika, e-zdravstvena oskrba na daljavo, obiski patronažne medicinske sestre, mobilni paliativni timi in fizioterapija na domu in razne servisne storitve na domu, od dostave toplih obrokov, prevozov, frizerskih, pedikerskih in drugih storitev do pomoči pri delu v hiši in okolici. Sistem lokalne dolgotrajne oskrbe je tem boljši, čim več ponudbe ima na voljo za različne potrebe ljudi, ki se starajo doma.

Največ pomoči potrebnih ljudi pa oskrbujejo **družinski in drugi neformalni oskrbovalci** - to so družinski člani, prijatelji in znanci (v Sloveniji pogosto tudi sosedje), ki dlje časa oskrbujejo svojega kronično bolnega, starostno onemoglega, invalidnega svojca ali drugega bližnjega. To lahko pomeni od nekaj ur tedensko do 24 ur na dan vse dni v tednu, kar se lahko s časom spreminja. Ti imajo največ zaslug, da se lahko ljudje starajo doma. Celo v evropskih državah, kjer je javna oskrba najbolj razvita, oskrbujejo nad dve tretjini starostno onemoglih, kronično bolnih in invalidnih ljudi, pri nas pa kar tri četrtine, kar je evropsko povprečje. V tem trenutku v povprečni slovenski občini nekoga oskrbuje ali pri tem pomaga vsak deseti občan! V domovih za starejše številni uslužbenci in strokovnjaki poklicno skrbijo za stanovalce. Doma pa je človek za mnogo stvari sam, velikokrat ob lastni zaposlitvi. Sreča se z opravi, ki jih doslej ni delal ali področji, ki jih ni poznal - npr. z vsakodnevno skrbjo za higieno, z različnimi boleznimi, kako imeti lep odnos s človekom, ko je naporen ... Kar naenkrat mora osvojiti področje, ki se ga prej sploh ni zavedal. Vse to je lahko zelo izčrpavajoče, sploh ker se zasebno življenje, šolanje, delo in ostale družinske obveznosti ob vsem tem ne ustavijo. Osnovni program za kakovostno delovanje družinskih oskrbovalcev je **usposabljanje** o oskrbovanju, o učinkovitem komuniciranju z bolnim svojcem (npr. ob demenci) ter o varovanju lastnega telesnega in duševnega zdravja pri naporni nalogi oskrbovanja. Kot nadaljevanje osnovnega usposabljanja se v kraju organizirajo skupine svojcev. Program usposabljanja in samo-organiziranih skupin svojcev mora biti v kraju redno na voljo, saj se vsako leto v oskrbovalni vlogi znajdejo novi občani. To je najbolj rentabilna naložba skupnosti v programe za dolgotrajno oskrbo; v Sloveniji tečaje za svojce že od leta 2002 razvija in uvaja na terenu Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Pomembni razbremenilni programi so še: **začasna oskrba v ustanovi za oddih družinskih oskrbovalcev** (od nekaj dni do enega meseca), **razbremenilni dopust** (v primeru počitnic ali bolezni), **dnevna oskrba** (nastanitev oskrbovanca v oskrbovalni ustanovi od jutra do popoldneva) ter **nočna oskrba** (nastanitev v ustanovi za čez noč). Obstajajo tudi **izobraževalne počitnice za družinske oskrbovalce in oskrbovance**, ki združujejo oddih in usposabljanje družinskih oskrbovalcev ob hkratni oskrbi

njihovih svojcev. Za kakovost družinske oskrbe je ključna tudi njihova dobra **informiranost** o možnih oskrbovalnih storitvah. Države, ki na področju oskrbe prednjačijo, kot je na primer Irska, imajo v občinah posebne centre za neformalne oskrbovalce, kjer le-ti dobijo vrsto informacij, svetovanje, možnosti za usposabljanje, sprostitev in razvedritev. Poleg tega so številne države že uvedle posebne ukrepe za pomoč oskrbovalcev preko različnih zakonodaj (npr. preko zakona o dolgotrajni oskrbi, preko delovne zakonodaje za usklajevanje službe in oskrbe), trendu pa sledijo tudi najsodobnejša podjetja (oskrbovalcem prijazna podjetja). V Sloveniji sledi sodobnim spoznanjem **Slovensko združenje neformalnih oskrbovalcev**, ki deluje pod okriljem Inštituta Antona Trstenjaka. Eden od ciljev združenja je tudi, da bi bile informacije za družinske oskrbovalce zbrane, preverjene in čimbolj razširjene. Na spletni strani Inštituta Antona Trstenjaka so zbrana pogosta vprašanja in odgovori za oskrbovalce, na YouTube kanalu je zbrano video-gradivo za oskrbovalce, v okviru združenja deluje brezplačen telefon za oskrbovalce in Facebook skupina (z imenom *družinski oskrbovalci*). Brezplačno članstvo pa omogoča tudi prejemanje rednega novičnika na temo domače oskrbe poe-pošti.

V Sloveniji obstaja več ovir za razvoj podpornih oblik neformalnim oskrbovalcem na lokalni ravni, poleg pomanjkanja sistemske urejenosti področja na državni ravni med njimi izstopajo: slaba prepoznavnost družinskih oskrbovalcev (ljudje sami sebe ne prepoznajo kot »družinskega oskrbovalca«), slaba informiranost (informacije ne pridejo do ljudi, ki bi jih najbolj potrebovali, ljudje so do novih programov nezaupljivi itd.), pomanjkanje kompetentnega strokovnega osebja za organiziranje in vodenje novih programov, saj družinski oskrbovalci potrebujejo kakovostne programe, ki odgovarjajo njihovim potrebam in presegajo raven predavanj.

Uporaba **informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT)** v oskrbi starejših je široko in hitro razvijajoče se področje, ki vključuje e-zdravstveno pomoč, e-oskrbo ter pametne opozorilne in svetovalne programe. Ti sistemi omogočajo bolj samostojno življenje posameznikom, ki potrebujejo oskrbo, hkrati pa olajšujejo delo tako formalnim kot neformalnim oskrbovalcem. Tehnologija lahko na primer pomaga neformalnim oskrbovalcem z omogočanjem dela na daljavo, kar povečuje fleksibilnost in olajša usklajevanje delovnih obveznosti z oskrbo. Pametna domača tehnologija, kot so sistemi za zaklepanje in odklepanje vrat, upravljanje razsvetljave, alarmi ter avtomatizirani električni sistemi, lahko razbremenijo neformalne oskrbovalce s pomočjo pri »nadzoru« oskrbovanih oseb ali pa olajša vodenje in načrtovanje oskrbe. IKT lahko izboljšuje kakovost življenja starejših z omogočanjem povezovanja s sorodniki, prijatelji in znanci prek socialnih omrežij, videoklicev in sporočil, kar povečuje njihovo socialno vključenost. Nosljive naprave in senzorji omogočajo spremljanje vitalnih znakov ter telesne aktivnosti, kar prispeva k

boljšemu zdravstvenemu nadzoru. Na slovenskem trgu so na voljo rešitve, ki se osredotočajo na varnost starejših v domačem okolju, kot so nosljive naprave za klic v sili, senzorji za samodejno zaznavanje padcev, senzorji za vodo in dim ter posteljni senzorji, ki opozorijo svojce ob daljši odsotnosti iz postelje ponoči. Nekatere naprave omogočajo tudi spremljanje lokacije uporabnika in glasovno upravljanje pripomočkov za slabovidne. Kljub prednostim uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) pri oskrbi starejših se pojavljajo izzivi, kot sta odpor starejših do tehnologije in pomanjkanje znanja za njeno uporabo. Zato je ključnega pomena zagotavljanje podpore in izobraževanja. Pri uvajanju tehnologije se odpirajo tudi številna etična vprašanja; kot pri vseh drugih orodjih je pomembno, da tehnološke rešitve razvijamo glede na realne potrebe in jih uporabljamo preudarno. Rešitve morajo biti kakovostne in prilagojene uporabnikom, sicer lahko odvrnejo tako starejše kot oskrbovalce. Posebno pozornost je treba nameniti pametni uporabi tehnologije in odprtemu dialogu o njej. Pri nadzornih sistemih je na primer pomembno vprašanje, ali jih starejša oseba dojema kot pomoč ali oviro ter ali takšni sistemi gradijo oskrbovalni odnos z večanjem občutka varnosti in zaupanja ali ga rušijo z občutkom nadzora in zmanjševanjem dostojanstva osebe. Zato morata razvoj in uporaba tehnologije iti z roko v roki z dobro ozaveščenostjo o obstoječih rešitvah, njihovih prednostih in pasteh ter z ustreznim usposabljanjem, ki vključuje tudi pogovor za oblikovanje ustreznih stališč.

Sodobna razvojna usmeritev, naj se človek stara doma, se v primeru, ko to ni mogoče, razširi v pravilo, naj bo preselitev zaradi oskrbe ena sama. Selitve starega človeka iz ene oskrbovalne ustanove v drugo, ko se mu poslabša stanje, oziroma v ustanovi iz enega na drugi oddelek, so zanj zelo stresne. Zgodnji preselitvi iz neprimerne stanovanja in razmer so namenjena **oskrbovana stanovanja**. Ta so nadpovprečno prilagojena za starost, njihovo bistvo pa je, da imajo stanovalci sistemsko na voljo servisno ponudbo pranja, kuhanja, pospravljanja... vse do popolne nege in oskrbe, če/ko jo potrebujejo in za to tudi doplačajo. V takšnem stanovanju star človek na začetku živi popolnoma samostojno, čim bolj pa peša, več oskrbe in nege dobiva. Ko povsem obnemore, postane njegovo stanovanje neke vrste apartma v okviru krajevnega doma za stare ljudi. Najemna oskrbovana stanovanja so praviloma v lastništvu ali solastništvu države, občine, organizacij ali fizičnih oseb, ki nudijo dolgotrajno oskrbo. V Sloveniji se je razširila praksa stanovanj, ki so pravzaprav stanovanja prilagojena za staranje in invalidnost, a brez zagotovljenih dodatnih storitev oskrbe, ki jih investitorji gradijo in prodajajo kot tržna lastniška stanovanja pod imenom oskrbovana stanovanja.

Sodobni domovi za stare ljudi si prizadevajo, da sta oskrba in človeško sožitje v njih čim bolj podobna vsakdanji normalnosti v domačem gospodinjstvu. Osnovno načelo je, da star človek živi v domu v svojem kraju, kjer mu je pogled skozi okno domač in je največ

možnosti za obiske znancev. Sodobno pravilo je: *V kraju, kjer je potreben vrtec, je še bolj potreben dom*. Naslednje osnovno načelo je, da ima star človek zagotovljeno intimnost lastne sobe, saj se s svojimi ustaljenimi navadami težje prilagaja novemu človeku kot npr. v študentskih letih, hkrati pa ima dom urejen tudi živahen skupni prostor, ki omogoča druženje z drugimi stanovalci. Organizacijsko in konceptualno so ti sodobni domovi gospodinjske skupine z okrog desetimi stanovalci in stalnimi gospodinjami; drugi strokovnjaki pridejo k posamezniku takrat, ko je potrebna določena zdravstvena ali druga storitev. Velik dosežek take oskrbe v de-institucionalizirani ustanovi je osebna odnosna nega na temelju navad in osebne zgodovine vsakega oskrbovanca. Pomembna novost takšnih domov je odpiranje v lokalno skupnost: dom ni *otok sredi jezera*, ampak arhitekturno, programsko in kadrovsko skrbno načrtuje sodelovanje z lokalno skupnostjo in drugimi programi. Modeli domov, ki uresničujejo zgoraj opisane zahteve, sodijo v t. i. četrto in peto generacijo domov za starejše, za razliko prejšnjih modelov, ki se zgledujejo po principu hotel-bolnica.

Alternativna oblika namestitvi v domu za stare ljudi je nastanitev v tuji - **oskrbniški družini** oziroma t. i. »rejništvo« za stare ljudi, pri čemer se oskrbniške družine najprej ustrezno usposobijo in strokovno organizirajo, da lahko v oskrbo sprejmejo enega ali več starih ljudi. V Sloveniji to ni razširjeno.

Posebno pozornost je potrebno nameniti **področju demence**, saj se bo število ljudi s to boleznijo povečevalo. Ne glede na to, ali živijo doma ali v ustanovi, so za kakovostno pomoč tem bolnikom potrebni specifični pristopi, znanja in ozaveščena skupnost.

Tako za tiste, ki so v oskrbi doma, kakor za tiste, ki so v ustanovi, razvijajo sodobni sistemi še dva podporna programa: **prostovoljsko (ali sosedsko) pomoč pri oskrbi** in **paliativno oskrbo** za zadnje obdobje življenja. Raziskovalni podatki kažejo, da imamo v Sloveniji še zelo živo sosedsko pomoč onemoglim ljudem. Sodobna inačica le-te je prostovoljska pomoč pri oskrbovanju; ena in druga potrebujeta organizirano usposabljanje in podporo v lokalni skupnosti. Nemška izkušnja kaže, kako se da razvijati prostovoljsko oskrbovanje v sodobnem sistemu za dolgotrajno oskrbo - z novelo tega zakona leta 2008 so uvedli organizirano usposabljanje, organizacijo in nagrajevanje oskrbovalnega prostovoljstva v oskrbovalnih programih. Za 40 ali več ur mesečnega oskrbovalnega dela dobi prostovoljec iz javne blagajne mesečno nagrado 250 EUR. Podporni programi za spremljanje človeka v terminalnem obdobju njegovega življenja pa so **hospic** in **paliativni timi**. V tem zahtevnem obdobju ter pri žalovanju po izgubi so svojcem v pomoč usposobljeni prostovoljci in poklicni strokovnjaki. V lokalni skupnosti je najprimerneje imeti hospicovsko sobo v krajevnem domu za stare ljudi.

Eden izmed ključnih izzivov je tudi **koordinacija oskrbovalnih storitev v kraju**. Človek ali družina, ki potrebuje oskrbo, se sooča z različnimi organizacijskimi strukturami, statusi, postopki, načini financiranja in strokovnjaki, od katerih ima vsak v ospredju (svojo) storitev. Star človek in njegovi svojci, ki pomoč potrebujejo, pogosto iz različnih informacij ne morejo sestaviti primerne rešitve. V Evropi zato obstajajo razne prakse **vstopnih točk**, od t. i. »case manedžerjev«, ki prevzamejo primer in načrtujejo pomoč, do organizacijskih timov v integrirani oskrbi, kjer je lahko vsak strokovni delavec vstopna točka za usmeritev v ustrezno rešitev.

V Sloveniji je z objavo v Uradnem listu 3. avgusta 2023 stopil v veljavo **Zakon o dolgotrajni oskrbi**, ki je bil sprejet 21. julija 2023. Zakon je dolgo pričakovan in predstavlja pomembno sistemsko rešitev na področju socialnega varstva v Sloveniji. Ureja pravice in storitve dolgotrajne oskrbe, ki so namenjene širši skupini ljudi, ki potrebujejo vsakodnevno pomoč pri osnovnih opravilih in podporo pri vključevanju v skupnost. Zakon predvideva vzpostavitev vstopnih točk, ki bodo omogočale dostop do informacij in storitev dolgotrajne oskrbe. V novem zakonu se krepi storitev pomoči na domu in e-oskrbe, ki omogočata upravičencem, da čim dlje ostanejo v domačem okolju. Pomemben napredek v zakonu je institut¹ oskrbovalca družinskega člana, ki omogoča, da oskrbovalci pridobijo pravico do plačila, vključitve v obvezna socialna zavarovanja, načrtovane odsotnosti ter usposabljanja in strokovnega svetovanja. Ena ključnih sistemskih novosti, ki jo uvaja Zakon o dolgotrajni oskrbi, je zagotovljen sistem javnega financiranja, ki poleg letnega proračunskega deleža uvaja prispevek delavcev, delodajalcev in upokojencev. Zakon predvideva postopno uvajanje novih storitev dolgotrajne oskrbe. Kot prva storitev se uvaja pravica do statusa oskrbovalca družinskega člana, ki je pričel veljati z letom 2024 (»Zakon o dolgotrajni oskrbi [ZDOsk-1]«, 2023).

Dodatna literatura za poglobitev tega področja je navedena v literaturi na koncu, zlasti knjige Ramovš (2020) *Integrirana dolgotrajna oskrba* in Imperl (2012) *Kakovost oskrbe starejših - izziv za prihodnost*, članki o dolgotrajni oskrbi, deinstitucionalizaciji in staranju v domačem okolju teh dveh in drugih avtorjev, ki jih prinaša edina strokovna revija za to področje pri nas - revija *Kakovostna starost*. Številki 2 in 3 leta 2018 sta bili v celoti posvečeni dobrim praksam na področju neformalne oskrbe: prispevki županov, občinskih uprav, strokovnjakov in družinskih oskrbovalcev ter izčrpno poročilo iz prve slovenske konference o družinski in drugi neformalni oskrbi 8. maja 2018 na Brdu. V Sloveniji razvoj sodobne mreže krajevnih programov in organizacija dolgotrajne oskrbe zaostaja četrto stoletja za Evropo. Ker je raven poznavanja sodobnih usmeritev na tem področju v politiki, strokah in prebivalstvu nizka, se velikokrat zgodi, da se novi programi vzpostavljajo po

¹ Institut pomeni skupek pravnih določb

zastarelih konceptih (arhitektura, vsebina, razmerje med program ...). Vendar pa posamezne strokovne službe in skupnosti v Sloveniji sledijo svetovnemu razvoju z velikimi koraki; poznajo dobre tuje prakse in imajo izkušnje z njihovim prilagajanjem slovenskim razmeram. Izkazalo se je, da je pri uvajanju novih programov, prav tako pri implementaciji zakona o dolgotrajni oskrbi v vseh fazah, dobro poznati literaturo, dobre prakse iz tujine in Slovenije ter se po možnosti posvetovati z akterji, ki se s tem področjem strokovno ukvarjajo.

b. Slika stanja v občini Postojna za področje zdravstva in oskrbe na podlagi anketnih vprašalnikov

STORITVE ZDRAVSTVA IN OSKRBE - SKRB ZA CELOTO

Slika stanja, kaj vse deluje v občini Postojna:

- Storitve zdravstva: ambulanta za odrasle, zobozdravstvene ambulante, specialistične ambulante, laboratorij, rentgen, fizioterapija, nujna medicinska pomoč, patronažno varstvo, Center za krepitev zdravja.
- Hospic: Območni odbor Primorsko - Notranjska, s sedežem v Pivki, občina sofinancira zaposlitev tajnice območnega odbora.
- Pomoč na domu: Zavod za socialno oskrbo Pristan (občina sofinancira 73,8 % storitve ob delavnikih in 79,4 % storitve ob nedeljah) - glede na slovensko povprečje več ljudi uporablja te storitve (v letu 2025 povprečno 140-im uporabnikom, skupaj pa 205-im).
- E-oskrba - Telekom: občina sofinancira 15 eur/mesečno za posameznega uporabnika, do porabe sredstev, v letu 2025 sofinancira stroške 9 občanom.
- Domovi za starejše: Dom upokojencev Postojna (sprejme 160 oskrbovalcev), Talita Kum zavod Postojna (zavod za pomoč materam in ostarelim, sprejme 42 oskrbovancev).
- Dnevno varstvo v Domu upokojencev Postojna (3 mesta).
- Kosila: Zagotavljanje kosil socialno ogroženim - Moja kuhinja (občina zagotavlja prostor in sofinanciranje, hrano zagotavlja Vrtec Postojna, o upravičenosti odloča CSD), možnost dostave kosila na dom vse dni v tednu iz Doma upokojencev Postojna (proti plačilu), dobra ponudba cenovno dostopnih kosil pri privatnih ponudnikih.
- Načrti: nova stavba Doma upokojencev Postojna (predvideno tudi dnevno varstvo) in nova varovana stanovanja.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- potrebne so različne storitve, ki omogočajo, da so starejši dlje časa na svojem domu (npr. klicne št. oz. povezava s klicnim centrom, pomoč na domu);
- pomanjkljiva ozaveščenost o pravicah, možnostih in priložnostih za zdravstveno in socialno oskrbo;
- ljudje, ki potrebujejo pomoč, je pogosto ne iščejo in se tudi na tuje pobude šibko odzivajo, zato je potrebno okrepljeno delovanje na področju preventive, ozaveščanja in motiviranja;
- prijava projektov za sredstva za izboljšanje oskrbe starejših.

OSKRBA NA DOMU IN DRUGE STORITVE NA DOMU

Izpostavljeno kot pozitivno:

- dnevna oskrba zavoda Pristan;
- kurativno in prijazno delo patronažne službe;
- dostava hrane (Pristan, Dom upokojencev, Karitas, Rdeči križ) - sodelovanje s Sopotniki;
- naročilo hrane v OŠ Prestranek;
- veliko ponudnikov domače hrane, restavracij, ki so cenovno ugodni in dostopni tudi peš
- gozdarska šola, Bar bor, ipd..

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- čakalne vrste za oskrbo in pomoč na domu, dolgi administrativni postopki;
- organizirana dostava hrane na dom;
- obisk zdravnika, fizioterapije ali delovne terapije na domu;
- več časa za pogovor in preventivno delo patronažne službe;
- skupina ljudi, ki jih starejši, posebno gibalno oviranih, lahko pokličejo za pomoč (prostovoljno ali proti plačilu), tako pri hišnih opravilih, dostavi stvari iz trgovin, drugih nujnih opravilih;
- za pomoč pri manjših opravilih (npr. košnja) bi lahko zaprosili kakega od obstoječih društev kot so Kulturno in športno društvo Mušketirji.

DRUŽINSKI IN DRUGI NEFORMALNI OSKRBOVALCI

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- izobraževanje svojcev za pomoč svojim starostnikom, kateri so zaradi določenih bolezni onesposobljeni opravljati nujne življenjske potrebe (kopanje, oblačenje, hranjenje, ipd.);
- dodatna podpora tistim oskrbovalcem oz. svojcem, ki skrbijo za osebe z demenco, saj so praviloma preobremenjeni.

DNEVNO BIVANJE, DNEVNO VARSTVO, ZAČASNE NAMESTITVE, OSKRBOVANA STANOVANJA

Izpostavljeno kot pozitivno:

- dnevno varstvo v domu starejših občanov.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- potrebe po dnevnem varstvu za različne posebne skupine starejših uporabnikov (demenca, telesna oslabelost, ...) in za starejše izven mesta Postojna;
- dnevni varstveni center za starejše občane;
- center za poldnevno varstvo;
- skupno sodelovanje vseh deležnikov pri vzpostavitvi dnevnega centra.

Komentar IAT:

Po številu omemb v vprašalnikih je daleč izstopala potreba po dnevnem varstvu/dnevnem bivanju.

DOMOVI ZA STARE LJUDI IN NJIHOVA VPETOST V LOKALNO OKOLJE

Izpostavljeno kot pozitivno:

- dva doma starejših, institucionalno varstvo;
- delovanje Zavoda Talita Kum;
- dejavnosti v domu starejših občanov, vključno z dnevnim varstvom.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- več kapacitet v domu za starejše,
- nov dom za starejše.

DRUGE STORITVE ZDRAVSTVA IN OSKRBE (ki do sedaj še niso bile omenjene)

Izpostavljeno kot pozitivno:

- dobro delo pristojnega CSD (odzivnost pri urejanju oskrbe, storitev pomoči na domu);
- delo zdravstvenega doma;
- storitev Rdeči gumb ter polovično sofinanciranje te storitve s strani občine;
- center za krepitev zdravja;
- delovanje društva Spominčica.

c. V kateri smeri ukrepati? - rezultati dela deležnikov po področjih

Tako na podlagi izpolnjenih delovnih listov kot debate na delavnici, kjer smo obravnavali področje *storitve zdravstva in oskrbe* so udeleženci presodili, da je potrebno največ pozornosti nameniti ukrepanju za izboljšanje storitev oskrbe na domu. Široko podporo je dobila potreba po razširitvi in nadgradnji teh storitev, najbolj v smislu boljše časovne dostopnosti. Poudarili so, da popoldne ni mogoče dobiti oskrbe na domu niti proti plačilu, prav tako je občasno potrebna tudi oskrba na domu v večernem in nočnem času. Idealna bi bila torej dostopnost oskrbe štiriindvajset ur, vse dni v tednu. Ukrepati bi bilo potrebno tudi za zmanjševanje čakalnih vrst. Poleg tega je bila izpostavljena tudi potreba po povečanju kapacitete oskrbe na domu, povečanja števila uporabnikov, ki so v oskrbo vključeni, ter večanju raznolikosti ponudbe. Pri slednjem je bila omenjena želja po uvedbi dodatnih oblik pomoči, kot so fizioterapija, delovna terapija, hišniška pomoč na domu oziroma pomoč pri manjši opravilih. Ena izmed udeleženk je povedala, da je med letoma 2021 in 2023 je v okviru ZD Postojna deloval »Mobilni tim za rehabilitacijo« namenjen starejšim od 65 let, ki živijo doma, v katerem so delovali fizioterapevtka, delovna terapevtka in kineziologinja; rezultati so bili zelo dobri in kažejo tako na velike potrebe kot na že preizkušeno rešitev. En glas je prejel tudi predlog o izboljšanju kakovostni oskrbe na domu z dodatnimi usposabljanji, digitalizacijo ipd.

Močno je bila podprta ideja o organiziranju različnih oblik dnevnega varstva in začasnih namestitev za starejše, saj se kažejo potrebe po podpori starejšim, ki še niso za stalno institucionalno oskrbo, a potrebujejo pomoč in druženje. Direktorica doma upokojencev Postojna je potrdila, da je dom pripravljen izvajati ta program in ga tudi širiti, vendar bi za ta namen v načrtovani novi stavbi nujno potrebovali več prostora za ta program. Večkrat je bila omenjena tudi želja, da se storitve dnevnega varstva ne bi izvajale zgolj v mestu Postojna, ampak tudi na drugih lokacijah znotraj občine. Na delavnici se je razvila debata, da je vzpostavitev programa dnevnega varstva velik organizacijski zalogaj, zato bi bilo za začetek dobro raziskati možnosti tarčnega prevoza do dnevnega varstva v mestu Postojna.

Zelo pozitiven odziv je doživel tudi predlog o vzpostavitvi občinskega zavoda, ki bi pod eno streho združeval različne storitve in programe za starejše (razširjena ponudba oskrbe na domu, prevozi, dnevni centri, oskrbovana stanovanja, info točke ipd.). Udeleženci so v tem prepoznali možnost boljše organizacije, povezovanja obstoječih akterjev in večje učinkovitosti. Razmišljali so tudi o zaposlitvi osebe, odgovorne za koordinacijo, ki bi pomagala ljudem, da bi se znašli med različnimi možnostmi oskrbe, zato bi morala biti tako operativna kot strokovna.

Na področju podpore družinskim in drugim neformalnim oskrbovalcem je bila posebej izpostavljena potreba po rednih usposabljanjih, dostopnih tudi na terenu in ki niso zgolj predavanja. Pogovor je tekel tako o skupinskih usposabljanjih (kot na primer Usposabljanje za družinske in druge neformalne oskrbovalce®) kot tudi možnostih, da bi strokovno osebje (npr. doma upokojencev) za posamezno temo (npr. nega, fizioterapija in ureditev stanovanja) usposabljal družinske oskrbovalce na terenu in na njihovem konkretnem primeru. Komentarji udeležencev opozarjajo, da so svojci pogosto preobremenjeni in potrebujejo dodatno pomoč ter podporo. Zato so udeleženci prepoznali tudi potrebo po tem, da družinski oskrbovalci postajajo bolj vidni, da se jih sistematično identificira in informira ter se jih podpre v njihovi vlogi tudi na druge načine.

Tudi kadrovska problematika je bila prepoznana kot pomembna - udeleženci so izrazili podporo štipendijam, izobraževanjem ter priznavanju dela zaposlenih v oskrbi in zdravstvu.

Med dodatnimi predlogi in komentarji so bili izpostavljeni: boljša dostopnost zdravstvenih storitev (tudi paliativna oskrba), večja odzivnost institucij, kot je CSD, ter nujnost prilagoditve občinskih stanovanj za varno bivanje starejših (npr. vgradnja požarnih alarmov). Omenjena je bila tudi želja po odprtosti domov starejših za lokalno skupnost.

d. Strokovni komentar na sliko stanja v občini Postojna

Največ predlogov z anketnih vprašalnikov se je nanašalo na povečanje kapacitet dnevnega varstva ter omogočiti dnevno varstvo tudi starejšim ljudem, ki niso iz mesta Postojna. Pri tem je potrebno upoštevati, da je organizacija kakršnegakoli dnevnega varstva ali dnevnega bivanja finančno, kadrovsko in programsko zahteven projekt, tako da je potrebno že od začetka misliti tudi na trajnost in vzdržnost programa. Več slovenskih občin je tekom projekta ali z lastnimi sredstvi odprlo dnevno varstvo, ki pa so ga morali po nekaj letih zapreti zaradi prevelike finančne bremenitve proračuna, (kljub temu) prevelikega pričakovanega prispevka za udeležence, slabe udeležbe. To ne pomeni, da program ni nujen; nasprotno: sodobni trendi gredo že dlje časa v razvijanje mreže programov, ki omogočajo starejšim ostati doma tudi v času pešanja. Dnevno varstvo je eden ključnih takšnih programov. Zaenkrat se v Sloveniji najbolj obnese, da dnevno varstvo oziroma druga oblika dnevnega bivanja deluje v povezavi z drugimi programi za oskrbo (npr. pod okriljem doma upokojencev), saj je tako lažje zagotoviti kader in finančno vzdržnost. Perspektivna, še posebej za podeželje oziroma kraje izven občinskega središča, pa je tudi praksa iz tujine in delno iz Slovenije, o adaptaciji večje stanovanjske hiše, v kateri so tako stanovanja (s katerimi se lahko krije del investicije) kot prostor za dnevno bivanje, ponovno pa je potrebno že pri zasnovi misliti na povezovanje z izvajalci oskrbe in vzdržnosti projekta. Pri tem velja iskati tudi kreativne rešitve kot je večje vključevanje prostovoljcev v družabni del organizacije neke oblike dnevnega bivanja, pogodbeno delo za bolj zahteven del organizacije dnevnega bivanja. Resno je potrebno vzeti tudi dosedanje izkušnje nekaterih slovenskih občin, da se starejši ne odločajo množično za program dnevnega varstva. Le-to nas lahko spodbudi, da se v primeru odločitve občine, da se bo lotila projekta dnevnega bivanja, predhodno vложи tudi nekaj truda v prepoznavnost programa in se pripravi na to, da bodo ljudje potrebovali čas, da se nanj navadijo. V občini Postojna bi lahko za začetek podprli dom, da bi lahko povečal obstoječe kapacitete dnevnega varstva, nato pa organizirali tarčni prevoz, da bi bilo le-to bolj dosegljivo tudi občanom, ki ne živijo v mestu Postojna. Smiselno bi bilo razmisliti tudi o drugih oblikah dnevnega bivanja, npr. nočno varstvo (npr. za osebe z demenco, da si svojci ponoči lahko odpočijejo) in dnevno varstvo za osebe z demenco in (oba v okviru doma upokojencev) ali pa za osebe, ki so sicer še sorazmerno samostojne, vendar že potrebujejo neko sigurno okolje z dnevno rutino in več socialnimi stiki (npr. vdovci, osamljeni starejši) - tako imenovano dnevno bivanje, ki bi bilo zakonsko regulirano (v kombinaciji z zgoraj omenjeno adaptacijo hiše v kateri od krajevnih skupnosti).

Po številu omemb je sledila želja po povečani kapaciteti oskrbe. To področje sistemsko ureja tudi Zakon o dolgotrajni oskrbi, tako da lahko v prihodnje upravičeno

pričakujemo, da se bo oskrba na domu v Sloveniji naglo razvila in razširila. Med drugim po zakonu človeku pripada tudi določeno število ur storitev za krepitev in ohranjanje samostojnosti, ki vključujejo svetovanje, psihosocialno podporo, pomoč pri prilagoditvi doma ter podporo ljudem z demenco, ki jih izvajajo socialni delavci, delovni terapevti, fizioterapevti, kineziologi in socialni gerontologi. Pomembno je, da so ljudje ozaveščeni o tem kaj jim pripada, da bodo te pravice tudi koristili. Tako se bo v naslednji fazi bolje izkazalo, katere potrebe še niso zadovoljivo naslovljene in kje bi občina lahko dodatno podprla storitve na domu. Pri tem se že sedaj ve, da bo gotovo potrebno delati na promociji in podpori poklicev v dolgotrajni oskrbi.

Obstoječi zakon o dolgotrajni oskrbi pa ne naslavlja velike skupine ljudi družinskih oskrbovalcev, ki bodo v veliki meri skrbeli za svoje kronično bolne in ostarele svojce tudi po tem, ko se bodo odločili za določene možnosti, ki izhajajo iz pravic dolgotrajne oskrbe. Ne glede na to, kaj bodo izbrali, oskrba na domu ne bo nikoli mogla kriti 24 ur oskrbe, pa tudi človek v domu še vedno potrebuje obiske svojcev. Ob dejstvu da družinski oskrbovalci, kljub pravicam iz zakona, še vedno nosijo večinski delež oskrbe, prakse iz tujine kažejo, da jih je nujno potrebno podpreti. Z relativno majhnimi sredstvi kot so sredstva za usposabljanje, večanje prepoznavnosti in povezovanje družinskih oskrbovalcev lahko občina veliko naredi na tem področju.

4.2 Socialna vključenost in družabno življenje starejših

a. Opredelitev področja

Upokojenci. Med prebivalci je četrтина upokojencev, ki so razmeroma zdravi, imajo veliko življenjskih izkušenj in svobodno razpolagajo z vsem svojim časom - tudi s tisto polovico budnega časa, ki so ga vsa desetletja pred upokojitvijo posvetili službi. Njihov osebni cilj in cilj družbe je njihovo kakovostno, to je zdravo, aktivno in dostojanstveno staranje. S svojim načinom življenja lahko v veliki meri krepijo in vzdržujejo svoje telesno in duševno zdravje, oblikujejo lepše sožitje v svoji družini in družbi, se vse življenje izobražujejo in osebno oblikujejo. To prinaša osebno zadovoljstvo in je ugodno za sožitje v skupnosti. Mnogim se to po upokojitvi ne zgodi, ampak postajajo zagrenjeni v sebi in težavni za najbližje, zapirajo se vase, se ne gibljejo in ne skrbijo za svoje zdravje. Prepričani so, da bodo delali stvari, ki si jih želijo, in živeli, kakor si želijo, pa jim to ne uspeva; živijo v iluziji, da bodo večno mladi. Moški so bolj ogroženi kakor ženske, tudi umirajo povprečno nekaj let prej kakor ženske. Ženske so zaželenе varuške vnukov, vendar pogosto ne obvladajo današnjim potrebam ustreznega komuniciranja, zato generaciji odraščajočih vnukov in odraslih otrok enako kakor moški ne znajo prenesti nosilnih socialnih vrednot, ki so omogočile razvoj človeštva. Stiske se stopnjujejo s pešanjem moči in zdravja,

saj današnje generacije niso opremljene s stališči in veščinami za sprejemanje lastne nemoči, za hvaležno sprejemanje pomoči od drugih, za iskanje smisla in specifičnih nalog v starosti. Vse to povzroča, da ne izkoristijo potenciala za človeško rast, učenje in zorenje, ki je možno tudi v času pešanja. Čedalje več jih doživlja osamljenost in bivanjsko praznoto. V številnih primerih se jim pojavljajo kronične nenalezljive bolezni srca in ožilja, prebavil, pljuč, sklepov in kosti, presnove, depresije, zasvojenosti, samomorilnost in podobne motnje, ki so v veliki meri psihosocialnega izvora.

S tega vidika je osnovna naloga lokalne skupnosti poskrbeti za programe, ki pomagajo ljudem narediti uspešen prehod v tretje življenjsko obdobje, se vključiti in sooblikovati primerne krajevne socialne mreže, takšen program je na primer predupokojitveni seminar ali delavnice. Upokojenci so za lokalno skupnost neizčrpen socialni kapital. Kapital so njihove izkušnje, znanje, ljubezen do svojega kraja in čas. Pogoj za aktiviranje v korist kraja in njih samih je to, da vodstvo skupnosti poskrbi za socialne mreže, v katerih tretja generacija najde prostor svojega razvoja in predajanja izkušenj. To se dogaja v socialnih mrežah društev in drugih organizacij, kakor so upokojenska, invalidska, kulturne, športne, gasilci, kmečke žene, Rdeči križ, Karitas itd. Nekatere med njimi imajo posebne sekcije za veteranske člane, humanitarne organizacije se posebej posvečajo starim ljudem v kraju. Delovanje teh socialnih mrež za kakovostno staranje večina občin sistematično podpira. Nujno potrebni pa so tudi novi programi za zdravo staranje in lepše sožitje v kraju - taki, ki usposabljaajo za medgeneracijsko sožitje v družini in kraju o sodobnih spremembah, pa tudi novi programi za preprečevanje kroničnih bolezni in poškodb, npr. za preprečevanje padcev v starosti, zlasti pa programi za preprečevanje osamljenosti. Prav tako je pomembno spodbujanje vključevanja starejših v delo za skupno dobro, na primer na področju skupne skrbi za okolje, za socialno pravičnost in pomoč tistim, ki se ne znajdejo, za pomoč svoji in drugim generacijam in sicer tako, da je delo za skupno dobro povezano z lastnim zadovoljstvom in osebnostno rastjo. Še en nivo vključevanja starejših v družbeno življenje je politično in aktivistično udejstvovanje. Ne le v smislu sodelovanja v strankah in ustaljenih političnih strukturah ampak specifično na področju staranja in sožitja. Kot pravi pregovor, ki se pogosto uporablja tudi v programu starosti prijaznih mest in občin, »Nič o nas brez nas«, je zelo pomembno, da imajo starejši ljudje vpliv na oblikovanje politik in pomembnih odločitev za področje staranja in sožitja med generacijami. Za to je potrebno tudi strukturno poskrbeti. V programu starosti prijaznih mest in občin je na primer to omogočeno preko tako imenovane lokalne akcijske skupine in delovnih skupin za uresničevanje Strategije starosti prijazne občine.

Osamljenost starih ljudi je eden najbolj pogostih in največjih problemov današnjih skupnosti, študije vse bolj prepričljivo kažejo, da je osamljenost večkrat vzrok poslabšanja

zdravstvenega stanja in smrti. Kljub temu, da je osamljenost lahko prisotna tudi pri mlajših upokojencih, je pomembna prelomnica onemoglost, ko se človeku znatno zmanjšajo možnosti za aktivno vključevanje v mreže društev, pa tudi sorodstveno mrežo. Osamljenost, ne glede na starost, preprečujejo le trajni, redni, predvsem pa dovolj pogosti človeški stiki. Prireditve in letni obiski sicer popestrijo dan, vendar pa človek brez rednega odnosa, v katerem redno daje in prejema, ostaja osamljen. V vsakdanjih odnosih se prejemanja pomoči od drugih učimo že s tem, da pogosteje uporabljamo besedi »prosim« in »hvala« ter si širimo občutljivost za potrebe drugih ljudi; to bo zahtevna naloga sedaj starajoče se »baby boom generacije«, ki je vajena gledati predvsem na svoje želje.

Osamljenost preprečujejo od nekdanj dobri medsosedske odnosi in krajevna povezanost. Slovenci smo še posebej znani po tradiciji pomoči med sosedi, ki pa se v potradicionalni družbi izgublja. Zato je potrebno na tem področju zavestno iskati nove načine povezovanja, drugače ne moremo pričakovati da bo ta socialni kapital še naprej lahko opravljal svojo vlogo.

Druga oblika uveljavljena oblika preprečevanja osamljenosti je prostovoljstvo, ki mu včasih rečemo celo sodobno sosedstvo. Učinkovit sodoben program za preprečevanje osamljenosti so skupine za kakovostno staranje in medgeneracijsko družabništvo na osnovi prostovoljstva z dodelanim modelom njihovega organiziranja in usposabljanja v krajevni skupnosti; temelji na dobri izkušnji o koristnosti tega, da ljudje eno do dve uri tedensko v paru ali manjši skupini gojijo lep pogovor ob primernem programu za zdravo staranje in lepše sožitje. Takšno prostovoljstvo je potrebno tudi v sodobnem domu za stare ljudi; naprej za tiste, ki nimajo svojcev, da bi jih obiskovali, pa tudi za dinamiko povezanosti doma s krajevnim okoljem. Vsi tovrstni programi v kraju in v domu, ki so bistveno odvisni od prostovoljstva, delujejo na osnovi specifičnega usposabljanja in organiziranosti v lokalni skupnosti.

Starizem (imenovan tudi staromrznštvo ali s tujko ageizem) je še ena od ključnih značilnosti današnje kulture. Ob slabi ozaveščenosti o starosti in staranju je razširjen strah pred starostjo in onemoglostjo, tako subjektivno zase kakor do starih ljudi nasploh. Generacije med seboj živijo odtujeno. Govori se o stroških, bremenih in ustanovah za stare ljudi, ne pa o smislu starosti, o lepih izkušnjah, ki jih imajo mladi s starimi in stari z mladimi, o lepih spominih, ki jih je človek dobil pri oskrbovanju itd. Usmerjanje osebne in javne pozornosti v pozitivne plati starosti ter v iskanje smisla je »obnovljiv vir energije«, ki ga mora lokalna skupnost zavestno načrtovati in zanj skrbeti, saj poganja smiselno in dostojanstveno življenje posameznika v skupnosti. Poleg usposabljanj in srečanj na to temo je velika priložnost za spoznavanje staranja in starih ljudi vnašanje teh vsebin v izobraževalno in vzgojno delo šole in vrtca, kjer najmlajši člani skupnosti oblikujejo svoj

odnos do starostnikov. Drug velik potencial na tem področju pa imajo občinska občila, ki se lahko sistematično in ustvarjalno lotijo iskanja in objavljanja lepih izkušenj in zgodb s področja staranja in sožitja.

Da se lahko stari ljudje vključujejo v družabno življenje v kraju je pomembno, da prireditve in dejavnosti potekajo **na priročnih lokacijah**, ki so dosegljive z javnim prevozom, oziroma da se zanje organizira ustrezen prevoz. Pomembno je tudi, da te aktivnosti potekajo **ob urah**, ki so primerne za starejše ljudi in da so **vsebinsko** dobro načrtovane tudi po meri starejših ljudi in z njimi. Dobrodošlo je, da skupnost starejše občane **vključuje** v svete, odbore, druge občinske organe pa tudi v dejavnosti za družine ter šolske dejavnosti. Starejši ljudje so tako povabljeni, da prispevajo k skupnemu dobremu na krajevni in širši ravni.

b. Slika stanja v občini Postojna za področje socialne vključenosti in družabnega življenja starejših na podlagi anketnih vprašalnikov

OBSTOJEČI PROGRAMI

Obstoječi programi - izpostavljeni kot pozitivno:

- delo društev je pestro in zadovoljuje veliko članov;
- celoten program Univerze za tretje življenjsko obdobje na Ljudski univerzi, pod okriljem Zavoda Znanje oz. na Točki moči;
- delo Društva upokojencev, izpostavljena področja športa, kulture, izletov, druženj, letovanj, različnih sekcij, pevskega zbora, revije, socialno-humanitarnih dejavnosti, projekt Starejši za starejše;
- Koronarno društvo, prostovoljci pri RK in Karitas, Klub upokojencev v vzgoji in izobraževanju, invalidsko društvo, čebelarji;
- aktivnosti, ki jih izvajajo za starejše v Mestni knjižnici Postojna (še posebej izpostavljeni potujoča knjižnica za tiste na podeželju in delovanje skupine Iskrice);
- obdarovanje starejših občanov ob novem letu;
- telovadba za starejše (v telovadnici OŠ v Hruševju, na Prestranku Koronarno društvo, v Postojni DU);
- ponudba različnih turistično-razvedrilnih aktivnosti, tudi prilagojenih aktivnim starejšim, npr.: kmetija Jernejevi, Slavinje, zavoda Šupa: aktivnosti v naravi in z živalmi, delavnice ročnih del, kuhanja, turistična vodenja (KS Hruševje);
- kulturno dogajanje, npr. brezplačni koncerti (malo manj čez leto, več poleti); Linhartovo srečanje; brezplačne občinske »proslave« kot je Zmaj 'ma mlade, kresovanje;
- v domovih za ostarele duhovna oskrba oz. mesečna sveta maša, župnija organizira svetopisemske delavnice;
- organizacija izleta na Brezje za vključevanje ranljivih skupin s strani Karitasa;
- vključevanje CSD pri reševanju težav starih ljudi.

OSAMLJENOST, SKRB ZA RANLJIVE, POVEZANOST

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- Posamezni starejši so osamljeni, vendar nočejo priznati svoje stiske zaradi osamljenosti, ampak iščejo težavo v zdravstvenem stanju in problemih, ki so nastali zaradi drugih, nekateri so prikovani na dom. V veliki večini iščejo oporo.
- Potrebno bi bilo vključiti starejše, ki nimajo možnosti ali jih je strah zaradi zdravstvenih ali kakšnih drugih težav vključiti se v družbo. Pozornost naj bi bila namenjena starim, bolnim in onemoglim ljudem, ki ostajajo osamljeni in iz različnih razlogov prezrti.
- Zavoljo druženja in vzdrževanja motivacije in radovednosti je smiselno uvajati oblike srečevanj za sprostitev, razbremenitev v skupinah z vodjo in strukturo dela.
- Skrb za vključevanje priseljencev ter za druge ranljive skupine, ki imajo šibke socialne mreže ali jih celo nimajo.
- Premalo povezanosti, druženja in takih dejavnosti, ki preprečujejo osamljenost: potrebno je iskati načine, da bi starostnike na domu večkrat obiskali oz. drugače vključili v skupnost, posebej tiste, ki so večinoma sami.
- Anketiranje starejših, kaj bi potrebovali, predvsem slabo premični in osamljeni.
- Spodbujati aktivnosti za starejše na domovih, lahko v skupini s sosedi.

KRAJEVNE SKUPNOSTI

Izpostavljeno kot pozitivno:

- potujoča knjižnica;
- program Univerze za tretje življenjsko obdobje je razpršen po krajevnih skupnostih;
- obdarovanje starejših v sodelovanju s krajevnimi skupnostmi;
- nekatere krajevne skupnosti povezujejo starejše, skrbijo za obiskovanje;
- v krajevni skupnosti Hruševje izpostavljeni aktivno gasilsko društvo in aktivnosti (organizirajo kmetije Jerajevi, Slavinje, Zavod Šupa);
- medsosedsko sodelovanje v krajevnih skupnostih Belsko in Strmca;
- medsosedski odnosi in medsosedska pomoč.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- decentralizirati aktivnosti, tako da se izvajajo tudi po KS, ne samo v Postojni;
- ponudba delavnic je v glavnem v Postojni, na podeželju je teh možnosti zelo malo;
- ni društev, v katera bi se vključevali starejši (KS Hruševje).

SKRB ZA USTREZNE POGOJE

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- pri organizaciji dogodkov za starejše naj ti potekajo ob primernih urah - ne prepozno zvečer.

ŠIRJENJE PALETE PROGRAMOV

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- potrebe po duhovni oskrbi;
- manjkajo delavnice ročnih del, ustvarjanja, ohranjanje tradicije;
- posamezna društva bi lahko imela več dejavnosti, tudi med tednom (npr. planinsko društvo);
- manjka program jutranje telovadbe, ki ga izvaja Šola zdravja.

SKRB ZA PREHODE V TRETJEM ŽIVLJENJSKEM OBDOBJU

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- občutek, da je človek v trenutku upokojitve odpisan, pozabljen, neuporaben - potreba po koristnosti;
- pri oblikovanju ponudbe je več pozornosti potrebno namenjati prehodnim obdobjem (ob upokojitvi, ob zmanjšanju gibalnih zmožnosti).

SPODBUJANJE VKLJUČEVANJA STAREJŠIH V DELO ZA SKUPNO DOBRO

Poleg že omenjenega prostovoljskega udejstvovanja v vseh društvih kot pozitivno izpostavljeno še:

- upokojenke učijo Ukrajinke.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- Poiskati, motivirati in vključiti upokojence, ki še vedno obvladajo svojo stroko, imajo bogate strokovne in življenjske izkušnje, ki so jih, bodisi prostovoljno ali proti simbolični nagradi, pripravljene predajati in posredovati mlajšim generacijam. Aktiviranje starejših iz posameznih področij za pomoč in sodelovanje posameznikom in skupinam. Potrebna je koordinacija.
- Okrepiti prostovoljstvo - prostovoljci lahko starejše spremljajo tudi na različne dogodke.
- Potreba po koristnosti v starosti.

SPODBUJANJE KULTURE SPOŠTOVANJA STAREJŠIH

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- potrebno je zavestno negovati prijaznost v medsebojnih odnosih.

PODPORA PROSTOVOLJCEV IN NJIHOVIH ORGANIZACIJ ZA VEČANJE KAKOVOSTI IN TRAJNOSTI DELA

Izpostavljeno kot pozitivno:

- duh prostovoljstva.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- skrb za podmladek v različnih društvih, upad prostovoljcev - potrebno dodatno spodbujanje mladih upokojencev.

c. V kateri smeri ukrepati? - rezultati dela deležnikov po področjih

Tako na podlagi izpolnjenih delovnih listov kot debate na delavnici, kjer smo obravnavali področje *Socialna vključenost in družabno življenje starejših*, so udeleženci odločno podprli ukrep, da je v prvi vrsti potrebno podpirati že obstoječo mrežo programov, ki dobro deluje. Pri tem je potrebno vložiti še več truda, da bodo ljudje bolj ozavešeni o tem kar obstaja. Skupina na delavnici je razmišljala, da bi v ta namen lahko organizirali predupokojitvene seminarje ali tečaje, kjer bi bila udeležencem med drugim predstavljena tudi obstoječa društva in organizacije in možnosti iz vseh domen starosti prijazne občine. Skupina se je pri tem strinjala, da bi morali biti predupokojitveni seminarji kakovostno izpeljani in zastavljeni. Posebno pozornost je potrebno nameniti podpori prostovoljskih organizacij in prostovoljcem, ki jih je vedno težje pridobivati.

Veliko časa je skupina posvetila razmisleku o tem, kako je z družabnim življenjem in vključenostjo v skupnost starejših v krajevnih skupnostih. Le-te so si po mnenju udeležencev zelo različne: od nekaj takih, ki so zelo povezane, do tistih, kjer ljudje živijo eden mimo drugega kot tujci, do večine, ki je nekje vmes. V skupini so udeleženci prišli do številnih idej o tem, kako bi lahko delo na tem področju okrepili: s tem, da bi naredili pregled kaj v kaki krajevni skupnosti že je (tudi z vidika prostorov in skrbi za prostore), uvedli koordinatorje, ki bi skrbeli za »starosti prijazne krajevne skupnosti« ali pa organizirali srečanja za koordinacijo med deležniki, ki so prisotni v krajevnih skupnostih, da si med seboj izmenjajo kontakte in se bolj razporedijo (npr. Ljudska univerza, Društvo upokojencev, Karitas, Rdeči križ ipd.), naredili enoten sistem koledarčkov - seznamov aktivnosti in dogodkov. Največ podpore je dobila ideja o občinskem razpisu, ki bi naslavljal to področje z dobro dodelanimi razpisnimi kriteriji, ki bi opredelili kakšne vrste aktivnosti imajo prednost in za koga. Prednost bi imele aktivnosti, ki promovirajo akcije in delo za skupno dobro, spodbujajo spoštovanje med generacijami, ki pomagajo k aktivaciji starejših s specifičnimi znanji, da le-te delijo z ostalimi, sosedski dogodki s povezovalno - razvedrilno - informativno noto, medgeneracijsko vključevanje priseljencev v življenje skupnosti itd. Med drugim bi moralo biti v pogojih za prejem sredstev opredeljeno tudi, da bo vsak, ki bo sredstva prejel, v svoj program vključil tudi informiranje udeležencev aktivnosti o izbranih pomembnih novicah ali kontaktih starosti prijazne občine.

Ena večjih potreb je tudi vključevanje osamljenih občanov. V skupini so se udeleženci strinjali, da je potrebno nenehno iskanje ljudi, navezovanje stikov, ki se po tem razvijejo v odnos. Podprli so predlog enega od članov za nujno usposabljanje, tako za

obstoječe kot nove prostovoljce, ki bi se odločili za redno tedensko druženje s starejšimi ljudmi v obliki družabništva ali vodenja skupine za kakovostno staranje.

Skupina je obravnavala tudi temo prireditev. V občini bi bilo smiselno imeti več vrst prireditev: ene namenjena primarno starejšim, le-te bi morale biti organizirane ob primernih urah, s primernimi vsebinami, dostopom ipd.; druge primarno mlajšim, spet tretje, ki so namenjene vsem in ki in morajo biti zopet ob primernih urah tudi za starejše.

d. Strokovni komentar na sliko stanja v občini Postojna

Podpiramo predlog iz delavnice, da bi morali biti predupokojitveni seminarji kakovostno izpeljani in zastavljeni. Vsi prehodi v življenju so namreč velikega pomena, upokojitve pa danes velja za enega najtežjih prehodov. Človek ga lahko naredi dobro, ko se usmeri v zelo kakovostno življenje po upokojitvi, ali pa slabo, kar velja za večji del, ki pa se v obdobju upokojitve zanemari, vedno več je duševnih bolezni, doživljanja praznote, nesmisla, depresij ipd., poveča se tveganje za ločitev, alkoholizem in druge omame; v prehodu je človek tudi najbolj ranljiv. Zato zgolj predavanja ali »pametovanje« kaj vse in kako bi človek moral živeti po upokojitvi niso dovolj, lahko so celo škodljiva: človek doživlja še večji razkorak med tem, kar je ideal in svojo realnostjo, ki ji ni kos. Zato je primerna izbira izvajalca, vsebin in metode ključnega pomena.

Glede na geografsko razporeditev občine Postojna je zelo smiselno tudi razmislek o družabnem življenju in vključevanju starejših v skupnost v krajevnih skupnostih: le-tako bomo na koncu rekli, da gre res za starosti prijazno občino Postojna in ne starosti prijazno mesto Postojna. Dejstvo je, da se tradicionalni kapital počasi prazni in da je danes potrebno načrtno delati za lepo sožitje tako v družini kot skupnosti. Ideja o posebnem razpisu z dobro dodelanimi kriteriji je v tej luči zelo perspektivna.

Pri preprečevanju osamljenosti je ključnega pomena zavedanja dejstva, da le-te ne moremo reševati zgolj z dogodki in akcijami. Samo redni, po možnosti tedenski, človeški stiki človeku prinesejo stabilno socialno okolje. Obenem so tudi varovalka, saj tako vedno kdo ve, če se staremu človeku nekaj zgodi. Predlagano usposabljanje za voditelje skupin za kakovostno staranje in družabništva je učinkovit sistem, ki naslavlja prav to - skupine velikokrat postanejo druga (ali pa celo prva) družina starega človeka. V kolikor bi se občina odločila za ta korak bi bilo dobro poiskati voditelje skupin iz različnih krajevnih skupnosti, saj praviloma le-ti ustanovijo skupino v svoji neposredni bližini, v svojem kraju. V tak program se glede na izkušnje vključi veliko starejših, ki drugače niso aktivni člani društev. Obenem pa določeno število starejših ne sprejema klasičnega družabništva ali skupine in zaradi različnih življenjskih okoliščin težje vzpostavljajo stike ali pa jih celo zavračajo. Tudi to je potrebno spoštovati in nadaljevati vztrajno, tiho delo, ki ga marsikdaj opravljajo že

obstoječi prostovoljci, ki počasi in vztrajno vzpostavijo odnos s takim človekom, kljub temu da je to zanje velikokrat zelo izčrpajoč odnos, ki zahteva veliko časa in energije, vendar pa na tem področju bližnjic ni.

Tako pridemo tudi do zadnje točke tega strokovnega komentarja, v kateri bi radi podprli velik pomen podpore prostovoljcev. Kot se je izrazil gospod župan občine Postojna Igor Marentič so prostovoljci prijazni do občine, občina pa jih mora pri tem podpirati. Pri tem velikokrat ostaja zgolj pri priznanjih prostovoljcev, kar je sicer prav tako zelo potrebno in še vedno premalokrat izpeljano. Pozablja pa se na podporo z organizacijo usposabljanj, izobraževalno - razvedrilnih dogodkov, rednega povezovanja in podpore prostovoljcem, ki delajo na skupnem področju, npr. področju staranja ali medgeneracijskega sožitja, skrb za dodatne ugodnosti za prostovoljce ipd. Vsaka dodatna skrb večja prepoznavnost in mikavnost prostovoljstva, kar je ob dejstvu, da je prostovoljce vse težje pridobivati, velika naložba.

4.3 Medgeneracijsko sožitje

a. Opredelitev področja

Sožitje med generacijami je ena prednostnih nalog današnje lokalne skupnosti, saj je pogoj za uspešno reševanje vseh nalog ob staranju prebivalstva. Ne gre le za uvajanje aktivnosti, kjer so prisotni tako mladi in stari ljudje - v njih je potrebno vključiti tudi nova spoznanja o smislu solidarnosti ter metode, modele in motivacijo zanjo. Potrebno je uvajati programe, ki omogočajo vzpostavitev odnosov po principu obojestranskega dajanja in prejemanja. Ti programi so namenjeni celotnemu prebivalstvu, to je mladi, srednji in upokojenski generaciji v kraju. Naloga občine je, da prevzame odgovornost za spodbujanje dela in dvig kakovosti na tem področju.

Pomembno je zavedanje, da so vse generacije med seboj komplementarna celota, vsaka generacija pa ima svoje potrebe in zmožnosti. Za razvoj harmonične in pravične družbe je važno, da se dela v smeri vsem generacijam prijazne skupnosti in izkoristi tiste potencialne, pri katerih se potrebe in zmožnosti generacij dopolnjujejo. Primer: srednja generacija je danes zelo obremenjena in bo v prihodnje še bolj, komplementarni odgovor na to je pomoč tretje generacije pri varstvu in vzgoji vnukov. Če dobro komunicirajo, imajo od tega korist otroci, starši in stari starši. Priseljenim družinam, ki svojih staršev nimajo v neposredni okolici, lahko prihaja naproti program, ki organizira večinoma mlajše upokojenke, ki so pripravljene prevzeti vlogo babice v neki družini; mnoge od njih nimajo svojih otrok ali pa so ti kje daleč, zato gre za obojestransko korist. Uspešen primer sodelovanja mladih in upokojencev je tudi družabništvo ob učenju novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij - upokojenec se nauči uporabe nove tehnologije, dijak pridobiva

kompetence za podajanje svojega znanja, oba pa dobro izkušnjo medčloveškega sodelovanja. Nujnost takih programov potrjuje pomembno spoznanje, da za zdrav razvoj vsak človek potrebuje vsaj eno uro tedenskega osebnega stika s človekom iz mlade, srednje in starejše generacije.

Organizacija aktivnosti je nujna, saj se vse bolj kaže, da imajo mladi in stari zelo malo spontanih interakcij. Smiselno je izkoristiti že obstoječe prostore srečevanja, z drugimi besedami, vprašati se moramo: kje se mladi in stari že spontano srečujejo, na katerih lokacijah, pri katerih dejavnostih, znotraj katerih socialnih mrež in dogodkov. Temu vprašanju pa sledijo še druga: kako lahko te prostore srečevanja okrepimo, jih dopolnimo z vsebino in programom ter kje jih lahko dodamo. Še en pomemben element pri snovanju medgeneracijskih aktivnosti pa je najti temo, ki je zanimiva vsem vključenim generacijam, o kateri vsak lahko nekaj pove in z zanimanjem prisluhne.

Solidarnost je človekovo zavestno in svobodno sodoživljanje z drugim človekom, skupino ali skupnostjo in tako vedenje do njih, ki smiselno odgovarja njihovim potrebam ter lastnim zmožnostim. Človek se razvija kot individualno bitje, obenem pa sta njegovo vsakdanje življenje in vseživljenjski razvoj bistveno odvisna od solidarnega sožitja in sodelovanja z drugimi ljudmi. Zmožnost solidarnosti je človeku prirojena, njena konkretna oblika pri vsakem posamezniku pa je naučena. Učimo se je zlasti z odgovorno vzgojo otrok, s sodelovanjem pri delu za preživetje in razvoj ter z oskrbovanjem bolnih, starostno onemoglih in invalidnih ljudi. Ko otroci vidijo in sodelujejo pri tem, ko družina ali oskrbovalna ustanova skrbi za onemogle starejše in za umirajoče, je to najmočnejše vzgojno sredstvo za razvoj njihove solidarnosti, s katero bodo sami nekoč poskrbeli za svoje starše in bili pri tem zgled svojim otrokom. Danes je na tem področju veliko zmede, zato sodobni programi oskrbe v skupnosti pomagajo družinam, da se lažje orientirajo. Sodobni domovi za starejše so pogosto že arhitekturno povezani s krajevnim vrtcem, tako da otroci v program niso vključeni zgolj kot občasni nastopajoči, ampak na bolj življenjske načine.

Iz tega izhaja naslednja pomembna smernica pri uvajanju medgeneracijskih programov: razlikovanje in ravnovesje med dogodki in dogajanjem. Dogodki prinašajo »iskrico v očeh«, naklonjenost, simpatijo, dobro počutje. Solidarnosti, spoštovanja in lepe komunikacije pa se lahko zares učimo samo iz dogajanja: torej takrat, kadar so omogočeni redni, pozitivni odnosi, vsaj za določeno obdobje. Oboje - dogajanje in dogodki so potrebni, najbolje pa je, kadar so med seboj povezani. V Sloveniji na sploh večinoma prevladujejo dogodki, prav tako je razširjeno zmotno prepričanje, da lahko enkratne delavnice ali predavanja bistveno vplivajo na spoštovanje in solidarnost med generacijami.

V današnjem času, ko odnosov ne narekujejo več tradicionalni vzorci, se je za lepe odnose in veščine povezane z njimi potrebno učiti in se zanje zavestno truditi. To velja tako

za družino, kjer se vzorci medgeneracijskega sodelovanja najmočnejše oblikujejo, kot za medgeneracijske programe. Izobraževanja so zato ključnega pomena in sicer tako tistih, ki izvajajo medgeneracijske dejavnosti, kot neposredno vseh generacij. Pri tem je dobra novica, da so danes možnosti za učenje komuniciranja in s tem dvig kakovosti sožitja v družini, službi in družbi večje kakor kadarkoli doslej. Prav tako je opogumljajoče dejstvo, da raziskave kažejo, da se vse več ljudi iz vseh treh generacij zaveda in si želi izobraževanja za boljše razumevanje z drugo generacijo.

Na področju medgeneracijskih odnosov ima veliko težo dejstvo, da se znanje, ki je osnovna vrednota vsake družbe, bliskovito množi. Danes mlajši za svoje preživetje in uspeh niso več odvisni od znanja svojih staršev, kakor je to bilo v zgodovini, ampak je včasih celo obratno - starejši se učijo od mlajših uporabe sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, da lahko gredo v koraku s časom. Na področjih, ki bi jih mlajše generacije zelo potrebovale - kot so na primer varovanje in krepitev duševnega zdravja, lepšega sožitja, zakoreninjenost v osnovne socialne vrednote delavnosti, poštenosti, sočutne solidarnosti in duhovnega zorenja osebnosti, skrbi za skupno dobro ipd., so starejše generacije marsikdaj tudi same nemočne, da ne morejo ne z zgledom ne s spoznanji pomagati mladim. Danes je v zavesti večine osebna skrb za zdravo prehrano, gibanje in vseživljenjsko izobraževanje, medtem ko so navedena področja nematerialne blaginje bila v preteklem času sistematično zanemarjena in je enako tudi v današnji potrošniško-tehnološki družbi. To ne zanika dejstva, da številni posamezniki učinkovito prenašajo na mlajše dobre izkušnje tudi na zgoraj navedenih področjih. Že iskreno iskanje odgovorov, učenje in poglobljanje, v nasprotju z vsevedno držo, pa je lahko mlajšim generacijam zgled, navdih ali pa celo priložnost za skupno odkrivanje in bogatenje.

Kampanje na evropski in svetovni ravni si na splošno prizadevajo zmanjšati ageizem ter okrepiti solidarnost in sožitje med generacijami posredno s spreminjanjem zakonov in politik ter spreminjanjem družbenih norm z ozaveščanjem o tej tematiki, najpogosteje preko medijev. Obenem številne države aktivno spodbujajo tudi neposredno krepitev sožitja z organizacijo medgeneracijskih aktivnosti in izobraževanj: najboljši način zmanjševanja predsodkov in krepitev pozitivne držo do druge generacije je namreč dobra izkušnja, srečanje z drugo generacijo. Preko lepih srečanj mlajše generacije s starejšo, le-ti spoznavata in se učita tudi o starosti in staranju.

b. Slika stanja v občini Postojna na področju medgeneracijskega sožitja na podlagi anketnih vprašalnikov

OBSTOJEČI PROGRAMI
<p>Izpostavljeno kot pozitivno:</p> <ul style="list-style-type: none">- medgeneracijski center Točka moči;- medgeneracijska skupina v Postojni;- povezava šol z Domom upokojencev (obiski, priprava čestitk, občasne predstave);- učna pomoč upokojenih učiteljic pri temeljnem opismenjevanju učencev. <p>Izpostavljeno kot problemi/potrebe:</p> <ul style="list-style-type: none">- več medgeneracijskega sodelovanja in povezovanja;- potrebujemo več dejavnosti, ki bi rušile predsodke o starejših, v sodelovanju s srednjimi šolami;- nekatera naselja postajajo spalna, priseljenci se ne vključujejo v medgeneracijsko skrb, saj nimajo svojih starejših družinskih članov (Hrašče, Planina);- slabi medgeneracijski odnosi, pomanjkanje vzgoje;- nekateri svojci ne poskrbijo za svoje starejše družinske člane;- vzpodbujanje medgeneracijskega sodelovanja z namenom normalizacije medsebojne pomoči in sprejemanja pomoči.
SKRB ZA KAKOVOST DELA NA TEM PODROČJU
<p><i>Na to temo ni bilo komentarjev občanov.</i></p>
MEDGENERACIJSKA PRAVIČNOST
<p><i>Na to temo ni bilo komentarjev občanov.</i></p>

c. V kateri smeri ukrepati? - rezultati dela deležnikov po področjih

Za področje medgeneracijskega sožitja je delavniško delo potekalo kar dvakrat: prvič v okviru razširjenih delavnic lokalne akcijske skupine SPO Postojna z občinsko upravo in drugič s predstavnicama Mladinskega centra Postojna in Kluba študentov občin Postojna in Pivka, saj je bilo ključnega pomena, da tudi mladi oziroma predstavniki mladih povedo, kako razmišljajo.

Tako na podlagi izpolnjenih delovnih listov kot debate na delavnicah je bila izpostavljena vloga vzgojno-izobraževalnih ustanov na tem področju, predvsem srednje zdravstvene šole.

Poudarili so, da bi bilo obenem potrebno formalizirati tudi sodelovanje med starejšimi in mladino; otroci so namreč sistematično zajeti v okviru sodelovanja vrtca in

šole, potem pa se to konča. Mladinski center in Klub študentov občin Postojna in Pivka so v prihodnjih letih pripravljeni sodelovati na tem področju.

Na obeh srečanjih so poudarili pomen dvosmernosti: potrebno se je vprašati kje mlajši lahko pomagajo starejšim in obratno, kje starejši lahko pomagajo mlajšim. Starejši bi lahko mlajšim pomagali z učno pomočjo, delili pa bi lahko tudi svoja znanja, izkušnje. Iz slednjega se je razvila ideja, da bi razširili obstoječo aktivnost Živa knjižnica, morda v vrtec, v šolo, na prosto, predvsem pa tja, kjer se mladi nahajajo in v času, ki je za njih primeren.

Razmišljali so tudi o možnosti skupne redne aktivnosti, zanimive tako za eno kot drugo generacijo, saj bi tako omogočili prostor trajnega odnosa. Pri tem bi bilo potrebno poiskati termin, ki ustreza vsem udeleženi. Mladi pa bi se lahko aktivirali kot prostovoljci. Posebej velike so potrebe na področju računalniškega in IKT opismenjevanja, prav tako pa je zaželeno tudi prostovoljsko družabništvo z obiskovanjem starejših v domu upokojencev. Dobro je bila sprejeta tudi ideja o akciji »Sopotniki za en mesec« kjer bi v poletnem mesecu, vozilo Sopotnika vozili mladi in srednja generacija.

d. Strokovni komentar na sliko stanja v občini Postojna

Vzgoja za medgeneracijsko sožitje je eno ključnih področij za prihodnost družbe, od nje so odvisna tudi številna druga področja, npr. dolgotrajna oskrba in ali se bodo mladi odločali za poklice v njej, vključevanje v družbo in prostovoljsko udejstvovanje itd. Primarna celica za vzgojo je družina, ki pa ni otok sredi jezera. Najvažneje je, da je v občini dovolj priložnosti za lepe izkušnje medgeneracijskega sodelovanja, na podlagi lepih izkušenj pa je o tej temi pomembno tudi govoriti.

V občini je res veliko vzgojno-izobraževalnih ustanov, od vrtca do srednjih šol, tako da bi bilo v prihodnosti smiselno izkoristiti ta potencial. Najboljša praksa je sistematično vključevanje vzgojno-izobraževalne ustanove, kjer se za to najprej odloči vodstvo, nato o tej tematiki izobraževati ali razmišljati na ravni celotnega učiteljskega kolektiva, posamezni projekti pa so po tem stvar tretje faze. V dosedanjem delu Inštituta Antona Trstenjaka z osnovnimi šolami se vedno znova izkaže, da le-te že marsikaj delajo na tem področju, pa mnogokrat širša javnost o tem niti ni seznanjena, zato si zaslužijo tudi priznanje. Obenem smo večkrat s šolami prišli tudi do zaključka, da je aktivnosti potrebno nadgraditi v smeri, da spodbujajo dogajanje, večkratne stike, trajen odnos, saj po navadi prevladujejo dogodki ali enkratne delavnice. V kolikor se šola loti dogajanja, je za nas čas potrebna tudi kratka, a temeljita priprava tako mlajših kot starejših, da je izkušnja res lepa in da namesto tega ne prihaja do še večjega nerazumevanja med generacijami. Npr. mnogo mladih je prepričanih, da jih starejši ne razumejo, da radi govorijo le o sebi. Mnogo starejših pa je

mnenja, da so mlajši nespoštljivi, da ne znajo poslušati, da je bilo v času njihove mladosti boljše.

V luči zagotavljanja dovolj priložnosti za lepe izkušnje medgeneracijskega druženja imajo zgornje ideje o prostovoljstvu, tako mladih kot starejših, velik potencial in so prav gotovo korak v pravo smer. Pri tem bi poudarili še, da je potrebno poskrbeti tako za dvostranskost v konceptu dejavnosti, kje mlajši lahko pomagajo starejšim in kje starejši lahko pomagajo mlajšim, kot na ravni vsake dejavnosti. V današnjih razmerah se dobro obnesejo dejavnosti, kjer »pridejo do besede« tako starejši kot mlajši, kjer vsak po možnosti ozavesti, da nekaj daje in nekaj prejema, tudi če gre v osnovi za prostovoljstvo ene generacije do druge.

4.4 Ozaveščanje, informiranje in digitalno opismenjevanje

a. Opredelitev področja

Ozaveščenost. Razvoj v nekem okolju je močno odvisen od ozaveščenosti ljudi o potrebah in možnostih; ljudje delujemo samo v okviru tega, kar poznamo. Tudi če so na primer na voljo najboljše analize in učinkovite rešitve o tem, kaj prepreči ekološko krizo, to nič ne pomaga, dokler niso ljudje množično ozaveščeni o tem in ne začnejo drug za drugim ločevati in reciklirati odpadke, paziti na porabo energije itd. Prav nizka ozaveščenost je vzrok, da imamo v Sloveniji tako slabo razvito mrežo sodobnih programov za dolgotrajno oskrbo; večina ljudi pozna samo dom za stare ljudi in še tega v industrijskem konceptu, ki je bil razvojno aktualen pred pol stoletja. Ljudje sicer čutijo živo potrebo po pomoči družinskim oskrbovalcem, ker pa ni sodobnega znanja in izkušenj s sodobno krajevno mrežo razbremenilnih programov zanje, zvenijo ti pogovori kot resignirano izražanje neuresničljivih želja. Podobno je glede programov za zdravo staranje in za lepše sožitje med generacijami. O prilagajanju stanovanj in hiš za samostojno življenje v starosti, ki jim po Evropi posvečajo veliko truda in denarja, je komaj kaj govora. Ozaveščati je torej potrebno o različnih področjih in iskati ugodne priložnosti in način za posamezno vsebino staranja, oskrbe in medgeneracijskega sožitja.

Kako vzpostaviti v občini integriran sistem informiranja, kjer bi bile vse informacije zbrane na enem mestu in bi dosegel čim več občanov, je izziv in želja mnogih občin. Neke vrste informacijska točka je po navadi ena prvih idej za odgovarjanje na ta izziv, vendar pa preprostih rešitev na tem področju ni. Velikokrat se hiti z vzpostavitvijo informacijske točke, ki pa ne zaživi kot bi si želeli: finančni vložek je večji kot učinek, slaba obiskanost prinaša razočaranja v skupnosti. Dobre prakse slonijo dobri pripravljalni fazi,

kjer se dodela koncept in ekipnem delu različnih deležnikov, saj je že medsebojno informiranje tistih, ki v občini delujejo na področju oskrbe, staranja in sožitja, mnogokrat izziv. Vprašanja, ki pomagajo voditi razmislek so: »Katere informacije, za koga in kako jih zbirati?«, »Kako poskrbeti, da bodo te informacije res prišle do ciljne skupine?«, »Kam so starejši ljudje že vajeni priti po informacije?«, »Je informacijska točka (samo) fizični prostor? Sloni na eni osebi ali gre za ekipno delo? Katere naloge (še) opravlja?«, »Katere finančne in kadrovske vire potrebujemo? Kako poskrbeti za trajnost in finančno vzdržnost informacijske točke?«

V lokalni skupnosti je potrebno ozaveščati in informirati o dolgotrajni oskrbi, staranju in sožitju generacij načrtno, z uresničevanjem dosegljivih ciljev v praksi, z učinkovitimi metodami in polivalentno. Vključiti je potrebno vse občinske medije kot so krajevni časopis, radio, TV, občinska spletna stran, občinska družbena omrežja ipd., informirati preko različnih dogodkov kot so prireditve, okrogle mize, predavanja, delavnice; vsebine starosti prijazne občine je dobro priključiti že obstoječim dogodkom ali organizirati nove. Informacije je smiselno predstavljati na mestih, kjer se starejši ljudje pogosto zadržujejo, npr. pošta, verski prostori, kulturni domovi, ipd., socialno izolirane starejše pa obveščati po telefonu ali z obiskom na domu. Tako v tiskanih kot govornih sporočilih se uporablja preproste, znane besede v kratkih in nezapletenih stavkih. Dobrodošlo je, da so v javnih prostorih (knjižnica, občinski centri) javno dostopni računalniki, povezani z medmrežjem, ki so na voljo brezplačno. Starosti prijazne občine in mesta se pogosto odločijo tudi za vzpostavitev nove rubrike v lokalnem časopisu ali spletne strani/podstrani na temo starosti prijazne skupnosti. Posebno mesto tako pri zbiranju in organizaciji kot širjenju informacij ima lokalna akcijska skupina starosti prijazne občine, v kateri so zbrani glavni deležniki za področje staranja in sožitja. Poleg tega je v starosti prijaznih mestih in občinah področje informiranja tesno povezano s Strategijo starosti prijazne občine; že v fazi priprave strategije se pokažejo številne teme, o katerih je smiselno ozaveščati občane, v času uresničevanja pa gre vsebinsko ozaveščanje z roko v roki z informiranjem o napredku uresničevanja Strategije in vseh možnostih za občane, ki jih le-to prinaša.

Digitalno opismenjevanje. Informacijsko - komunikacijska tehnologija (IKT) je krovni termin, pod katerega spadajo vse komunikacijske naprave ali aplikacije, ki vključujejo radio, televizijo, mobilni telefon, računalnik, mrežno programsko opremo (angl. software) in strojno opremo (angl. hardware), satelitske sisteme itd., kot tudi različne storitve in aplikacije, povezane z njimi, kot so videokonference in učenje na daljavo. O IKT se pogosto govori v posebnem kontekstu, kot npr. IKT v izobraževanju, zdravstveni oskrbi, neformalni oskrbi ipd. S pomočjo novih tehnologij lahko ljudje, ki bi bili sicer odvisni od pomoči drugih, dlje časa ohranijo samostojnost in kljub telesnim oviram ohranjajo polno

življenje. Tako lahko starim ljudem omogočajo lažje in samostojnejše življenje pripomočki, kot so npr. prilagojen telefon, ki omogoča lažje odčitavanje števil, pametna kuhinja in druge naprave, ki jih upravlja človeški glas, robotski sesalci, videotelefoni, uporaba interneta ipd. V času epidemije so se še bolj kakor prej pokazale koristi sodobnih možnosti, ki jih na področju staranja prinaša uporaba IKT: komunikacija na daljavo, npr. video komunikacija s svojci, prijatelji in interesnimi skupinami, socialna omrežja, socialni alarmi, nakupi in urejanje zdravstvenih in finančnih zadev; e-zdravje, e-banka, e-uprava ipd. Koristni so razni pripomočki za samostojnejše in varnejše življenje v starosti, to so pametni hladilniki, štedilniki, socialni roboti, kamere, detektorji padcev ipd.

Pogoj za uporabo IKT tehnologije je ustrezno usposabljanje, zato je učenje uporabe IKT v mnogih državah prepoznana prednostna naloga. Trendi kažejo, da vsaka naslednja generacija starejših boljše obvlada nove tehnologije in je željna tega znanja. Na drugi strani pa neznanje starejših na tem področju lahko pomeni njihovo izključenost iz družbe; dostikrat se starejši v novih sistemih ne znajdejo, so povsem odvisni od pomoči svojcev in drugih. Pri tem velikokrat težko prosijo za pomoč. Obenem se večja tudi zloraba starejših preko sodobne IKT, kjer so starejši žrtve različnih vrst spletnih in drugih prevar. Redno spremljanje in razvoj na tem področju je zato pomembna naloga v skupnosti.

b. Slika stanja v občini Postojna na področju informiranja, ozaveščanja in digitalno opismenjevanje na podlagi anketnih vprašalnikov

INFORMIRANJE IN OZAVEŠČANJE
<p><i>Izpostavljeno kot pozitivno:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - splošna obveščenost o dogajanju v občini; - občinski časopis Preprih - tiskan in brezplačen; - lokalni radio; - lokalna televizija; - občinska spletna stran; - možnost objav s strani občanov na občinski spletni strani in strani regijskega stičišča Boreo; - plakati in praksa obveščanja po posameznih krajevnih skupnosti z letaki, ki so na pogosto obiskanih krajih (trgovina, gostilna); - oglasne deske na avtobusnih postajah; - obveščanje Društva upokojencev s SMS sporočili; - revija Društva upokojencev, glasilo Sledi življenja. <p><i>Izpostavljeno kot problemi/potrebe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Stari ljudje potrebujejo informacije o tem, kakšna pomoč jim pripada oz. kakšne oblike pomoči so jim na voljo. Ravno tako takšne informacije potrebujejo tudi njihovi svojci. - Obveščenost o vseh možnih storitvah za starejše. - Premalo obveščenosti o prevozih Furman, Sopotniki, Torbar.

- Težave pri elektronskem naročanju k zdravniku in pri uporabi napotnic.
- Kakovost obveščanja se med posameznimi krajevnimi skupnostmi razlikuje, ponekod šepa in je obveščenost odvisna od svojcev.
- Gibalno ovirani in dementni težko pridejo do informacij o aktivnosti in pomoči. Tudi drugi posamezni starejši so pri urejanju formalnih zadev, ki zadevajo zdravje in druge pravice, precej izgubljeni - in potrebujejo pomoč pri pridobivanju ustreznih informacij.
- Pri informiranju starejših je pomemben osebni stik in individualen pristop, saj ni dovolj zgolj obveščanje v občilih.
- Prilagoditi obveščanje starejšim - z vidika oblike in kanala.

Predlagane rešitve občanov:

- pregled celostne ponudbe za starejše v njim prijazni obliki oz. občilu;
- zgibanka v Prepihu s kontakti in dejavnostmi društev;
- tudi osebno nagovarjanje starejših k aktivnosti - ne samo preko medijev in elektronskih naprav;
- na enem mestu zbrati ponudbo (info točka), ki je dostopna oz. na razpolago starejšim;
- informativna pisarna, ki bi starejšim pomagala npr. z nasveti, računalniško pomočjo, mogoče tudi pravno, v kateri bi se lahko starejši s pomočjo zaposlene osebe lahko naročali na različne zdravstvene storitve;
- ustanoviti službo, ki bi koordinirala in klicala starostnike in potem informacije posredovala naprej;
- informiranje starejših preko predstavnikov krajevnih skupnosti; npr. predstavniki KS bi lahko osebno pristopili in starejše sokrajane obveščali o uslugah, ki jih lahko koristijo;
- kadar je v domu upokojencev sveta maša ali kakšen drug kulturni, zabavni dogodek, bi lahko občina priskočila na pomoč tako, da bi starejše o tem obvestili.

DIGITALNO OPISMENJEVANJE

Izpostavljeno kot pozitivno:

- programi Ljudske univerze na področju digitalnega opismenjevanja.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- neznanje in pomanjkanje IKT veščin: šibka digitalna pismenost, še posebej najstarejših
- potrebnih več izobraževanj, pa tudi ustrezno motiviranje starejših za udeležbo; večji kot je razkorak pri znanju, manjša je motivacija za uporabo;
- pomanjkanje opreme oz. računalnikov za uporabo in učenje uporabe digitalnih poti.

c. V kateri smeri ukrepati? - rezultati dela deležnikov po področjih

Udeleženci so na podlagi razprave na delavnici in delovnih listov presodili, da je ena izmed osrednjih potreb občine Postojna razvoj učinkovitejšega, dostopnejšega in starejšim prilagojenega sistema obveščanja. Posebej je bilo na delavnici izpostavljeno, da obstajata dve zelo različni skupini starejših - digitalno pismeni, ki redno uporabljajo računalnike, pametne telefone in spletne vsebine, ter digitalno nepismeni, ki se pogosto zanašajo

izključno na osebno komunikacijo, tiskane materiale ali informacije, ki jih pridobijo preko znancev. Zato je nujno razvijati raznolike kanale informiranja, prilagojene različnim potrebam.

Kot najbolj pomembno so udeleženci prepoznali redno, sistematično obveščanje o vsebinah, povezanih s staranjem, oskrbo in medgeneracijskim sožitjem. Široko podporo je dobila zamisel o stalni rubriki v občinskem glasilu Preprih, namenjeni starejšim. Rubrika bi lahko predstavljala storitve, dogodke, dobre prakse in informacije o pravicah starejših. Podan je bil tudi predlog, da bi se občinski PR aktivno vključil v ozaveščanje in informiranje starejših. V Preprihu bi lahko tudi objavljali več dejavnosti različnih krajevnih društev, kamor se lahko starejši vključijo. Prav tako bi se lahko v informiranje bolj aktivno vključevale lokalne in regionalne TV in radijske postaje, ki jih starejši redno spremljajo.

Pomembno se je izkazalo tudi informiranje na fizičnih lokacijah, kjer se starejši pogosto zadržujejo - kot so zdravstveni dom, cerkve, trgovine, pošte in krajevne skupnosti. Predlagali so informativne table, ki bi omogočale objave tako društev kot posameznikov (npr. vabila na dogodke, iskanje družbe, npr. *»Iščem družbo za igro briškole«*). Podobno so poudarili tudi možnost informiranja preko osebnega pristopa, predvsem s pomočjo krajevnih skupnosti, prostovoljcev in izvajalcev storitev, npr. socialne oskrbovalke, patronažne sestre, Karitas in RK ob delitvi pomoči.

Udeleženci na delavnici so poudarili, da informiranost pogosto ostaja znotraj "mehurčkov" - med člani društev in organizacij, kjer imajo že dobro razvite kanale informiranja. Težje dosegljivi so tisti starejši, ki niso vključeni nikamor. Zato je bila poudarjena vloga lokalne akcijske skupine, ki lahko povezuje obstoječe akterje in poskrbi za širšo dostopnost informacij.

Na področju digitalnega opismenjevanja so se udeleženci strinjali, da starejši izkazujejo interes za učenje, vendar so njihove potrebe zelo različne. Nekateri so popolni začetniki, drugi pa želijo uporabljati konkretne aplikacije, kot je ZVEM. Zato so potrebni individualno prilagojeni tečaji, več ponovitev vsebin ter možnost medgeneracijskega sodelovanja in družabništva ob učenju IKT - vključevanja mladih (PUM-a, skavtov, tabornikov, študentov) ali tudi digitalno pismenih starejših, ki bi učili vrstnike. Kot problematična je bila izpostavljena nizka udeležba v krajevnih skupnostih, kjer bi bilo tovrstno izobraževanje še posebej potrebno. Nekaj podpore je prejel tudi predlog, da bi bili v vseh krajevnih skupnostih na voljo računalnik za skupno uporabo.

Na delavnici in z analizo delovnih listov se je pojavila tudi ideja o vzpostavitvi informacijske točke za starejše, ki bi bila fizična lokacija, kjer bi starejši lahko prejeli informacije ter pomoč pri izpolnjevanju obrazcev ali nasvet. Kot alternativna možnost so

predlagali posebno podstran na občinski spletni strani, kjer bi bile zbrane vse ključne informacije za starejše in njihove svojce (pravice, postopki, kontakti, ponudniki storitev).

Poleg vsebinskega poudarka so udeleženci opozorili tudi na pomen jasne, razumljive in dostopne komunikacije - večje pisave, enostavnega jezika, smiselne strukture informacij, ki je prilagojena tudi tistim, ki imajo težave z branjem, razumevanjem ali vidom.

Razpravljali so tudi o vedno težjem dostopu do institucij, kot je npr. ZPIZ, ki je umaknil svoje svetovalne pisarne iz lokalnih okolij. Centralizacija pomembnih storitev v večjih mestih zmanjšuje dostopnost za starejše iz manjših krajev.

d. Strokovni komentar na sliko stanja v občini Postojna

Podpiramo idejo o uvedbi stalne rubrike Starosti prijazna občina v lokalnem časopisu Prepih, saj se je v številnih drugih občinah izkazala kot učinkovito orodje za redno obveščanje, ozaveščanje in krepitev občutka vključenosti starejših. Rubrika lahko prispeva k večji prepoznavnosti obstoječih programov, storitev in dogodkov ter spodbuja aktivno vključevanje starejših v skupnost. Poleg tega omogoča tudi predstavitev dobrih praks, osebnih zgodb in medgeneracijskih pobud, kar krepi vezi med občani in zmanjšuje občutek izoliranosti starejših. Pomembno je, da je rubrika zasnovana preprosto, pregledno in dostopno, z uporabo jezika in oblik, ki so starejšim razumljivi.

Pri vzpostavljanju informacijskih točk je potrebno ponovno opozoriti, da preprostih rešitev na tem področju ni. Izkušnje kažejo, da je finančni vložek pogosto velik, rezultati pa ne dosegajo pričakovanj, kadar koncept ni dovolj premišljen ali kadar se vzpostavi zgolj fizična pisarna brez ustrezne podpore in vsebine. Ključnega pomena je povezovanje ponudnikov storitev in delovanje strokovnega koordinacijskega tima, ki lahko zagotovi usklajeno delovanje, preglednost informacij in trajnost. Informacijska točka mora biti zato razumljena širše in ne kot enkratna lokacija ali oseba, temveč kot mreža sodelujočih deležnikov, ki skupaj gradijo sistem obveščanja in svetovanja. Samo tako bo mogoče doseči raznolike skupine starejših - od digitalno nepismenih, ki potrebujejo osebni stik, do tistih, ki so večji uporabe sodobnih komunikacijskih kanalov.

Čeprav nekateri predloge npr. oblikovanje mailing list, enotni koledar dogodkov, tematska načrtovanja, niso predlagali kot prednostne, pa lahko vseeno predstavljajo dopolnilne rešitve v procesu celostnega komuniciranja s starejšimi in njihovimi bližnjimi.

4.5 Materialna preskrbljenost, zaposljivost in varnost

a. *Opredelitev področja*

Materialna preskrbljenost. Zadovoljevanje temeljnih potreb po hrani, obleki, toplem stanovanju ipd. je odvisno zlasti od posameznikove materialne preskrbljenosti - od mesečnega ali letnega dohodka, s katerim razpolaga. V preteklosti je bila materialna varnost starega človeka odvisna od imetja, ki ga je podedoval in od družinsko-sorodstvene mreže, ki je zanj skrbela v onemoglosti, dandanes je glavni vir solidarnostni sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Uveden je bil v industrijski družbi in čeprav se danes govori o njegovi krizi ter o nenehnih reformah zaradi naraščajočega deleža upokojencev v primerjavi z aktivno populacijo, ostaja ta sistem največji garant socialne varnosti v tretjem življenjskem obdobju. Za tiste, ki nimajo ne pokojnine ne imetja, poskrbi sodobna socialna država z denarnimi dajatvami, plačilom osnovnih storitev ipd., med drugim tudi s plačilom nastanitve v domu za stare ljudi ali oskrbe na domu. Kakor vso zgodovino ima tudi danes nenadomestljivo vlogo pri materialni preskrbljenosti v starosti družina ter civilna humanitarnost v lokalnem okolju in širše. Pri tem je poseben izziv odkrivanje skrite revščine; včasih ljudje, ki pomoč resnično potrebujejo, zanjo najtežje prosijo. To se toliko lažje zgodi, ko nekdo, ki je bil prej materialno samostojen in preskrbljen, zdrsi pod prag revščine, pa ga je tega sram in zato to skriva pred seboj in okolico.

Poleg osnovne materialne preskrbljenosti se marsikateri starejši človek sreča tudi z nižjim življenjskim standardom, kot ga je imel v delovni dobi. Ena od rešitev, ki se je v zadnjih letih na zahodu zelo razmahnila, je tako imenovana delitvena ekonomija. Pri delitveni ekonomiji gre za model, v katerem več posameznikov skupaj uporablja neko dobrino, na primer avto, kolo, stanovanje ali hišo, hišne pripomočke, orodja, zemljišče, pri čemer je za uporabnika pomembnejša dostopnost oz. uporaba kot lastništvo. Ponovno so bolj popularni sistemi izmenjevanja ali izposoje namesto kupovanja z denarjem. Taki načini sodelovanja seveda nimajo zgolj finančnega ozadja, nekateri se zato odločajo tudi zaradi ekoloških ali moralnih razlogov.

Varnost starejših je pogosto ogrožena zaradi **trpinčenja** - tj. vseh vrst nasilnega vedenja, govorjenja in ravnanja do starejših ljudi ter njihovo zanemarjanje. Raziskave kažejo, da se največ nasilja starejšim zgodi doma s strani svojcev, povečini nehoteno, zlasti v stresu, v večini primerov pa pozneje svoje to zelo teži. Preobremenjenost, ko na primer ob svoji službi in skrbi za svoje otroke negujejo težko onemoglega starša, ko so že sami v letih in bolni, ko ne prepoznajo starostne bolezni (npr. demence) in podobno, so pogosti vzroki, da z besedo in vedenjem nehote povzročajo trpljenje svojcu. Uveljavlja se termin nehoteno nasilje. S tem se ne zmanjša teža dejanj, saj je treba imeti do nasilja ničelno toleranco. Pristop do reševanja, zlasti pa do preprečevanja problema je pri nehotenem

nasilju zelo drugačen od namernega nasilja. Če je vzrok izgorelost, je rešitev razbremenilna pomoč. Če pa je vzrok neznanje o bolezni in ne-obvladovanje komuniciranja s starim človekom, je rešitev usposabljanje svojcev. Pojav nehotenega nasilja srečujemo tudi v oskrbovalnih ustanovah; veliko starih ljudi v domovih trpi zaradi tega, ker morajo živeti v sobici s tujim človekom, ki ima povsem drugačne navade.

Glede na to, da je človek z leti vse bolj krhek, je še posebej važno, da skupnost poskrbi, da tega posamezniki ne zlorabijo. Nasilja, od telesnega do duševnega in finančnega, so stari ljudje lahko deležni na ulici, v zadnjem času se povečujejo spletne prevare, katerih lahka tarča so prav starejši, velik problem so tudi vsiljivi trgovci (od vrat do vrat ali po telefonu). Finančnega nasilja pa je veliko tudi doma. Tudi na teh področjih lahko veliko naredi preventiva; marsikateri primer nasilja lahko reši ozaveščenost starejših o tem, kako paziti na svojo varnost, kako pravočasno pravno urediti svoje finančne zadeve ipd.

V primeru že storjenega nasilja sta za reševanje pristojna policija in center za socialno delo, zadnja leta se razvija tudi služba regionalnega koordinatorja za preprečevanje nasilja. Na tem področju so dejavne tudi razne nevladne organizacije.

Varnost starejših je ogrožena tudi zaradi omamljanja in alkoholizma med starejšimi. **Prekomerno uživanje alkohola in drugo omamljanje so velik dejavnik tveganja za vse vidike zdravja v starosti.** Telesne motnje zdravja in gospodarska škoda, ki se je zaradi uživanja alkohola pri starejših Evropejcih v zadnjih letih skoraj podvojila, so bolj raziskane kakor duševne in socialne motnje. Na starejši organizem ima alkohol močnejši negativni vpliv; vedenjski vzorci pitja starejših so deloma specifični. Nekaterim se alkoholizem vleče še iz mladosti ali srednjih let, vendar pa je tudi prehod v upokojitev lahko za marsikoga dejavnik tveganja za prekomerno pitje alkohola ali drugo vrsto omamljanja. Zdravljenje alkoholizma pri starejših je redko. Vse to kaže na dejstvo, da imajo ob staranju prebivalstva pomembno mesto preventivni programi, ki spodbujajo skrb za trezno, zmerno, zdravo staranje.

b. Slika stanja v občini Postojna na področju materialne preskrbljenosti, varnosti starejših in skrbi za ranljive skupine na podlagi anketnih vprašalnikov

ZMANJŠEVANJE SKRITE REVŠČINE IN FINANČNIH STISK STAREJŠIH

Izpostavljeno kot pozitivno:

- v povprečju se zdijo starejši relativno dobro materialno preskrbljeni in varni;
- donatorstvo prek Sopotnikov pri nakupu očal, ortopedskih pripomočkov, obleke in tudi frizerske storitve;
- dobro delo Karitasa in Rdečega križa - oskrba vseh materialno ogroženih, ki jo potrebujejo oz. za to zaprosijo;
- dobro delo pristojnega CSD (odzivi na stiske, izpeljava vseh postopkov);

- veliko upokojencev na vasi ima še vedno svoj vrt; na tak način so dlje aktivni, tudi stroški za nakup hrane so nižji.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- možnost poklicati koga na pomoč;
- pomoč, ko so v materialni ali drugačni stiski;
- denar;
- posamezni starejši imajo težave z iskanjem in sprejemanjem pomoči, še posebej na podeželju - strah pred izpostavljanjem, sram.

VEČANJE MOŽNOSTI ZA PLAČANO DELO STAREJŠIH

Na to temo zaenkrat ni bilo opažanj občanov.

VARNOST STAREJŠIH IN PREPERČEVANJE NASILJA

Izpostavljeno kot pozitivno:

- anonimna krizna telefona Samarijan in Sopotnik.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- razkrivanje in reševanje skritega verbalnega in neverbalnega nasilja nad starejšimi, ki pogosto poteka znotraj družin in se zdi nevidno.

PREPERČEVANJE OMAMLJANJA STAREJŠIH

Na to temo zaenkrat ni bilo opažanj občanov.

VEČATI VARNOST STAREJŠIH V PROMETU

Na to temo zaenkrat ni bilo opažanj občanov.

c. V kateri smeri ukrepati? - rezultati dela deležnikov po področjih

Pri komentiranju prvotno pridobljene slike stanja so člani LAS SPO in drugi udeleženci delavnic podali več pisnih predlogov (delovni listi), pa tudi pri delavniški diskusiji so izpostavili najbolj perspektivne ukrepe na tem področju.

Poudarili so, da bi bilo smiselno pregledati kriterije, po katerih se v občini dodeljuje izredne finančne pomoči. Zdi se namreč, da del socialno ogroženih črpa finančno pomoč iz različnih virov, medtem ko tisti, ki so tik pod zastavljenimi kriteriji upravičenosti, niso upravičeni do nobene. Morda bi bilo na tem področju smiselno ustanoviti posebno delovno skupino ali komisijo, v sodelovanju s CSD in humanitarnimi društvi, ki bi pravilnik ponovno pregledala z mislijo na tiste, ki živijo v prikriti revščini oz. pod pragom ostalih državnih

pomoči. Skupina je ugotovila, da je potrebno najti nove rešitve na področju iskanja pomoči potrebnih, saj do najbolj ranljivih še vedno nimajo dostopa. Nujno si je treba prizadevati za zmanjševanje stigme tistih, ki potrebujejo pomoč.

Sodelujočim se je zdelo pomembno tudi občane v večji meri informirati o možnostih občinskih in drugih finančnih pomoči, v kolikor jih potrebujejo. Z obstoječimi pomočmi je smiselno nadaljevati oz. jih ohraniti.

Člani so izpostavili tudi, da bilo potrebno izboljševati možnosti za plačano delo starejših. Tudi občina lahko občasno deluje v vlogi delodajalca, recimo pri plačevanju skrbi za javne stavbe/prostore. Dobro bi bilo tudi oblikovati občinski portal, na katerem bi objavljali razpise za priložnostno delo starejših. Za razmisliti bi bilo tudi o tem, da bi občina sofinancirala delo starejših v društvih, za to pa bi bilo potrebno določiti transparentne kriterije. Ena od udeleženk je podala tudi idejo za nov ukrep, ki bi starejšim omogočil aktivacijo, pa tudi zmanjševanje finančne stiske starejših - delitev neuporabljenih kmetijskih parcel ali manjših vrtičkov za uporabo in pridelavo hrane. Potrebno bi bilo raziskati možnosti, kje bi bilo to možno in pod kakšnimi pogoji, ena od možnosti je Kremenca. Tudi spodbujanje praks delitvene ekonomije (izmenjevalnice oblačil, orodja, počitniških kapacitet ipd.) lahko prispeva k finančni razbremenitvi najbolj socialno ogroženih.

Člani skupine so poudarili, da je posebej potrebna preventiva na področju finančnih prevar, spletnih in drugih, pa tudi preprečevanje nasilja nad starimi. Izpostavili so, da bi bila ne tem področju smiselna posebna rubrika v Prepihu, kjer bi objavljali primere zlorab, po možnosti uspešno rešenih, predvsem pa bi bilo potrebno objavljati napotke za preprečevanje in reševanje neljubih situacij ter ustrezne kontakte za pomoč. Na občinskih spletnih straneh bi bilo smiselno objavljati tudi nacionalna gradiva s tega področja, prav tako bi bilo smiselno razmisliti o ozaveščanju po radiu.

Skupina je ugotavljala, da pri preprečevanju nasilja tujcev še najbolj pomaga socialni nadzor oz. dobri odnosi v skupnosti, spremljanje sosedov. Za zagotavljanje varnosti starejših so še posebej dobrodošla tudi usposabljanja svojcev, saj delujejo tudi kot preventiva pred nehotenim domačim nasiljem. Obstoječe preventivne programe, ki jih pripravljajo v Centru za krepitev zdravja in pri Rdečem križu in so namenjeni preprečevanju omamljanja starejših, je potrebno ohraniti in smiselno nadgraditi.

Pri zagotavljanju večje varnosti starejših je potrebno omeniti tudi prometno varnost, saj so hiter promet in spreminjajoče se prometne razmere za nekatere starejše ogrožujoči. Potrebni so osvežitveni tečaji za voznike in druge udeležence v prometu, s katerimi bi dopolnili svoja znanja o prometnih pravilih in prvi pomoči. Dobro bi bilo, da bi občina takšne

tečaje subvencionirala, pri načrtovanju in izvajanju pa bi morali aktivirati tudi Svet za preventivo v prometu, smiselna bi bila tudi povezava s Centrom trajnostne mobilnosti.

Udeleženci diskusije so komentirali tudi, da bi k večji prometni varnosti starejših v prometu prispevala tudi starejšim prijazna infrastruktura; potrebno je prilagoditi nekatere pločnike, namestiti ograje na vsa stopnišča, razmisliti bi veljalo tudi premestitvi pešpoti in vgrajevanju dodatnih klopic.

d. Strokovni komentar na sliko stanja v občini Postojna

Glede na značilnosti prikrite revščine ter problematiko učinkovitega reševanja materialnih stisk podpiramo predlog LAS, za ustanovitev posebne delovne skupine oz. komisije, ki bo pregledala in podala predloge za prenovo občinskega pravilnika za dodeljevanje izrednih finančnih pomoči. Dobro je, da so v takšni skupini vključeni tako predstavniki Centra za socialno delo in občine, kot tudi predstavniki relevantnih dobrodelnih organizacij, ki poznajo stanje na terenu. Pomembno je, da delovna skupina letno evalvira uspešnost prepoznavanja in preprečevanja revščine na občinski ravni.

Ugotavljamo, da sodelujoči člani prepoznavajo pomen ustreznih znanj in izobraževanj za preventivo oz. za zagotavljanje varnosti posameznikov, kar nikakor ni samoumevno in predstavlja dobro izhodišče za razmislek o konkretnih ukrepih, ki obetajo želene rezultate. To se nanaša tako na razmisleke o preprečevanju nasilja nad starejšimi kot tudi na področju prometne varnosti. Pri načrtovanju preventivnih izobraževanj pa se je pomembno lotiti obeh ravni preventive, tako vedenja in znanja o tem, kako ravnati v neželenih situacijah (npr. nasilja ali ogrožene prometne varnosti), kot tudi delovanja, da do neželenih situacij sploh ne pride.

Pri zagotavljanju prometne varnosti dodatno predlagamo, da se perspektiva starejšim prijaznega prometa upošteva tudi znotraj delovanja občinskega Sveta za preventivo in vzgojo v prometu. formalno povezavo med LAS SPMO in Svetom je potrebno še vzpostaviti.

Programe na področju preprečevanja omamljanja starejših, ki so v občini že prisotni, je potrebno bolj promovirati in deloma nadgraditi ter več pozornosti posvetiti prehodnim obdobjem (prehod v upokojitev, pešanje zmožnosti, ...). Za uspeh omenjenih programov je ključno, da se ne usmerjajo predvsem v dejavnike tveganja, temveč v krepitev varovalnih dejavnikov.

S tem v mislih je tudi na področju materialne varnosti smiselno podpirati vse predloge občanov, ki spodbujajo proaktivnost starejših pri reševanju lastnih izzivov (obdelava vrtnička ali visokih gred, pridelava lastne hrane; izmenjevalnice), pa tudi predloge, ki krepijo medgeneracijsko sodelovanje in solidarnost.

4.6 Infrastruktura, zunanje površine in javni objekti

a. Opredelitev področja

Dobra in lepa infrastruktura omogoča ljudem mobilnost, jih spodbuja k dejavnemu življenju, samostojnosti in medgeneracijskem sodelovanju, slaba in neskladna infrastruktura pa to ovira ali onemogoča.

Zelo pomembno je na primer, da so javne površine čiste in prijetne, da je zelenih površin in klopi z naslonjalom na prostem dovolj, da so dobro vzdrževane in predvsem varne. Pločniki ob cestah naj bi potekali neprekinjeno, pomembno je tudi, da imajo dovolj nizke robnike ter so dovolj široki za invalidske vozičke. Smiselno je, da ob cestah v kraju ni ovir, ki voznikom preprečujejo dobro vidljivost, da so ceste primerno vzdrževane, razsvetljene in dobro označene.

Tudi javne ustanove morajo biti jasno označene z napisi tako zunaj kot znotraj, imeti morajo dostopna dvigala, klančine, ograje ob stopnicah ter ne spolzka tla. Biti morajo primerno osvetljene. Lahko dostopnih naj bi bilo dovolj javnih stranišč, ki so čista in primerno vzdrževana. Ob poteh so dobrodošli nadstreški, pod katere se lahko pešci zatečejo v primeru dežja.

Izjemnega pomena je, da so storitve v skupnosti (trgovine, centri, uradi) locirane skupaj in blizu bivališč starejših ljudi ter da so lahko dostopne; idealno je, da se nahajajo v pritličju stavb. S trendom urbanizacije se na podeželju marsikje storitve ukinjajo. Poleg prevozov, ki poskrbijo, da starejše pripeljemo do storitev, pa bi bilo smiselno razmišljati tudi o tem, kako storitve pripeljati do starejših. V preteklosti smo tudi v Sloveniji imeli kar nekaj dobrih praks tako imenovanih potujočih trgovin, ki se danes počasi vračajo nazaj.

V starosti prijaznih občinah obstajajo programi, v katerih se stari ljudje, po možnosti skupaj z načrtovalci in strokovnjaki, sprehodijo po občini in skupaj preverijo kako starosti prijazno je njihovo bivalno okolje in iščejo rešitve na podlagi želja in potreb starejših ljudi na eni strani in realnih možnosti na drugi. Posebna pozornost je namenjena tudi temu, da se ne vlaga zgolj v fizično pripravo prostora, ampak tudi v vzdrževanje, predvsem pa v programe, katerim je prostor namenjen. Drugače tvegamo, da nastajajo vedno novi prostori, starejši prostori pa samevajo in ostajajo mrtvi.

b. Slika stanja v občini Postojna na področju infrastrukture, zunanjih površin in javnih objektov na podlagi anketnih vprašalnikov

Izpostavljeno kot pozitivno:

- infrastruktura na sploh;
- center mesta je zelo dostopen in starosti prijazen;
- pešpoti, sprehajalne poti s klopcami;
- lepo urejen mestni park;
- kolesarske steze v mestu in do vasi;
- urejeni pločniki;
- železniška in avtobusna postaja.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- ureditev infrastrukture (ceste, pločniki, kanalizacija);
- umiritev prometa (npr. Prestranek);
- potrebne več čistoče v mestu;
- primanjkuje parkirnih mest;
- primerna ureditev avtobusnih postajališč, da bodo starejšim prijazna; npr. v Prestranku je avtobusna postaja na nevarnem ovinku in bi jo bilo potrebno prestaviti na drugo lokacijo, postajališče je potrebno urediti;
- stopnice na Kremenci so brez ograje (Pivška ulica 3), stopnice, ki povezujejo Volaričevo in Ulico Dolomitskega odreda, so razdrapane, potrebne obnove;
- potrebe po mirnem okolju oz. zmanjšanju hrupa (vojaško letališče);
- KS Prestranek: več klopov na avtobusnem postajališču; ležeči policaj ob zadnjih hišah proti gradu, pločnik proti gradu, znižanje omejitve hitrosti med Prestrankom in Kočami;
- umiriti promet na Reški cesti;
- ustrezna prometna signalizacija.

DOSTOPNOST DO STORITEV V SKUPNOSTI***Izpostavljeno kot pozitivno:***

- Center mesta je zelo starosti prijazen; bližina in urejenost zdravstvenega doma, urgence, bolnice, domov za starejše, reševalnega centra, novega gasilskega doma, lekarne, fizioterapije, pošte.
- V KS Hruševje: možnost sprehodov, možnost uporabe šolske telovadnice, hotel, bife, trgovina, pošta ter zasebni zobozdravnik, OŠ do 5. razreda.
- KS Prestranek: dostopnost zdravstvene storitve in lekarne, trgovina, bencinska črpalka, avtopralnica, šola, pošta.
- Starejšim osebam, invalidom je omogočeno dostopanje do zdravstvenih služb (klančine, dvigala), kulturnih ustanov in drugih javnih služb in ustanov.
- Večgeneracijski center in Zavod Znanje ponujata prostore za različne medgeneracijske aktivnosti.
- Gasilski domovi.
- Sodelovanje javnih ustanov pri uporabi prostorov.
- Zelena dvorana, balinišče.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- železniška in avtobusna postaja sta slabo dostopni za stanovalce doma upokoencev;
- dostopnost za invalide v javnih objektih tudi po vaseh;

- vsa stopnišča nimajo ustreznih ograj (npr. v Hruševju);
- v Hruševju ni tako poskrbljeno za starejše kot v mestu, ni dvorane za kulturne prireditve;
- v nekaterih naseljih ni trgovine z osnovnimi življenjskimi potrebščinami, niti urejenih prostorov za družabna srečanja in izvajanja drugih aktivnosti;
- bazen v Postojni, ker bi zelo koristil in bi ga bili upokojeanci zelo veseli, tako poleti kot tudi pozimi;
- KS Prestranek: investicija v telovadnico ter gradnja novega kulturnega doma.

SISTEMATIČEN PRISTOP K UREJANJU INFRASTRUKTURE TER UREJANJE INFRASTRUKTURE V LUČI URESNIČEVANJA DRUGIH CILJEV SPMO

Izpostavljeno kot pozitivno:

- okolica Postojne je zelo lepa in zelo primerna za izlete in srečanja.

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- boljši izkoristek prostora za upokojece poleg Zelene dvorane;
- potreben je večji prostor za telovadbo starejših v mestu Postojna;
- potrebna je skrb za ogrevanje in opremljenost prostorov v krajevnih skupnostih, ki naj bi bili namenjeni skupinskim oblikam druženja in izobraževanja;
- izgradnja novega centra za dnevno varstvo (lahko v okviru medgeneracijskega centra);
- izgradnja novega doma za starejše občane;
- zagotavljanje prostora za pisarno oz. info točko za starejše;
- izkoristiti gasilske domove za druženja in aktivnosti;
- izdelati idejne zasnove za preureditev in na novo postavitev propadlih občinskih objektov v nove in ljudem prijazne objekte (npr. Prestranek).

c. V kateri smeri ukrepati? - rezultati dela deležnikov po področjih

Na področju urejanja infrastrukture in javnega prostora so udeleženci skozi delovne liste in razpravo na delavnici izrazili mnenje, da se javne površine v občini postopoma in vztrajno urejajo, a da kljub temu ostaja več pomembnih izzivov, zlasti na starejših ulicah in na območjih izven ožjega mestnega jedra.

Najpogosteje izpostavljena tema je bila dostopnost in varnost v javnem prostoru za starejše. Poudarili so, da bi bilo ponekod nujno zagotoviti zveznost pločnikov, odstranitev visokih robnikov, ustrezno osvetlitev cestišč (npr. pot do železniške postaje), ureditev varnih prehodov za pešce in ustrezne prometne signalizacije, saj se številni starejši ne počutijo varno pri prečkanju prometnih cest. Potrebno je odstraniti ovire ob cestah, ki voznikom preprečujejo vidljivost. Na nekaterih mestih v mestu je promet pregost in prehiter, kar dodatno prispeva k občutku nevarnosti. Izpostavljena je bila Reška cesta. Zato je bil izpostavljen predlog o preusmeritvi prometa oz. ločevanju poti za pešce, kjer je to mogoče.

Več udeležencev je opozorilo na konkretne primere, kjer je dostop za gibalno ovirane otežen, med njimi še posebej pločnik pri Domu upokojencev oz. pri Zavodu Talita Kum. Prav tako je bila izpostavljena potreba po dvigalu ali ograjah na nekaterih javnih točkah, predvsem izven strogega centra mesta, kjer so ovire še vedno prisotne. Predlagali so celostni pregled javnih površin z vidika dostopnosti za starejše uporabnike in da se na tej podlagi pripravi sistematičen načrt prenove, z jasnim prioritarnim vrstnim redom ukrepov.

V razpravi so bili skupnega mnenja, da je v mestnem središču infrastruktura praviloma bolj urejena in so na voljo vse storitve, medtem ko so na podeželju razmere bistveno slabše. Ravno zaradi te neenakosti so udeleženci razmišljali o rešitvah v obliki "potujočih storitev"; poleg že obstoječe potujoče knjižnice bi želeli tudi mobilno trgovino ali druge storitve. Ključno vprašanje je bilo, kam takšne storitve usmeriti, saj v številnih vaseh ni primerne prostora ali točke zbiranja. Potrebno bi bilo definirati lokacije za dostavo storitev, kar bi pripomoglo k njihovi dejanski dostopnosti in uporabi.

Udeležencem se je zdela pomembna ureditev avtobusnih postajališč, da bodo starejšim prijazna. Izpostavljeno je bilo postajališče v Prestranku, ki je na nevarnem ovinku in bi jo bilo potrebno prestaviti na drugo lokacijo. Omenili so tudi pomanjkanje parkirnih mest v centru mesta.

Na področju javnih sanitarij so omenili pozitivno prakso - nekaj sanitarij je bilo že urejenih v Postojni, a je potrebno nadaljevati z urejanjem novih, predvsem na točkah, kjer se zadržujejo starejši ali kjer potekajo dogodki.

V komentarjih so omenili potrebo po več zelenih, čistih in senčnih površinah s klopmi, ki bi omogočale počitek in druženje. Konkretno so predlagali urejen kotiček za starejše v parku, kjer bi bilo mogoče igrati šah ali se srečevati. Ob tem pa ni šlo le za predlog ureditve prostora, temveč so poudarili tudi, da je ključnega pomena, da prostor zaživi - kar pomeni, da je potrebno aktivno razvijati programe in izbrati ljudi, ki jih vodijo ali spodbujajo.

Posebna tema razprave je bila dostopnost prostorov za delovanje društev. Več organizacij se sooča s pomanjkanjem ali nedostopnostjo prostorov, ki bi jim omogočili redno izvajanje aktivnosti. Zato so kot prednostno navedli potrebo po dogovorih o brezplačni ali subvencionirani souporabi obstoječih javnih prostorov, zlasti v manjših krajih ali v krajevnih skupnostih.

Kot dolgoročnejši infrastrukturni predlog so udeleženci podprli idejo po izgradnji bazena, ki bi bil prilagojen tudi potrebam starejših; ne le kot prostor za rekreacijo, temveč tudi za rehabilitacijo in druženje.

Pri novogradnjah občina že upošteva smernice za dostopno gradnjo, vendar pa se prenova starejših objektov in poti odvija počasi. Prav zato so predlagali bolj usklajen pristop

in bolj sistematično načrtovanje, ki bi vključevalo celostno prenovo starejših ulic, križišč, vhodov v javne objekte in poti, pri čemer je ključno vključevanje starejših v načrtovanje.

Udeleženci so tudi jasno izrazili, da nekaterih infrastrukturnih področij, kot so železniška postaja ali državne ceste, občina sicer ne more neposredno urejati, lahko pa preko zavzetega zastopanja interesov občanov sodeluje z državnimi institucijami in opozarja na problematiko.

Omenili so potrebo po celostni umestitvi sodobnih storitev oskrbe in različnih oblik bivališč za starost, npr. oskrbovana stanovanja, stanovanja prilagojena za starost, hiše namenjene sobivanju starejših, dnevni center, ter storitve v skupnosti (trgovine, uradi itd.) v urbanistični načrt na način, da so le-te v občini lokacijsko smiselno povezane in razporejene. Velika priložnost za razmislek glede umeščanja teh storitev je trenutna gradnja novega doma starostnikov in njegovega povezovanja z ostalimi storitvami v mestu.

Kot konkreten organizacijski predlog za prihodnost so predlagali ustanovitev stalne delovne skupine za področje infrastrukture, ki bi se srečevala enkrat do dvakrat letno in usklajevala prioritete, opozarjala na pereče težave ter pripravljala predloge in podlage za vključevanje v občinske investicijske načrte. Takšno strukturirano sodelovanje med občino in prebivalci bi omogočilo bolj premišljeno in trajnostno prilagajanje prostora potrebam starajoče se populacije.

d. Strokovni komentar na sliko stanja v občini Postojna

Trenutna gradnja doma za starejše v občini predstavlja pomembno razvojno priložnost, ki presega zgolj zagotavljanje institucionalne oskrbe. Ključno je, da se načrtovanje izvede celostno in strateško, z umeščanjem doma v širši kontekst skupnosti, povezovanjem z obstoječimi storitvami ter zagotavljanjem enostavne fizične in socialne dostopnosti za stanovalce in obiskovalce. Smiselno je razmisliti o gradnji oskrbovanih stanovanj ter drugih oblik bivanja za starejše v neposredni bližini doma, kar omogoča boljše povezovanje storitev oskrbe ter hkrati spodbuja postopne prehode med različnimi oblikami bivanja glede na potrebe posameznika. Poseben razmislek je potreben pri umeščanju doma v prostor, ki je dobro povezan z mestnim središčem in omogoča medgeneracijsko sodelovanje, saj takšna zasnova preprečuje izolacijo stanovalcev ter spodbuja njihovo aktivno vključevanje v življenje občine.

Za uspešno uresničevanje teh ciljev je nujen sistematičen pristop občine k urejanju področja infrastrukture in storitev za starejše. Ena od možnosti je ustanovitev stalne delovne skupine, sestavljene iz predstavnikov občine, strokovnjakov in predstavnikov starejših, ki bi omogočala boljše usklajevanje prioritet, kontinuirano spremljanje stanja na terenu ter pripravo predlogov za vključitev v občinske strateške dokumente. Podobne prakse

so se v nekaterih slovenskih občinah že izkazale kot učinkovite, saj omogočajo dolgoročno usklajevanje med razvojnimi načrti, finančnimi zmožnostmi in dejanskimi potrebami starejših občanov.

Nepogrešljiv vidik pri oblikovanju starosti prijaznega okolja je sistematično vključevanje starejših v procese odločanja. Ena od učinkovitih možnosti je, da občina predstavnike starejših vključi v obstoječe strateške in posvetovalne strukture, kot sta Strategija za promet ter Svet za preventivo in vzgojo v prometu, kjer lahko neposredno zastopajo potrebe starejše populacije. Takšno sodelovanje omogoča, da se načrtovanje mobilnosti, prometne varnosti in javne infrastrukture celoviteje prilagaja starajoči se populaciji. Kot dopolnitev je priporočljivo redno izvajati t. i. »sprehode po občini«, kjer skupaj s starejšimi in strokovnjaki na terenu prepoznajo dejanske ovire in pomanjkljivosti. V drugih lokalnih okoljih se je takšen pristop izkazal kot zelo učinkovito orodje za oblikovanje realnih in izvedljivih rešitev, ki temeljijo na neposrednih izkušnjah uporabnikov prostora.

4.7 Bivališča

a. Opredelitev področja

Bivališče je za človeka več kot le streha nad glavo. Je prostor varnosti, zasebnosti, udobja in spominov. Kot taka bivališča, njihova funkcionalnost, opremljenost ter lepota in skladnost močno vplivajo na življenje ljudi. V starosti, ko se pogosto spreminjajo zdravstvene in socialne potrebe, pa postane primerno bivališče še pomembnejše. Prav zato je stanovanjska problematika ena ključnih dimenzij pri oblikovanju starosti prijaznih mest in občin. Ta koncept spodbuja okolja, v katerih lahko starejši ohranijo dostojanstveno, varno in aktivno življenje, tudi ko se njihove zmožnosti s časom spremenijo.

V tej luči je ključno **prilagajanje stanovanja za življenje v času pešanja moči**. Sodobno načelo gerontologije je, da naj človek, če je le mogoče, ostane na stara leta v svojem stanovanju. Hiše in stanovanja pa niso bila grajena za stare ljudi, ki pešajo ali potrebujejo pomoč in oskrbo. Stopnice, visoke kadi, pragovi, preozka vrata ipd. staremu človeku otežijo ali celo onemogočijo gibanje po stanovanju in okolici, samostojno uporabo sanitarij ter povečajo nevarnost padcev. Tako je človek vse bolj priklenjen na svoj dom in posteljo, s tem pa velikokrat tudi socialno izoliran. Neprilagojeno stanovanje je tudi velika ovira za pomoč svojcev. Vse to skrajša čas, ko lahko za človeka skrbijo doma. Že nekaj časa stroka in politika ozaveščata in informirata ljudi, kako naj prilagodijo svoje stanovanje za starost. V okviru ozaveščanja in informiranja je pomembno spodbujati starejše, da se sami poslužujejo preprostih ukrepov, npr. označevanje pragov, protidrsna podloga v kopalnici,

odstranitev preprog, senzorske luči, ki zmanjšajo tveganje za poškodbe na domu. Dobre prakse na tem področju so nekatere starosti prijazne občine, ki same ali s pomočjo države organizirajo v svoji službi za okolje, prostor in infrastrukturo svetovalno pomoč občanom za prilagajanje njihovih stanovanj za starost. V Evropi se na tem področju uveljavlja tudi nepovratna javna finančna pomoč in ugodni krediti.

Eden zanimivih in vse bolj aktualnih pristopov k starosti prijaznemu bivanju je **sobivanje starejših oseb**. Gre za skupna gospodinjstva ali stanovanjske skupnosti, v katerih si več starejših deli prostore, stroške in skrbi. Sobivanje prinaša številne prednosti: zmanjšuje občutek osamljenosti, spodbuja medsebojno pomoč in zagotavlja večjo socialno vključenost. Takšne oblike sobivanja najdemo bodisi v večjih stanovanjskih kompleksih z individualnimi enotami in skupnimi prostori, bodisi v manjših hišah, kjer si starejši delijo na primer kuhinjo, dnevno sobo in vrt. Pri tem pa velja omeniti tudi, da je za tak način bivanja potrebna zavestna odločitev, večja mera odprtosti in fleksibilnosti. Z organizacijskega vidika pa je potrebno poskrbeti za vzpostavitev mehanizmov za reševanje morebitnih konfliktov, skrb za dobre odnose in učinkovito dogovarjanje, na primer v obliki rednih hišnih srečanj, po možnosti s pomočjo zunanjega mediatorja.

V Sloveniji je zelo razširjena tudi praksa **večgeneracijskih hiš**, kjer pod eno streho živijo različne generacije - stari starši, odrasli otroci in vnuki. Ta oblika bivanja gradi na vrednotah medsebojne solidarnosti, skrbi in prenašanja izkušenj med generacijami. Starejši pogosto nudijo pomoč pri varstvu otrok ali gospodinjstvu, medtem ko jim mlajši vračajo podporo pri opravilih, ki so jim sami težje kos. Večgeneracijsko bivanje lahko krepi družinske vezi, zmanjšuje socialno izolacijo in zagotavlja občutek varnosti. Vendar pa zahteva tudi jasno postavljena pravila sobivanja in prilagajanje različnih življenjskih slogov, drugače je lahko učinek ravno obraten.

O **oskrbovanih stanovanjih in domovih za starejše** govorimo tudi znotraj domene »storitve zdravstva in oskrbe«. Na tem mestu je smiselno nameniti nekaj besed tudi stavbnemu vidiku domov za starejše, to je njihovim sodobnim arhitekturnim smernicam. Če se v kraju pripravlja gradnja novega doma za starejše ljudi, je potrebno posebno pozornost nameniti kakovostni umestitvi le-tega v okolje. Dobre prakse kažejo naslednje pomembne elemente: lokacija v središču kraja, njegov koncept in arhitektura je narejena po sodobnih načelih za oskrbovalno ustanove, tako da dom z vidika funkcionalnosti, osvetljenosti sob in videza stavbe v celoti kulturne podobe kraja lahko služi svojemu namenu in je kraju v ponos. Kaj to pomeni? Da deluje po konceptu t. i. četrte in pete generacija domov za stare ljudi, da je vpet v življenje kraja in da predstavlja strokovno središče celotne dolgotrajne oskrbe v kraju. Devet od desetih stanovalcev ima enoposteljne sobe - takšna je danes osnovno strokovno merilo za kakovostno oskrbo v ustanovi v tujini, v Sloveniji je realnost še zelo

drugačna, dejstvo pa je, da je dragocena vsaka enoposteljna soba več. Poleg tega pa novejša generacija domov dajejo prednost manjšim bivanjskim enotam, ki v čim večji meri posnemajo ljudem domače bivalno okolje. Zavzetost pri iskanju najboljšega možnega načina za uveljavljanje novih konceptov glede na realne možnosti omogoča, da ljudi na stara leta že z izborom lokacije doma ali njegovo arhitekturo lokalna skupnost ne odrine na svoj rob in v institucionalizirane življenjske razmere, ki jih nikoli v življenju niso imeli in ovirajo osebno človeško zorenje in sožitje.

Z vidika urbanizma so bivališča v starosti prijaznih mestih del celovitega prostora, ki omogoča kakovostno staranje. Ne gre le za arhitekturo posamezne stavbe, temveč za načrtovanje sosesk in mest, kjer so povezane stanovanjske, storitvene, družbene in rekreacijske funkcije. Pri tem velja pomisliti na dostopnost in umeščenost bivališč, na povezavo z javnim prostorom, ustrezno stanovanjsko gostoto in mešano rabo prostora ter raznovrstnih stanovanjskih oblik. Takšen pristop omogoča, da starejši niso izključeni, temveč aktivni soustvarjalci skupnosti, v kateri živijo.

b. Slika stanja v občini Postojna na področju bivališč na podlagi anketnih vprašalnikov

PRILAGAJANJE BIVALIŠČ ZA STAROST
<p><i>Izpostavljeno kot problemi/potrebe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - starejšim neprilagojena bivališča/stanovanja/bloki; - potrebno dodati dvigala v večnadstropne stanovanjske stavbe oz. bloke; - adaptacija obstoječih stanovanj, da so primerna in varna za staranje v domačem okolju ali menjava stanovanj za druga, npr. pritlična; - sofinanciranje adaptacije blokov s strani občine.
RAZLIČNE OBLIKE BIVANJA ZA STAREJŠE
<p><i>Izpostavljeno kot pozitivno:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - reševanje stanovanjske problematike s pomočjo nepremičninskega sklada, - oskrbovana stanovanja v sodelovanju z Društvom upokojencev. <p><i>Izpostavljeno kot problemi/potrebe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - število oskrbovanih stanovanj je manjše od povpraševanja; potrebno je izboljšati ponudbo stanovanj, tudi takih z vrtilčkom in možnostjo hišnega ljubljénčka; - več stanovanj za starejše - oskrbovana ali druga za starost prilagojena stanovanja.

c. V kateri smeri ukrepati? - rezultati dela deležnikov po področjih

Udeleženci so največ pozornosti namenili potrebi po izboljšanju pogojev za prilagajanje obstoječih bivališč starejših, da bi jim omogočili čim daljše in bolj samostojno bivanje doma. Pomembno se jim zdi spremljati ali se na nacionalni ravni vzpostavi možnost financiranja prilagajanja stanovanj in organizacija pomoči občanom za koriščenje teh možnosti. Pri tem bi lahko uvedli sistematični pristop, kjer bi najprej pričeli z informiranjem občanov o pomembnosti prilagajanja bivališč na starost in v zadnji fazi zagotovili finančne vzpodbude za prilagoditve. Podprli so tudi idejo o vzpostavitvi svetovalnice oz. svetovalnih ur, kjer bi starejši lahko prejeli informacije glede prenov in prilagoditev stanovanj.

Ugotovili so, da trenutna najemna stanovanja v lasti občine pogosto niso prilagojena starejšim, predvsem zaradi arhitekturnih ovir - visoki pragovi, stopnice, ozka vrata, pomanjkanje dvigal v blokih, neprilagojene kopalnice. V razpravi so omenili, da starejši pogosto prosijo za selitev v nižja nadstropja, a takih stanovanj primanjkuje. Posebej so poudarili vlogo občine pri zagotavljanju podpore za adaptacijo, tako s finančnimi spodbudami kot tudi z ustreznim informiranjem in svetovanjem, kam se starejši lahko obrnejo in kako pridobiti sredstva v kolikor bodo ta na voljo.

Pomembna tema je bila tudi vloga oskrbovanih stanovanj, ki so bila v preteklosti zgrajena z namenom zagotavljanja bivanja starejšim ob povezavi z oskrbo. Vendar se je ponekod zaradi prodaje teh stanovanj mlajšim osebam njihov prvotni namen izgubil. To je težava zasebnih investitorjev, katerih glavni namen je dobiček, saj občina nima vpliva na to komu bodo stanovanja oddana ali prodana. Udeleženci na delavnici so zato razmišljali, da bi bilo potrebno v prihodnje uvesti jasne kriterije upravičenosti za uporabo teh stanovanj, npr. starost, invalidnost, zmanjšana mobilnost, in razmisliti o najemniškem modelu, kjer bi občina ohranila nadzor nad uporabniki in stanovanja ne bi bila prodajna.

V razpravi so poudarili potrebo po strateškem načrtovanju: občina mora imeti jasno vizijo za prihodnost, npr. kakšno naj bo stanje na področju stanovanj za starejše čez 10 let, ter biti pripravljena na hitro prijavo na nacionalne in evropske razpise, saj sama ne razpolaga z zadostnimi sredstvi za gradnjo ali obsežne prenove. Udeleženci so podčrtali vlogo Nepremičninskega sklada pokojninskega in invalidskega zavarovanje (NS PIZ) kot potencialnega partnerja občine - tako pri gradnji kot odkupu in prenovi stanovanj za starejše.

Poleg izboljšanja in prilagajanja obstoječih bivališč so udeleženci razmišljali tudi o novih oblikah bivanja. Med pomembnejšimi je bila ideja o manjši večjih, neprimernih stanovanj za manjša, oskrbovana - če bi za to obstajal ustrezen model. Pogovor je stekel tudi o alternativnih oblikah bivanja (sobivanje starejših, skupnostne hiše), za katere trenutno v Postojni ni večjega povpraševanja. Udeleženci so menili, da je nizko povpraševanje tudi ali predvsem na račun nizke ozaveščenosti o različnih oblikah bivanja in

da bi bilo potrebno izboljšati informiranje o tem. A kljub temu so udeleženci poudarili, da bi ustrezno urejena večja hiša (v kateri po možnosti živi samo še po en star človek ali par) s skupnimi prostori in individualnimi sobami) bila za nekatere starejše lahko privlačna možnost, podobno tudi oskrbovana stanovanja. Poleg stanovanj in skupnih prostorov je priporočljivo, da je v takšni hiši tudi dnevni center, ki pa mora biti organizacijsko vezan na oskrbovalno institucijo (oskrba na domu ali dom za starejše), da je kadrovsko vzdržen.

Med dodatnimi predlogi so udeleženci poudarili potrebo po bolj sistematičnem pristopu pri upravljanju občinskega stanovanjskega fonda. Predlagali so, da stanovanja v nižjih nadstropjih načrtno rezervirajo za starejše občane ter jih ustrezno prilagodijo njihovim potrebam. Obenem so poudarili, da bi morale smernice za dostopna in starosti prijazna stanovanja postati standard pri vseh prihodnjih novogradnjah in večjih adaptacijah. Kot dopolnitev bivanjskemu okolju so predlagali tudi, da občina nameni določena zemljišča starejšim vrtičkarjem, kar bi prispevalo k bolj kakovostnemu preživljanju časa in aktivnemu življenju v skupnosti.

Nazadnje so v razpravi omenili tudi načrt za gradnjo novega doma za starejše, ki naj bo sodobno zasnovan - z manjšimi bivalnimi enotami (skupnostmi), enoposteljnimi sobami, kakovostno urejeno okolico, in lociran v bližini centra mesta ter dostopen s pomočjo lokalnega prevoza.

d. Strokovni komentar na sliko stanja v občini Postojna

Stanovanjska problematika starejših je eden ključnih izzivov slovenskih občin. Veliko starejših živi v velikih, pogosto neprimernih hišah, ki jih težko vzdržujejo, medtem ko mladi nimajo dostopa do stanovanj zaradi pomanjkanja ponudbe in visokih cen. Gre za velik neizkoriščen stanovanjski fond, ki pa ni prilagojen starajoči se populaciji.

Posebnost Slovenije je, da kar 89 % starejših živi v lastniških nepremičninah (65 % v enodružinskih hišah), kar je nad evropskim povprečjem. Kljub lastništvu so stanovanja pogosto neprimerna za starost - prilagoditve za zmanjšano mobilnost ima le 2,4 % stanovanj. Pogosta je stanovanjska nemobilnost, saj starejši v povprečju v istem stanovanju živijo več kot 30 let, medtem ko se v nekaterih državah (npr. na Švedskem) v nekaj letih preselijo v primernejša bivališča. Velik problem predstavlja tudi visoka stanovanjska potrošnja - starejši namenijo za bivanje več kot polovico svojih prihodkov, kar je največ v Evropi.

Obstoječa stanovanja so večinoma arhitekturno neprilagojena; ovire so stopnice, visoki pragovi, preozka vrata in pomanjkanje dvigal. Dodatno težavo predstavlja financiranje, saj občine nimajo dovolj mehanizmov za sofinanciranje prilagoditev, posamezniki pa pogosto nimajo lastnih sredstev. Povprečno stanovanje v javnem fondu izvira še iz 60. let in prav tako ni primerno za starejše.

Občine opozarjajo, da ne zmorejo same financirati gradnje novih stanovanj. V mestih so izziv prilagoditve obstoječih stanovanj v večnadstropnih blokih brez dvigal, na podeželju pa velike, neprilagojene hiše. Mladi se soočajo s pomanjkanjem stanovanj in visokimi najemninami.

Pripravlja se nov nacionalni stanovanjski program, ki predvideva državna sredstva za gradnjo javnih in oskrbovanih stanovanj. Vsa nova javna stanovanja bodo morala biti osnovno prilagojena starejšim (dvigala, širši dostopi, ipd.). Poleg tega načrtujejo tudi mehkejške ukrepe, kot so spodbujanje javne najemne službe, rentni odkupi (občina odkupi stanovanje v zameno za mesečno rento) ter modeli sobivanja. Uspeh teh rešitev pa bo odvisen tudi od zaupanja v lokalne institucije in sodelovanja med generacijami.

Pri iskanju rešitev se lahko opremo na primere dobrih praks iz tujine. Na primer na Irskem lokalne oblasti s finančno podporo države izvajajo program *Housing Adaptation Grants for Older People and Disabled People*. Namenjeni so starejšim in osebam z invalidnostjo za prilagoditve doma, kot so rampe, prilagojene kopalnice, dvigala, ogrevanje ali nujna popravila, da lahko ostanejo dlje v lastnem domu. Višina sofinanciranja je odvisna od dohodka gospodinjstva, pri čemer subvencija ni na voljo, če prihodki presegajo določen znesek, potrebna pa je tudi predhodna odobritev del in upravičenosti posameznika.

Tudi v drugih državah, kot sta na primer Nemčija in Velika Britanija je podpora prilagoditvam sistematično urejena. V Nemčiji deluje razvejana mreža svetovalnic, kjer ob socialnih delavcih pomagajo tudi arhitekti, država pa za večino posegov sofinancira v višini do 2.500 €. Takšni ukrepi državam dolgoročno prihranijo sredstva, saj omogočajo starejšim varno bivanje doma; nenazadnje je strošek prilagoditve pogosto nižji od enomesečnega bivanja v domu, hkrati pa se zmanjšajo tudi izdatki zdravstvene blagajne zaradi manjšega števila poškodb ob padcih.

Za primere dobrih praks nam ni treba gledati v tujino; tudi v Sloveniji nekatere občine uvajajo različne oblike podpore pri prilagoditvah stanovanj za starejše. Tako na primer občina Kočevje iz svojega proračuna namenja sredstva za sofinanciranje prilagoditev bivalnih prostorov starejših in gibalno oviranih oseb. Pomoč dodeljujejo na podlagi javnega razpisa, do nje pa so upravičeni občani s stalnim prebivališčem v občini, stari 65 let ali več, ter invalidi, ki pri vsakodnevnih opravilih uporabljajo pripomočke za gibanje. Sredstva je mogoče uporabiti za preureditev sanitarij, ureditev klančin, namestitev držal in dvigal, zamenjavo vrat ter druge nujne prilagoditve. Občina pri tem krije do 50 % stroškov oziroma največ 2.000 € na upravičenca. Vloge obravnava strokovna komisija, ki pri odločanju upošteva stopnjo gibalne oviranosti ter bivanjske in dohodkovne razmere prosilca. Nekatere občine pa uvajajo tudi mehkejške ukrepe. Tako je bila v občini Log - Dragomer v sklopu

projekta Podaj roko in pisarne za starejše bila za določen čas na voljo arhitektka, ki je brezplačno svetovala glede prilagoditev stanovanj posameznikov.

4.8 Mobilnost in prevozi

a. Opredelitev področja

Podobno kot prostorska ureditev tudi prevoz zelo vpliva na kakovost življenja starih ljudi, na njihovo samostojnost in socialno vključenost, oziroma na osamljenost in socialno izključenost.

Po smernicah SZO je pomembno, da je v kraju vzpostavljen javni prevoz, ki je zanesljiv in časovno dovolj pogost tudi zvečer, ob koncu tedna in med prazniki. Vozila javnega prevoza naj bodo čista, lepo vzdrževana in dostopna; bistveno je tudi, da imajo sedeže, ki so prednostno namenjeni starim ljudem in invalidom. Potniki naj imajo dostop do popolnih informacij o linijah, voznem redu in oskrbljenosti za osebe s posebnimi potrebami. Biti mora dovolj postaj za izstop potnikov, na primernih in varnih mestih. Dobra praksa nekaterih občin je možnost prevoza za starejše v okviru šolskih prevozov.

Kjer je javni prevoz omejen, je dobrodošlo, da so na voljo prostovoljske prevozne usluge. Takšne so na primer organizirane v sklopu vseslovenskih prostovoljskih projektov za mobilnost starejših Sopotniki in Prostofer, občina pa to lahko organizira tudi sama tako, da na ustrezen način povezuje starejše osebe, ki potrebujejo prevoz in ne zmorejo uporabljati javnih in plačljivih prevozov, z aktivnimi vozniki vseh generacij, ki radi priskočijo na pomoč. Brezplačni prevozi za starejše slonijo na prostovoljskem delu, zato je v tem oziru zelo pomembna tudi skrb za prostovoljce, ki prevoze opravljajo.

b. Slika stanja v občini Postojna na področju mobilnosti in prevozov na podlagi anketnih vprašalnikov

OHRANJANJE IN NADGRAJEVANJE TRENUTNIH MOŽNOSTI PREVOZOV

Izpostavljeno kot pozitivno:

- prevozi na sploh in brezplačni prevozi: »brezplačni prevozi so super in prispevajo k mobilnosti starejših«;
- prevoze Sopotnikov oz. »brezplačni prevozi od vrat do vrat« in Furman so velikokrat pohvalili;
- Torbar;
- možnost prevoza preko lokalnih ponudnikov;
- mlajši starostniki še vedno lahko uporabljajo kolo kot prevozno sredstvo, izposoja koles na voljo v mestu;
- brezplačne vozovnice za upokoјence za javni promet (t. i. rdeča kartica).

Izpostavljeno kot problemi/potrebe:

- javni medkrajevni prevoz, slabe redne avtobusne povezave med podeželjem in mestom, še posebej med počitnicami, javni prevoz v Orehku na voljo samo zjutraj;
- ljudje s podeželja, ki si želijo udeležbe na dejavnostih v mestu, so zaradi prevoza še vedno zelo omejeni, posebej med počitnicami;
- boljša informiranost o možnostih prevoza na vasi, slabša ozaveščenost;
- izposoja koles v nekaterih podeželskih krajih še ni možna;
- manjka možnost prevoza v dnevno varstvo;
- potreba po cenovno dostopni taksi službi (pri Sopotniku je potrebna vnaprejšnja najava);
- pri Sopotnikih premalo prostovoljcev, prezasedena storitev;
- potrebno bi bilo še eno vozilo Sopotnik;
- občina bi lahko v celoti sofinancirala prevoze za starejše - znotraj občine.

c. V kateri smeri ukrepati? - rezultati dela deležnikov po področjih

Člani LAS SPO Postojna in drugi udeleženci delavnic so sliko stanja pokomentirali s pomočjo izpolnjevanja tematskih delovnih listov, pa tudi v okviru tematske diskusije o ukrepih, ki jih znotraj področja prevozov ocenjujejo kot najbolj perspektivne.

Strinjali so se, da je na področju zagotavljanja mobilnosti starejših v občini veliko primerov dobrih praks; večini se je zdelo zelo pomembno ohranjati obstoječe možnosti prevoza starejših - Sopotniki, Furman, Torbar. Kot smiselno so ocenili tudi, da bi se storitev Sopotniki nadgradila z dodatnim vozilom in dodatno skrbjo za prostovoljce. Aktualna namreč ostaja potreba po (predvsem zdravstvenih) prevozih izven Postojne. Ob morebitni širitvi ponudbe Sopotnika bi bilo v teh primerih smiselno zagotavljati tudi spremljevalca, dodatnega prostovoljca, ki bi starejše spremljal ves čas pregleda. Za razmisliti bi bilo tudi o opciji prevoza Sopotnika znotraj Postojne, saj Furman ni dovolj prilagojen tistim, ki ne morejo do avtobusne postaje. V splošnem je novačenju novih prostovoljcev za izvajanje prevozov potrebno posvetiti več pozornosti. Potrebna je dodatna promocija prostovoljstva, npr. javno povabilo na občinskih prireditvah, morda je smiselna povezava z višjo šolo v Postojni.

Vprašani so opozorili, da so starejši potniki na avtobusnih prevozi pogosto deležni neobzirne komunikacije in/ali neprimerne načina vožnje in se strinjali, da je na tem področju potrebno ukrepati. Obenem so izpostavili tudi več izzivov na tem področju; v prvi vrsti je bil ta, da organizacija regionalnih prevozov ni v pristojnosti občine, v drugi pa kadrovska kriza med šoferji. Ne glede na to bi občina lahko poslala apel na Javno agencijo za promet. Dodatno so pri teh temi ugotovili, da so vozniki Furmana, Torbarja in Sopotnika pri tej kritiki izvzeti in ni zaznati nobenih pritožb nad njihovo vožnjo ali komunikacijo. Udeleženci so se strinjali, da je izjemno pomembno, da so izvajalci takšnih storitev ustrezno pripravljeni oz. izobraženi za ustrezno opravljanje svojega dela.

Člani so poudarili, da je še vedno precej razlik v mobilnosti starejših znotraj mesta Postojna ter možnostmi prevoza med vasmi in mestom. Potrebno je okrepiti prevoze oz. podpreti razvoj drugih oblik mobilnosti še zlasti na relacijah, kjer je manj povezav in cestišče manj varno (proti Podgorju, Planini).

Kot posebej pomemben ukrep so člani prepoznali ozaveščanje starejših o novostih v prometu. Že nekaj časa so na cestah prisotne nove oblike vozil (skuterji, skiroji, rolerji, električni vozički, 4-kolesniki ...), v porastu so drugačne prometne rešitve, kot so bile značilne za čas, ko so starejši opravljali voziške izpite (krožna krožišča ipd.). Za varno sodelovanje v prometu bi bilo potrebno organizirati osvežitvene tečaje varne vožnje, prve pomoči ipd., ki bi jih občina subvencionirala. Z vidika strateškega načrtovanja v lokalni skupnosti je pomembna povezava z občinsko prometno strategijo, z vidika vsebin pa z izvajalci, ki se s tem že ukvarjajo, pa tudi z novo nastajajočim poligonom varne vožnje.

Več članov je poudarilo, da bi bilo potrebno zagotoviti t. i. tarčne prevoze starostnikov, kakor so poimenovali brezplačne prevoze na posamezne dogodke oz. večje prireditve - prevoze, ki niso del javnih linij. Takšnih oblik prevozov se občasno poslužujejo zasebni prireditelji, za kako od občinskih prireditev, npr. Poletni utrip, delavnice Ljudske univerze, koncerti MePZ in godbe, ostale pa bi lahko omogočila tudi občina. Ob teh priložnostih bi bilo smiselno razmišljati tudi o prevozu, ki je prilagojen gibalno oviranim. V popoldanskem času bi lahko za ta namen uporabljali storitev Torbar.

Na področju dodatnega ozaveščanja in informiranja starejših o možnosti prevozov se je članom porodilo več idej. Poleg dodatne promocije prek radia je padla tudi ideja o oblikovanju jasnega, tiskanega letaka ali knjižice s ključnimi informacijami o možnih prevozih, ki bi jo poslali v vsa gospodinjstva. Jezik in oblika takšnega gradiva morata biti starejšim prijazna, predvsem pa je važno, da gradivo zajame informacije o tem, na koga se lahko uporabniki obrnejo z nadaljnjimi vprašanji. Dobrodošle bi bile delavnice v vseh krajevnih skupnostih, kjer bi starejšim približali uporabo različnih mobilnih aplikacij, ki so za njih aktualne, tudi aplikacije za Torbarja, in jih smiselno povezati z dejavnostmi Ljudske univerze ter promocijo prostovoljstva.

Torbar so kot novo možnost prevoza člani zelo pohvalili, so pa izrazili skrb za nadaljnje financiranje tega prevoza, ko bodo projektna sredstva uplahnila. Starejši še niso dovolj seznanjeni s tem, kako Torbar deluje, in prijava prek aplikacije je za njih neprijazna. Na tem področju bo potrebno več ozaveščanja, potreben pa je tudi razmislek o prilagoditvi načina prijavljanja. Dobra praksa pri Sopotnikih kaže, kako pomembno je, da imajo starejši pri uporabi teh storitev dodatno podporo. Do nadaljnjega bi bilo storitev Torbar smiselno podkrepiti z dodajanjem možnosti telefonskega naročila prevoza. Udeleženci so predlagali, da bi se starejši o uporabi različnih prevozov lahko posvetovali z osebo s Centra trajnostne

mobilnosti; ta bi namreč lahko bila smiselna osrednja točka informacij s področja prevozov in mobilnosti za vse občane, tudi za starejše.

d. Strokovni komentar na sliko stanja v občini Postojna

Glede na relativno bogato ponudbo obstoječih prevozov za starejše v občini je pomembno vse relevantne informacije zbrati in jih starejšim ponuditi v pregledni obliki. Podpiramo ideje o informativni brošuri/knjižici, kot prilogo Prepiha, in o skupni spletni (pod)strani.

Tudi ideja osrednje točke, kjer bi starejši pridobivali informacije ter podporo pri uporabi prevoznih možnosti, ki so v občini Postojna že na voljo, je skladna z ugotovitvami, da starejši potrebujejo individualizirano podporo pri uporabi nekaterih storitev, še posebej, če je pot za uporabo storitve digitalna (npr. pri Torbarju). Osebno podporo pri iskanju in organizaciji ustreznega prevoza je smiselno integrirati v obstoječe podporne storitve, npr. v povezavi s Centrom trajnostne mobilnosti ali koordinacijo Sopotnikov.

Glede na preostale vrzeli pri omogočanju mobilnosti starejših, je smiselno razmisliti tudi o možnosti t. i. tarčnih prevozov za starejše na posamezne dogodke oz. povezavo s storitvijo Torbar. Smiselno nadgradnjo obstoječih storitev predstavljajo tudi prevozi starejših izven občine Postojna ter podpora starejšim pri opravkih, kjer je poleg prevoznika potreben še dodaten prostovoljec spremljevalec (npr. zdravniški pregledi), kar pa je povezano z zagotavljanjem dodatnih vozil in prostovoljcev.

Ker se je izkazalo, da je največja ovira pri uporabi prevoznih možnosti pomanjkanje informacij o prevozu ali posameznih digitalnih veščin, podpiramo tudi predlog za dodatno digitalno opismenjevanje starejših za uporabo različnih aplikacij (v osnovi zajeto v okviru dveh drugih področij SPMO).

4.9 Skrb za vključevanje, skupnost in celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja v prehodu iz tradicionalne v post tradicionalno družbo

V tradicionalni kmečko-obrtniško-stanovski družbi so materialna varnost, oskrba onemoglih in povezanost generacij slonele na družini in deloma na krajevni soseski ter sorodstveni mreži. V izjemnih primerih, kot so sorodstvene in krajevne socialne mreže odpovedale, je blažila stisko starih ljudi solidarnost v širši skupnosti, zlasti dobrodelnost verskih organizacij. V tradicionalnih socialnih mrežah so stari ljudje zadovoljevali tudi svoje

nematerialne potrebe, seveda na ravni razmer tistega časa. Bili so vtakani v tesno medgeneracijsko povezanost, zlasti z vnuki, ki so jih varovali in jim s pripovedovanjem predajali narodno izročilo in svoje življenjske izkušnje, srednji generaciji pa svetovali pri njihovem delu, kar jim je dajalo tudi družbeni ugled in položaj.

Če so se tradicionalni vzorci spreminjali počasi, obdržali pa zelo dolgo, lahko za nove razmere rečemo, da se je v kratkem času zgodilo veliko sprememb. Industrijska družba 20. stoletja je materialno varnost starih ljudi socializirala s sistemi zavarovanj, z institucijami za oskrbo in programi za stare ljudi, ki delujejo bodisi v okviru javne mreže, na osnovi civilne samoorganizacije ali kot profitna podjetniška dejavnost. Dvovgeneracijska nuklearna družina in krajevno sosodstvo sta v modernih medčloveško odtujenih urbanih naseljih, kjer je veliko priseljevanja in odseljevanja, v veliki meri izgubila stik s starimi ljudmi, s tem pa tudi svojo vlogo pri zadovoljevanju materialnih potreb starejših. Nematerialne potrebe pa so bile v industrijsko-potrošniški družbi sploh zelo odrinjene na stran ali v zasebno sfero. Na področju oskrbe se je uveljavilo prepričanje, da lahko razne socialne ustanove za starostnike s svojimi storitvami zadovoljijo vse njihove potrebe. To je iluzija, saj se osebnega medčloveškega odnosa, ki ga človek nujno potrebuje vse življenje, v starosti pa še posebej, ne da spremeniti v storitev, ki bi jo lahko zaposleni opravljali po »normativih«.

Na področju medgeneracijskih odnosov ima veliko težo dejstvo, da se znanje, ki je osnovna vrednota vsake družbe, bliskovito množi. Danes mlajši za svoje preživetje in uspeh niso več odvisni od znanja svojih staršev, kakor je to bilo vso zgodovino, ampak je celo obratno, starejši se učijo od mlajših uporabe sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, da lahko gredo v koraku s časom. Na področjih, ki bi jih mlajše generacije zelo potrebovale, npr. varovanje in krepitev duševnega zdravja, lepšega sožitja, zakoreninjenost v osnovne socialne vrednote delavnosti, poštenosti, sočutne solidarnosti in duhovnega zorenja osebnosti, skrbi za skupno dobro ipd., so starejše generacije marsikdaj tudi same nemočne, ker ne morejo ne z zgledom ne s spoznanji pomagati mladim. Danes je v zavesti večine osebna skrb za zdravo prehrano, gibanje in vseživljenjsko izobraževanje, medtem ko so navedena področja nematerialne blaginje bila v preteklem času sistematično zanemarjena in je enako tudi v današnji potrošniško-tehnološki družbi.

V današnji Evropi še delujejo tradicionalne socialne mreže, vendar pa slabijo, kar se kaže zlasti v sožitju družine in lokalne skupnosti. Moderne industrijske socialne mreže so dosegle visoko raven učinkovitosti, kljub temu pa so celo na materialnem področju čedalje bolj nezadostne; pomislimo na primer na kadrovske krize pri zadovoljevanju materialnih storitev v dolgotrajni oskrbi.

Iz problemov se čedalje jasneje kažejo tudi rešitve. Stroka in politika se ponekod vse bolj zavedata, da je za preživetje ključnega pomena primerna podpora še delujočim

tradicionalnim socialnim mrežam, da bodo delovale in se razvijale skupaj z novimi v skladu s potrebami časa in vsemi razpoložljivimi viri. Tako se sodobne oskrbovalne ustanove zavedajo svoje ne-samozadostnosti in se odpirajo skupnosti, njihova pozornost na opravljanje storitev iz industrijske dobe pa prehaja v integriran oskrbovalni odnos. Te usmeritve marsikje niso več samo spoznanja in razvojno nujni principi, ampak preizkušene dobre prakse. Mnoge od njih smo omenili že v prej naštetih področjih, ko smo na primer kratko orisali sodobni krajevni dom za oskrbo, mrežo neformalnih oskrbovalcev ter usposabljanja zanje, razbremenilne programe za družinske oskrbovalce v kraju, skupine na osnovi samopomoči, prostovoljstvo za nematerialne potrebe (družabništvo in skupine za kakovostno staranje), sistematično informiranje in ozaveščanje celotne skupnosti o staranju in sožitju, nove programe za medgeneracijsko sodelovanje, javno podporo pri prilagajanju stanovanj itd.

Ostaja osrednji program, ki povezuje vse to v lokalno celoto in s tem odgovarja na enega največjih izzivov današnjega časa: na razdrobljenost in razdvojenost. Ti dve težnji sta namreč v lokalnih skupnostih mnogokrat glavni vzrok neuspeha na vseh področjih in povzročata, da skupnost ne uspe uresničiti sicer sodobno načrtovanega programa.

Starosti prijazna skupnost je program Svetovne zdravstvene organizacije, v katerem se povezujejo občine in mesta s političnim ciljem razvoja v smeri starosti prijazne občine ali mesta. To pomeni, da pristopijo k tem nalogam na sistematičen način.

Prvič tako, da odgovornost za razvoj porazdeljeno in usklajeno nosijo vsi: predstavniki občine, civilna sfera in stroka ter starejši ljudje sami. Motor je lokalna akcijska skupina starosti prijazne skupnosti, ki prenaša informacije, daje pobude in jih po potrebi tudi tako ali drugače pomaga uresničevati. Nič manj niso pomembne druge funkcije lokalne akcijske skupine: povezovanje vseh deležnikov pri razvoju starosti prijazne skupnosti, usposabljanje za razvoj na tem področju, izmenjava izkušenj, iskanje rešitev na skupna vprašanja, ažurna izmenjava informacij med vsemi deležniki, usklajevanje dela in širjenje pomembnih informacij v celotno skupnost. Z lokalno akcijsko skupino dobi občina kompetenten organ za razvoj na področju staranja in sožitja generacij, ki celotno zajame vso skupnost. Vsak od deležnikov namreč pokriva svoj krog starejših ljudi in tistih, ki z njimi delajo in živijo, skupno pa vse; praksa sproti pokaže, če je kak del obstoječih mrež izpadel iz skupine. Ko delo postane intenzivnejše, npr. v primeru projekta ali uresničevanja letnega načrta, se lahko lokalni skupini pridruži ožja skupina, sestavljena od treh do šestih članov, v kateri so prav tako predstavnik občine, predstavnik stroke in predstavnik LAS (predlagan ali izvoljen).

Drugi način sistematičnega pristopa je sledenje korakom programa starosti prijaznih mest in občin: 1. vzpostavitev in vodenje struktur za delo - določitev koordinatorske in

vzpostavitev lokalne akcijske skupine, 2. pregled in analiza stanja, 3. načrtovanje - priprava strategije in nato sprotno načrtovanje, npr. v obliki letnih načrtov, 4. ukrepanje - delo na posameznih akcijah, uresničevanje letnih načrtov, 5. evalvacija oziroma sproti pregled napredka, 6. obeležje dosežkov in praznovanje. Ti koraki omogočajo, da se iniciative premaknejo iz predlogov in želja na višjo občinsko raven, da se stanje izboljšuje korak za korakom in ne vse naenkrat, vendar vztrajno leto za letom, da je ukrepanje usklajeno in porazdeljeno, ne pa naključno in razdrobljeno (vsak v svojo smer). S tem je tudi učinek precej večji, nenazadnje pa se stanje sproti ocenjuje in tako iz leta v leto spoznavamo kam naj bo usmerjeno naše delo.

Občine, ki pristopijo k programu starosti prijaznih mest in občin, se odločijo tudi za določene principe dela oziroma vrednote. V slovenski mreži poskrbimo, da te principe uresničujemo tudi pri načrtovanju strategije, predvsem pa letnih načrtov in sicer tako, da vključimo različne vrste ciljev: a. taki cilji, ki povezujejo različne deležnike in skupnost, b. take cilje, ki odločilno prispevajo k napredku na nekem področju, tekom let tako, da napredujejo vsa področja, c. take cilje, da omogočajo vključevanje starejših ljudi, posebej tistih, ki so sicer bolj odrinjeni, nedostopni, ranljivi.

Pri vsem tem ima posebno mesto občinski koordinator starosti prijazne občine, ali manjša koordinatorska skupina, v kolikor je smiselno da se naloge razporedijo. Zaposlen je v občinski upravi in skrbi, da program teče in ne obtiči na mestu. Da svoje delo lahko kompetentno opravlja, se udeleži dvoletnega osnovnega usposabljanja za koordinatorje starosti prijaznih mest in občin, ki ga vodi Inštitut Antona Trstenjaka. V določenih primerih, na primer zaradi kadrovske stiske ali na željo občine se koordinatorski skupini lahko pridruži tudi sodelavec Inštituta Antona Trstenjaka kot zunanji koordinator.

Zadnja rešitev, ki se kaže v programu starosti prijaznih mest in občin, ki pomaga lokalni skupnosti v celostni rasti ter v izogib razdrobljenosti in razdvojenosti, je vključenost v Slovensko in Svetovno mrežo starosti prijaznih mest in občin. Namen mrež je skrb za kakovostna orodja za delovanje na lokalni ravni, za izmenjavo izkušenj med slovenskimi občinami, pa tudi izmenjava dobrih praks s tujimi občinami, iskanje rešitev za skupne izzive na slovenski ravni, po potrebi tudi politično udejstvovanje, da se dosežejo določene spremembe, ki odločilno posegajo v razvoj občin. Tako vsaka občina lahko gradi na dosežkih in spoznanjih drugih občin, sama pa v to zakladnico izkušenj doda svoje dosežke. Slovensko mrežo koordinira Inštitut Antona Trstenjaka, nacionalni inštitut za področje staranja in medgeneracijskega sožitja že več kot petnajst let.

Literatura

Drole in Lebar ur. (2014). Podpora samostojnemu bivanju v domačem okolju in dolgotrajna oskrba. V:

http://www.staranje.si/files/upload/images/aha.si_dolgotrajna_oskrba_porocilo_v1.pdf

Federal/Provincial/Territorial Ministers Responsible for Seniors (2006). Age-Friendly Rural and Remote Communities: A Guide. V:

www.health.gov.nl.ca/health/publications/afrrc_en.pdf (sprejem 26.11.2012).

Grdiša Rok (2010). Priročnik za načrtovanje sodobnih oblik bivanja starih ljudi. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.

Hughes in sod. (2008). Patient Safety and Quality: An Evidence-Based Handbook for Nurses. . AHRQ Publication št. 08-0043. Rockville: Agency for Healthcare Research and Quality. V: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK2665/>

Hughes in O'Sullivan (2016). Family carer training. A resource for those working with Family Carers. V:

https://www.iasw.ie/attachments/Family_Carer_Training_Booklet_for_Professionals_19th_Dec.pdf.

Hvalič Touzery Simona (2007). Družinska oskrba starih družinskih članov. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

Hvalič Touzery (2010). Družinski oskrbovalci starih ljudi v Evropi. V: Kakovostna starost, letnik 8, št. 4. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka. <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=590>. <http://www.inst-antonatrstenjaka.si>. <http://www.uke.de/extern/eurofamcare>.

Imperl Franc (2012). Kakovost oskrbe starejših - izziv za prihodnost. Logatec: Firis Imperl & Co., Seniorprojekt.

Imperl Franc (2013). Javni domovi na razpotju. V: Kakovostna starost, letnik 16, št. 3, str. 3-18.

Imperl Franc (2014). Možne strategije razvoja domov za starejše. V: Kakovostna starost, letnik 17, št. 4, str. 3-22.

Imperl Franc (2015). E-Qualin. V: Kakovostna starost, letnik 18, št. 4. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Leichsenring Kai, Billings Jenny in Nies Henk (ur.) (2013). Long-Term Care in Europe. Improving Policy and Practice. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Lipar Tina (2014) po European Commission (2013). Dolgotrajna oskrba v starajočih se družbah - izzivi in politične možnosti. V: Kakovostna starost, letnik 17, št. 4. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka. <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=1474>.

Pflegezeitgesetz (2008). Gesetz zur strukturellen Weiterentwicklung der Pflegeversicherung.

https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl108s0874.pdf#__bgbl__%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl108s0874.pdf%27%5D__1537292907162

Pihlar Tanja (2010) po Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2008). Kakovostno bivanje v starosti. V: Kakovostna starost, letnik 13, št. 2. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka. <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=840>.

Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (2010). Uradni list RS, št. 45/10, 28/11, 104/11, 111/13, 102/15, 76/17, 54/19, 81/19, 203/21, 54/22 in 159/22. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV10060>

Prostorski informacijski sistem občin, 2024

Ramovš Jože (2003). Kakovostna starost. Socialna gerontologija in gerontagogika. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Ramovš Jože (2008). Krajevno medgeneracijsko središče. V: Kakovostna starost, letnik 11, št. 1, str. 26-45.

Ramovš Jože, ured. (2013). Staranje v Sloveniji. Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš Jože (2013a). Starosti prijazna občina. Vademecum. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

Ramovš Jože (2015). Deinstitutionalizacija dolgotrajne oskrbe. V: Kakovostna starost, letnik 18, št. 3, str. 3-25; <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/slike/1535-1.pdf#search=%22deinstitutionalizacija%20dolgotrajne%20oskrbe%22>.

Ramovš Jože (2020). Integrirana dolgotrajna oskrba. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš Jože in Ramovš Ksenija (2012). Družinska oskrba starejšega svojca. Priročnik na tečaju za družinske oskrbovalce. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš Ksenija (2015). Razbremenitev družinskih oskrbovalcev z vidika ZDA in nekaterih evropskih držav. V: Kakovostna starost, letnik 18, št. 2, str. 22-33.

Ramovš Marta, Thibauld Maulaert, Ramovš Jože (2020). Na poti k starosti prijazni skupnosti. Priročnik za starejše občane in za lokalno akcijsko skupin starosti prijazne občine. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Report jointly prepared by the Social Protection Committee and the European Commission (2014). Adequate social protection for long-term care needs in an ageing society. European Union, Luxemburg.

Statistični urad Republike Slovenije [SURS] (2025). Prebivalstvo [podatkovni portal SI-STAT]. Statistični urad Republike Slovenije. <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/100/prebivalstvo>

Svet EU (2005). Zelena knjiga »Odziv na demografske spremembe: nova solidarnost med generacijami«. Bruselj, 2005, uradni slovenski prevod.

Voljč Božidar in sod. (2010). Starosti prijazna Ljubljana. Izsledki raziskave 2008-2009. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka; dostopna na: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/izdelki/78.pdf>

WeDO. Za dobro počutje in dostojanstvo starejših. Evropski okvir kakovosti storitev dolgotrajne oskrbe; www.wedo-partnership.eu.

WHO (2007). Global Age-friendly Cities: A Guide. Geneva: World Health Organization.

Zakon o dolgotrajni oskrbi (ZDOsk-1). (2023). Uradni list RS, št. 84/23; dostopno na:

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2023-01-2570?sop=2023-01-2570>